

Anniversary Publication of 3 Key OSCE Documents

 ԵԱՀԿ 3 հիմնարար

փաստաթղթերի **հոբելյանական**

հրատարակություն

Այս հրատարակությունը լույս է տեսել Եվրոպայում անվտանգության
և համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) երևանյան գրասենյակի և
Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարության համատեղ ջանքերով՝
ԵԱՀԽ հելսինկյան եզրափակիչ ակտի ստորագրման **35-ամյա**,
«Փարիզի խարտիան նոր Եվրոպայի համար» փաստաթղթի ստորագրման **20-ամյա**,
ԵԱՀԽ Կոպենհագենի փաստաթղթի ստորագրման **20-ամյա**,
ինչպես նաև ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի հիմնադրման **10-ամյա** տարեդարձների առթիվ:
ԵԱՀԿ-ն պատասխանատու է միայն 6 պաշտոնական լեզուներով թարգմանության համար:
Հայերեն թարգմանության նույնականությունը
հաստատվել է ՀՀ արտգործնախարարության կողմից:

Հայաստանի Հանրապետության
Արտաքին գործերի նախարարություն
Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of Armenia

This publication has been made possible through joint efforts of the OSCE Office in Yerevan and the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia on the occasion of
the **35th anniversary** of the adoption of the Helsinki Final Act,
the **20th anniversary** of the adoption of the Charter of Paris for a New Europe,
the **20th anniversary** of the adoption of the Copenhagen document 1990,
and the **10th anniversary** of establishment of the OSCE Office in Yerevan.
The OSCE is only responsible for translations into the 6 official languages.
The authenticity of the Armenian translation has been approved
by the Ministry of Foreign Affairs of the
Republic of Armenia.

Երևան 2010
Yerevan 2010

ԵԱՀԿ երեք հիմնարար փաստաթղթերի հորելյանական հրատարակություն

Anniversary Publication of Three Key OSCE Documents

ISBN:978-92-9235-866-2

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

Ընթացիկ տարում լրանում է Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդատվության (ԵԱՀԽ/ԵԱՀԿ) Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի ընդունման 35-ամյակը: Այս նշանավոր իրադարձությունը լավ առիթ է ընձեռում կազմակերպության անցած ուղին ու գործունեությունը նորովի արժևորելու համար:

1992թ. անդամակցելով ԵԱՀԽ/ԵԱՀԿ-ին, Հայաստանը շահագրգիռ և ակտիվ ներգրավվածություն է ցուցաբերում այս կազմակերպության շրջանակներում իրականացվող գործընթացներին:

Այս տարի ԵԱՀԿ նշում է նաև Նոր Եվրոպայի Փարիզյան Խարտիայի և Կոպենհագենի փաստաթղթի կնքման 20-րդ տարեդարձը:

Նշված հիմնարար փաստաթղթերի թարգմանությունն ու հրատարակումը հայերեն լեզվով կարևոր ներդրում է միջազգային անվտանգության այս յուրահատուկ կազմակերպության դավանած սկզբունքները հասարակության համար ավելի ընկալելի դարձնելու գործում:

Ժողովածուն լույս է ընծայվում ՀՀ ԱԳՆ ու Երևանում ԵԱՀԿ գրասենյակի համագործակցության շնորհիվ: Խորհրդանշական է, որ հրատարակումը համընկնում է Երևանում ԵԱՀԿ գրասենյակի գործունեության տասնամյակի հետ:

Վստահ եմ, որ թարգմանված փաստաթղթերը օգտակար կլինեն և լավագույնս կծառայեն միջազգայնագետների, քաղաքագետների և իրավաբանների տեղեկատվական կարիքներին, ինչպես նաև կարևոր աղբյուր կհանդիսանան մասնագիտական այլ խմբերի համար:

Էդվարդ Նալբանդյան
Հայաստանի Հանրապետության
արտաքին գործերի նախարար

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

2010թ. կարևոր տարեկից է ԵԱՀԿ-ի համար, որը նշանավորում է Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի 35-ամյակը և Փարիզի խարտիան նոր Եվրոպայի համար ու ԵԱՀԽ մարդկային չափման համաժողովի կոպենհագենյան հանդիպման 20-ամյակը:

Մրանք հեռանիշային համաձայնագրեր են: Դրանք սահմանեցին հիմնական կանոնները պետության վարքագծի համար և սառը պատերազմի ընթացքում փոխգործակցությունը, ինչպես նաև սկիզբ դրեցին այնպիսի գործընթացների, որոնք հանգեցրին դրա խաղաղ ավարտին: Դրանք նախատեսեցին եվրոպական անվտանգության նոր պատկերացում, արմատավորեցին մարդուն բնորոշ արժանապատվություն, հիմնարար ազատություններ և մարդու իրավունքներ, ռազմաքաղաքական թափանցիկություն և համագործակցություն ու առողջ տնտեսական և էկոլոգիական կառավարում: Այս պատկերացումը շարունակում է եզակի մնալ:

Եվրաստլանտյան և Եվրասիական անվտանգության վրա այս համաձայնագրերի թողած ուղղությունները խիստ արդիական են նաև այսօր: Մենք շատ բանի ենք հասել 1975թ.-ից և 1990թ.-ից ի վեր, սակայն ամբողջական և ազատ, ինքնին խաղաղ Եվրոպա կառուցելու պատկերացումը շարունակում է անկատար մնալ:

Հայաստանում ԵԱՀԿ աշխատանքը մշտական, համաձայնեցված գործողությունների օրինակ է, որն անհրաժեշտ է այս պատկերացումը գործնականում իրականություն դարձնելու համար:

2010թ. նշանավորում է մեր գործընկերության 10-րդ տարեկիցը: Համընդգրկուն մանդատի հիման վրա ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակը նպաստել է ժողովրդավարական հաստատությունների զարգացմանը, քաղաքացիական հասարակության ամրապնդմանը և ԵԱՀԿ սկզբունքների ու պարտավորությունների խթանմանը ողջ հանրապետությունում՝ հնարավորինս սերտ համագործակցություն ծավալելով իշխանությունների, տեղի գործընկերների և միջազգային այլ դերակատարների հետ:

Համատեղ մենք հասել ենք կարևոր հաջողության: 2003թ. սկսած գրասենյակն իրականացնում է ոստիկանության աջակցության ծրագիր, որն օգնել է ներդնել թաղային ոստիկանության փորձը և նպաստել է ոստիկանական կրթության բարելավմանը: Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության բարեփոխումների վերջերս ընդունված ծրագիրը հիմք է հարթում հետագա արդյունավետ համագործակցության համար:

ԵԱՀԿ աջակցությունը Դիվանագիտական ակադեմիային մեկ այլ օրինակ է: ԵԱՀԿ օժանդակությունն օգնել է ստեղծել մի հաստատություն, որն այժմ աշխատում է Հայաստանի դիվանագիտական կորպուսի կարողությունները ամրապնդելու ուղղությամբ:

Կառանձնացնելի նաև ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի ծրագրերի իրականացման Սյունիքի գրասենյակը: Ստեղծվելով 2006թ.-ին՝ գրասենյակը հնարավոր է դարձրել տնտեսական և էկոլոգիական ծրագրերի իրականացումն այնտեղ, որտեղ դրանց կարիքն առավել է զգացվում:

Մենք շատ աշխատանք ունենք առջևում, և մենք միասին կմոտենանք այդ աշխատանքին, ինչպես միշտ, փոխհամաձայնության և համագործակցության ոգով: Աջակցություն ընտրական բարեփոխումներին, տնտեսական արդյունավետ կառավարման ամրապնդում և օժանդակություն լրատվամիջոցների ազատության ու պատասխանատվության հարցում՝ սրանք ո-

լորտներ են, որոնց ուղղությամբ ԵԱՀԿ-ն և Հայաստանը կարող են էլ ավելի սերտ համագործակցել: ԵԱՀԿ-ն պատրաստակամ է շարունակել աջակցությունը ՀՀ կառավարությանն ու հասարակությանը իրենց բոլոր ջանքերում:

Դեսպան Մարկ Պեդա դե Բրիշամբո
ԵԱՀԿ գլխավոր քարտուղար

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ԽՈՍՔ

ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի հիմնադրման 10-րդ տարելիցի առիթով սույն հրատարակության մեջ զետեղված փաստաթղթերն ընդգծում են մեր ամենօրյա գործունեության բոլոր ասպեկտները: Մասնակից պետությունների կողմից ԵԱՀԿ-ի առջև ստանձնած պարտավորությունների մեծ մասը, որոնց մասին հաճախ խոսվում է, բխում են Կոպենհագենյան փաստաթղթից կամ Նոր Եվրոպայի մասին Փարիզի խարտիայից, որոնք երկուսն էլ իրենց հերթին ընդգրկված են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքին վերաբերող «Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի» 7-րդ հոդվածում:

Լինեն դրանք գրասենյակի աշխատանքներն օրենքի գերակայության, ժողովրդավարական ընտրությունների, զինված ուժերի ժողովրդավարական վերահսկման, խոսքի կամ հավաքների ազատության ոլորտներում, բոլորն էլ հիմնված են հիմնական իրավունքների և պարտականությունների հստակ ու ճշգրիտ ձևակերպման վրա, որոնց շուրջ ստորագրող բոլոր կողմերը համաձայնության են եկել: Դրանք հանդիսանում են այն ոսկի չափանիշը, որով չափվում է իմ գրասենյակի գործունեությունը, երբ Վիեննայում Մշտական խորհրդի առջև ես զեկուցում եմ ընդունող պետությանն աջակցելու մեր առաջընթացի մասին:

Սակայն այս փաստաթղթերը ոչ միայն ամփոփում են հիմնարար ազատությունների և պետությունների ու նրանց քաղաքացիների միջև հարաբերությունների վերաբերյալ տեղեկություններն, այլ նաև ապահովում են դրանք իրականացնելու կոնկրետ մեխանիզմներ, ինչպես օրինակ Կոպենհագենի փաստաթղթի 3-րդ բաժինը, որը նկարագրում է ժողովրդավարական հաստատությունների անհրաժեշտությունը և փորձառության ու լավագույն փորձի փոխանակման նպատակով միջազգային համագործակցության եղանակները:

Այս սկզբունքներից շատերը ավելի խորությամբ են մշակվել և սահմանվել Մշտական խորհրդի բարձր մակարդակի համաժողովների ու նիստերի միջոցով, որոնք նաև հանգեցրել են ԵԱՀԿ շատ հաստատությունների ու մասնագիտացած բաժինների ստեղծմանը, որոնց հետ մենք սերտորեն համագործակցում ենք մեր աշխատանքի ընթացքում:

Ինձ առավել ոգևորում է այն հանգամանքը, որ այստեղ զետեղված հիմնադիր փաստաթղթերում ամրագրված պարտավորությունների վերաբերյալ իրազեկման և դրանց իրականացման ուղղությամբ տարիներ շարունակ իրականացված աշխատանքները չափելի ազդեցություն են ունեցել Հայաստանի վրա: ԵԱՀԿ պարտավորություններին լիարժեք համապատասխանելու համար դեռևս ճանապարհ կա անցնելու, սակայն այդ արժեքներն անժխտելիորեն ժամանակակից հայ մտածելակերպի մասն են կազմում: Մարդկանց ճնշող մեծամասնությունը գիտի, որ այդ իրավունքները կարևոր դեր են խաղում իրենց կյանքում և նրանք ակնկալում են, որ իրենց կառավարությունները պահպանեն ու խթանեն դրանք: Այս ակնկալիքը նմանապես վերաբերում է ԵԱՀԿ-ին և նրա երևանյան գրասենյակին, և ես ու իմ գործընկերները քաջատեղյակ ենք այդ պատասխանատվությանը, երբ աշխատում ենք կառավարության, քաղաքացիական հասարակության ու միջազգային կազմակերպությունների մեր գործընկերների հետ՝ ժողովրդավարական բարեփոխումների խթանման ուղղությամբ:

Դեսպան Սերգեյ Կասպինոս
ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի ղեկավար

FOREWORD

This year marks the 35th Anniversary of the adoption of the Helsinki Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE/OSCE). This notable event presents a good opportunity to reflect on the progress achieved by Organization.

Since its accession to the OSCE/CSCE in 1992, Armenia has been active in this framework through constructive and continuous involvement.

This year the OSCE also celebrates the 20th anniversary of signing of the Charter of Paris for a New Europe and the Copenhagen Document.

Translation into Armenian and publication of the above-mentioned fundamental documents is an important contribution to raising the awareness of the society about the guiding principles of this unique international security organization.

This publication is a result of joint efforts and cooperation between the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia and the OSCE Office in Yerevan. It is symbolic that this publication coincides with the 10th anniversary of the activities of the OSCE Office in Yerevan.

I am confident that the Armenian version of these documents will cater for informational needs of the experts in the field of international relations, political science and international law, and will also serve as an important source for other professional groups.

***HE Edward Nalbandian
Minister of Foreign Affairs
of the Republic of Armenia***

FOREWORD

2010 is an important anniversary year for the OSCE, marking 35 years since the Helsinki Final Act, and 20 years since the Charter of Paris for a New Europe and the Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE.

These are milestone agreements. They set basic rules for State behaviour and interaction during the Cold War, and they launched the processes that led to its peaceful end. They set forth a new vision for European security, rooted in the inherent dignity of the individual, fundamental freedoms and human rights, politico-military transparency and co-operation, and healthy economic and environmental governance. This vision remains unique.

The directions that these agreements gave to Euro-Atlantic and Eurasian security remain sharply relevant today. We have achieved a lot since 1975 and 1990, but the vision of building a Europe whole and free, at peace with itself, remains unfinished business.

The work of the OSCE in Armenia exemplifies the constant, consensual engagement that is required to take this vision forward in practice.

2010 marks the tenth anniversary of our partnership. Based on a comprehensive mandate, the Office in Yerevan has contributed to the development of democratic institutions, to the strengthening of civil society and to the promotion of OSCE principles and commitments throughout the country – working as closely as possible with the authorities, local partners and other international actors.

Together, we have achieved important successes. Since 2003, the Office has been running a police assistance programme that has helped to introduce community policing practices and supported the development of police education. The recently adopted police reform programme of the Republic of Armenia lays the groundwork for further beneficial co-operation.

OSCE assistance to the Diplomatic Academy is another example. OSCE support helped to create an institution that now works to strengthen the capacity of Armenia's diplomatic corps.

I would highlight also the OSCE Office in Yerevan's Programme Implementation Presence in Syunik. Established in 2006, the Presence has allowed for economic and environmental activities to be implemented where they are needed the most.

We have lots of work ahead and we will approach this work together, as always, in the spirit of consensus and co-operation. Support to electoral reforms, strengthening of economic good governance, and bolstering of media freedom and responsibility – these are areas where the OSCE and Armenia can co-operate ever more closely. The OSCE stands ready to continue supporting the Armenian Government and society in all of their efforts.

Ambassador Marc Perrin de Brichambaut
OSCE Secretary General

FOREWORD

The documents that have been collected in this publication on the event of the 10 year anniversary of the OSCE Office in Yerevan underpin our every day work in all aspects. Most of the participating States commitments before the OSCE that we so often refer to hail from the Copenhagen Document or the Paris Charter for a New Europe, both of which in turn rest on Article 7 of the Helsinki Final Act concerning respect for human rights and fundamental freedoms.

Be it the Office's activities on the rule of law, democratic elections, democratic control of the armed forces, freedom of expression or of assembly, they are all based on the clear and concise formulation of basic rights and obligations that all signatories have agreed on. They represent the gold standard that my Office's performance is measured against when I appear before the Permanent Council in Vienna to report about our progress in assisting the host country.

But not only do the documents provide a summing up of fundamental rights and relations between states and their citizens, they also provide for concrete mechanisms to implement them, such as Section III of the Copenhagen Document, which describes the need for democratic institutions and ways of international co-operation in order to exchange experience and good practice.

Many of these principles have been further elaborated on and specified by ensuing high level conferences and sessions of the Permanent Council that lead also to the establishment of many of the OSCE Institutions and specialized departments that we collaborate so closely together with in our work.

What is the most encouraging to me is that the work done over the years aimed at raising awareness on and implementing the commitments enshrined in the founding documents gathered here has had a measurable impact on Armenia. More progress needs still to be made on the road to full compliance of the host country with the OSCE commitments but these values are undeniably part of the modern Armenian mentality. The vast majority of people know that these rights play a role in their lives and they expect their government to uphold and promote them. This expectation likewise relates to the OSCE and I and my colleagues are keenly aware of this responsibility as we work with our partners from the government, civil society and international organizations to further democratic reforms.

Ambassador Sergey Kapinos
Head of OSCE Office in Yerevan

Բովանդակություն

Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդաժողով ՀԵԼՍԻՆԿՅԱՆ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԱԿՏ.....	11
Փարիզի խարտիան նոր Եվրոպայի համար.....	67
ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը նվիրված համաժողովի՝ Կոպենհագենի հանդիպման փաստաթուղթը	79

ԵՎՐՈՊԱՅՈՒՄ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ՀԵԼՄԻՆԿՅԱՆ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԱԿՏ

Եվրոպայում անվճանգության և համագործակցության խորհրդաժողովը, որը բացվեց 1973 թվականի հուլիսի 3-ին՝ Հելսինկիում և շարունակվեց 1973 թվականի սեպտեմբերի 18-ից մինչև 1975 թվականի հուլիսի 21-ը՝ Ժնևում, ավարտվեց 1975 թվականի օգոստոսի 1-ին՝ Հելսինկիում, Ավստրիայի, Բելգիայի, Բուլղարիայի, Հունգարիայի, Գերմանիայի Դեմոկրատական Հանրապետության, Գերմանիայի Դաճույին Հանրապետության, Հունաստանի, Իսպանիայի, Իռլանդիայի, Իսլանդիայի, Իտալիայի, Իսրայիլի, Կանադայի, Կիպրոսի, Լիխտենշտեյնի, Լյուքսեմբուրգի, Մալթայի, Մոնակոյի, Նիդերլանդների, Նորվեգիայի, Լեհաստանի, Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության, Պորտուգալիայի, Ռումինիայի, Սան Մարինոյի, Վասիլկանի, Միացյալ Թագավորության, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների, Թուրքիայի, Ֆինլանդիայի, Ֆրանսիայի, Չեխոսլովակիայի, Ըվեյցարիայի, Ըվեդիայի և Հարավսլավիայի Բարձր ներկայացուցիչների կողմից:

Խորհրդաժողովի բացման և փակման փուլերի ժամանակ մասնակիցների առջև դասվավոր հյուրի կարգավիճակով հանդես եկավ Միավորված ազգերի կազմակերպության գլխավոր ֆարսուղարը: ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի գլխավոր ֆարսուղարը և Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական սնտեսական հանձնաժողովի գործադիր ֆարսուղարը հանդես եկան Խորհրդաժողովում՝ դրա երկրորդ փուլի ժամանակ:

Խորհրդաժողովի երկրորդ փուլի նիստերի ժամանակ օրակարգի սարքեր կետերի շուրջ ստացվեցին ելույթներ և լավեցին հայտարարություններ հետևյալ ոչ մասնակից՝ միջերկրածովյան ղեկավարությունների ներկայացուցիչների կողմից՝ Ալժիրի Ժողովրդական և Դեմոկրատական Հանրապետության, Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության, Իսրայելի, Մարոկկոյի Թագավորության, Սիրիայի Արաբական Հանրապետության, Թունիսի:

Առաջնորդվելով ի շահ ժողովուրդների իրենց հարաբերությունները բարելավելու և ալիսիվացնելու և Եվրոպայում խաղաղությանը, անվճանգությանը, արդարությանն ու համագործակցությանը աջակցելու, ինչպես նաև միմյանց միջև ու աշխարհի այլ ղեկավարությունների հետ մերձեցման հասնելու ֆաղափական կամֆով,

Հետևաբար, վճռական լինելով լիակատար արդյունավետություն սալ Խորհրդաժողովի արդյունքներին և ադահովել այդ արդյունքների շահավետ օգտագործումը իրենց ղեկավարությունների միջև ու ամբողջ Եվրոպայում և դրանով իսկ ընդլայնել, խորացնել և շարունակական ու կայուն դարձնել լարվածության թուլացման գործընթացը՝

Մասնակից ղեկավարությունների Բարձր ներկայացուցիչները հանդիսավորությամբ ընդունեցին հետևյալը.

Եվրոդայում անվսանգության հետ կապված հարցեր

Եվրոդայում անվսանգության և համագործակցության խորհրդաժողովի Մասնակից ղեկավարները,

Վերահասուստելով իրենց նույնպես՝ աջակցել իրենց միջև հարաբերությունների բարելավմանը և ադախովել դայմաններ, որոնցում իրենց ժողովուրդները կարող են ադրել իրական ու կայուն խաղաղության դայմաններում՝ ադախովված լինելով ամեն սեսակի սղառնալիից կամ իրենց անվսանգության դեմ ուղղված ոսնձգությունից,

համոզված լինելով, որ անհրաժեես է ջանքեր գործադրել, որդեսալի լարվածության թուլացումը դառնա շարունակական և առավել կենսունակ ու համակողմանի գործընթաց՝ համընդհանուր ընդգրկմամբ, և որ Եվրոդայում անվսանգության և համագործակցության խորհրդաժողովի արդյունքների կենսագործումը կլինի մեծագույն ավանդներից մեկը այդ գործընթացում,

համարելով, որ ժողովուրդների համերաշխությունը, ինչդես նաև Եվրոդայում անվսանգության և համագործակցության խորհրդաժողովի կողմից սահմանված նույնպես ին հասնելու գործում Մասնակից ղեկավարների ընդհանուր նույնպես դես է հանգեցնեն իրենց միջև բոլոր բնագավառներում ավելի լավ և ավելի սերս հարաբերությունների զարգացմանը և, այդդիսով, անցյալում իրենց ունեցած հարաբերությունների բնույթից բխող դիմակայության հաղթահարմանը և ավելի լավ փոխըմբռնմանը,

հիշելով իրենց ընդհանուր դասնությունը և ընդունելով, որ իրենց ավանդույթներում և արժեքների միջև եղած ընդհանուր սարրերի գոյությունը կարող է օգնել իրենց հարաբերությունների զարգացման գործում, և ցանկանալով որոնել անվսահությունը հաղթահարելու և վսահությունն ամրադնդելու, իրենց սարսնջասող խնդիրները լուծելու և ի շահ մարդկության համագործակցելու նույնպես իրենց ջանքերի միավորման հնարավորություններ, լիովին հաշի առնելով իրենց դիրքորոնումների ու հայացքների յուրօրինակությունն ու բազմազանությունը,

ընդունելով Եվրոդայի անվսանգության անբաժանելիությունը, ինչդես նաև իրենց ընդհանուր շահագրգռվածությունը ամբողջ Եվրոդայում և միմյանց միջև համագործակցությունը զարգացնելու հարցում, արսահայելով իրենց մարդությունը ձեռնարկել համադասասխան ջանքեր,

ընդունելով Եվրոդայում և ընդհանրադես աշխարհում խաղաղության ու անվսանգության միջև սերս կաղը և գիսակցելով դրանցից յուրաբանչյուրի համար միջազգային խաղաղության և անվսանգության ամրադնդման և բոլոր ժողովուրդների համար հիմնարար իրավունքների, սնեսասկան ու սոցիալական առաջադիմությանն ու բարօրությանն աջակցելու գործում իրենց ավանդը ներդնելու անհրաժեեսությունը,

ընդունեցին հետևյալը.

1.

ա) Հռչակագիր Մասնակից ղեկավարների միջև հարաբերությունները դեկավարող սկզբունքների մասին

Մասնակից ղեկավարները,

Վերահասուստելով իրենց հանձնառությունը խաղաղությանը, անվսանգությանն ու արդարությանը և բարեկամական հարաբերությունների ու համագործակցության շարունակական զարգացման գործընթացին,

ընդունելով, որ այդ հանձնառությունը, արսահայելով ժողովուրդների շահերն ու իղձերը, յուրաբանչյուր Մասնակից ղեկավարի համար հանդիսանում է ներկա և ադագա դասասխանասվություն՝ խարսխված անցյալի փորձի վրա,

վերահասուստելով, Միավորված ազգերի կազմակերպությունում իրենց անդամակցությանը համադասասխան և Միավորված ազգերի կազմակերպության նոյաբանների ու սկզբունքների համաձայն, իրենց լիակատար ու ակտիվ աջակցությունը Միավորված ազգերի կազմակերպությանը և նրա դերի ու արդյունավետության բարձրացմանը միջազգային խաղաղության, անվանագրության ու արդարության ամրադրման և միջազգային խնդիրների լուծմանը նոյաստելու գործում, ինչդեպ նաև դեմոկրատիայի միջև բարեկամական հարաբերությունների ու համագործակցության զարգացմանը,

արսահայտելով իրենց ընդհանուր հանձնառությունը այն սկզբունքներին, որոնք շարունակված են ստորև, և որոնք համադասասխանում են Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությանը, ինչդեպ նաև՝ իրենց ընդհանուր կամքը՝ այդ սկզբունքները կիրառելիս գործել Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության նոյասակներին ու սկզբունքներին համադասասխան,

հայտարարում են իրենց վճռակառությունը՝ մյուս բոլոր Մասնակից դեմոկրատիայի հետ հարաբերություններում, անկախ նրանց քաղաքական, սոցիալական կամ սոցիալական համակարգերից, ինչդեպ նաև նրանց մեծությունից, աշխարհագրական դիրքից կամ սոցիալական զարգացման մակարդակից, հարգել և գործնականում կիրառել հետևյալ սկզբունքները, որոնք բոլորն էլ ունեն առաջնահերթ նշանակություն, և որոնցով առաջնորդվելու են իրենց փոխհարաբերություններում.

I. Ինֆնիշիան հավասարությունն, ինֆնիշիանությունը հասուկ իրավունքների հարգում

Մասնակից դեմոկրատիաները կհարգեն միմյանց ինֆնիշիան հավասարությունն ու առանձնահատկությունը, ինչդեպ նաև այն բոլոր իրավունքները, որոնք հասուկ են իրենց ինֆնիշիանությանը և ներառված են ինֆնիշիանության ոլորտում՝ ներառյալ, մասնավորապես, յուրաքանչյուր դեմոկրատիայի իրավական հավասարության, սարածքային ամբողջականության և ազատության ու քաղաքական անկախության իրավունքը: Նրանք նաև կհարգեն միմյանց իրավունքը՝ ազատորեն ընտրել և զարգացնել իրենց քաղաքական, սոցիալական, սոցիալական ու մշակութային համակարգերը, ինչդեպ նաև՝ իրենց իրավունքը՝ սահմանել իրենց օրենքներն ու կանոնները:

Բոլոր Մասնակից դեմոկրատիաները միջազգային իրավունքի շահակներում ունեն հավասար իրավունքներ ու դատարանություններ: Նրանք կհարգեն միմյանց իրավունքը՝ իրենց հայեցողությամբ որոշել և իրականացնել իրենց հարաբերությունները մյուս դեմոկրատիաների հետ՝ միջազգային իրավունքի համաձայն և սույն Հռչակագրի ոգով: Նրանք համարում են, որ իրենց սահմանները կարող են փոխվել միջազգային իրավունքին համադասասխան, խաղաղ ճանադարհով և ըստ դայանաձևավորվածության: Նրանք նաև իրավունք ունեն անդամակցելու կամ չանդամակցելու միջազգային կազմակերպություններին, մասնակցելու կամ չմասնակցելու երկկողմ կամ բազմակողմ դայանաձևերին՝ ներառյալ դաշնակցային դայանաձևերին մասնակցելու կամ չմասնակցելու իրավունքը, նրանք ունեն նաև չեզոքության իրավունք:

II. Ուժ կամ ուժի սպառնալիք չկիրառելը

Մասնակից դեմոկրատիաները իրենց փոխհարաբերություններում, ինչդեպ նաև ընդհանրապես իրենց միջազգային հարաբերություններում ձեռնդատ կմնան ուժի կամ ուժի սպառնալիքի կիրառումից յուրաքանչյուր դեմոկրատիայի ինչդեպ սարածքային ամբողջականության կամ քաղաքական անկախության դեմ, այնդեպ էլ Միավորված ազգերի կազմակերպության նոյասակների և սույն Հռչակագրի հետ անհամատեղելի որևէ այլ ձևով: Ոչ մի նկատարում չի կարող ներկայացվել՝ հիմնավորելու համար ուժի կամ ուժի կիրառման սպառնալիքին դիմելը՝ ի խախտումն սույն սկզբունքի:

Մասնակից դեմոկրատիաները, համադասասխանաբար, ձեռնդատ կմնան բոլոր քաղաքական այնդիսի գործողություններից, որոնք իրենցից ներկայացնում են սպառնալիք ուժով կամ ուժի ուղղակի կամ անուղղակի գործադրում մյուս Մասնակից դեմոկրատիայի դեմ: Նրանք հավասարապես ձեռնդատ կմնան ուժի որևէ դրսևորումից, որի նոյասակը կլինի մյուս Մասնակից դեմոկրատիաները ստի-

դել հրաժարվել իր ինֆինիթսան իրավունքների լիովին իրականացումից: Իրենց փոխհարաբերություններում նրանք հավասարադաս ձեռնդաս կմնան նաև ուժի միջոցով փոխադարձ ճնշման որևէ գործողությունից:

Ուժի ոչ մի այդդիսի կիրառում կամ ուժի սղառնալիք չդիտվի է որդես միջոց օգսագործվի վեճերի կամ նրանց միջև վեճեր առաջացնող հարցերի կարգավորման համար:

III. Մասնանների անխախտելիություն

Մասնակից դեսությունները անխախտելի են համարում միմյանց բոլոր սահմանները, ինչդես նաև Եվրոդայի բոլոր դեսությունների սահմանները, և, այսդիսով, նրանք այժմ և ադազայում ձեռնդաս կմնան այդ սահմանների դեմ ցանկացած ոսնձգությունից:

Նրանք, համադասասիսանաբար, ձեռնդաս կմնան նաև որևէ դահանջից կամ գործողությունից, որի նդասակը կլինի որևէ Մասնակից դեսության ամբողջ սարածի կամ դրա մի մասի զավթումը և բռնասիումը:

IV. Պեսությունների սարածիսյին ամբողջականություն

Մասնակից դեսությունները կհարզեն Մասնակից դեսություններից յուրաբանչյուրի սարածիսյին ամբողջականությունը:

Համադասասիսանաբար, նրանք ձեռնդաս կմնան Միավորված ազգերի կազմակերդության կանոնադրության նդասակների ու սկզբունքների հես անհամասեղելի որևէ գործողությունից՝ ընդդեմ որևէ Մասնակից դեսության սարածիսյին ամբողջականության, քադաբանական անկախության կամ միասնականության, և, մասնավորադես, որևէ այնդիսի գործողությունից, որն իրենից կներկայացնի ուժի կամ ուժի սղառնալիքի կիրառում:

Մասնակից դեսությունները հավասարադես ձեռնդաս կմնան միմյանց սարածիները, ի խախտումն միջազգային իրավունքի, զինված գրավման կամ ուժի կիրառման ուղղակի կամ անուղղակի այլ միջոցառումների օբյեկտի վերածելուց կամ նման միջոցառումների կամ դրանց սղառնալիքի միջոցով բռնակցման օբյեկտի վերածելուց: Ոչ մի գրավում կամ այդ կարգի բռնակցում օրինական չի ձանաչվի:

V. Վեճերի խադադ կարգավորում

Մասնակից դեսությունները իրենց միջև վեճերը կլուծեն խադադ միջոցներով. այնդես, որ վսանզի չենթարկեն միջազգային խադադությունն ու անվսանզությունը և արդարությունը:

Նրանք բարելիդճորեն և համազործակցության ոզով ջանքեր կգործադրեն, որդեսզի կարճ ժամկեսում հասնեն արդարացի լուծման միջազգային իրավունքի հիման վրա:

Այս նդասակով նրանք կօգսագործեն այնդիսի միջոցներ, ինչդիսիք են բանակցությունները, ուսումնասիրությունը, միջնորդությունը, հաեսեցումը, արբիսրաժը, դասական կարգավորումը, կամ, իրենց սեփական ընսրոյամք, կօգսագործեն այլ խադադ միջոցներ՝ ներառյալ կարգավորման ցանկացած ընթացակարգ, որը համաձայնեցված կլինի նախբան այն վեճերի առաջանալը, որոնցում նրանք կողմեր կլինեն:

Այն դեդում, եթե վեճին մասնակցող կողմերը վեճի լուծման չհասնեն վերոհիեյալ խադադ միջոցներից որևէ մեկի օզնությամք, նրանք կբարունակեն վեճի խադադ կարգավորման՝ փոխադարձաբար համաձայնեցված ուղու որոնումը:

Միմյանց հես վեճի մեջ զսնվող կողմեր հանդիսացող Մասնակից դեսությունները, ինչդես նաև մյուս Մասնակից դեսությունները ձեռնդաս կմնան ցանկացած այնդիսի գործողությունից, որը կարող է դրությունը այն ասիճան վասացնել, որ վսանզվի միջազգային խադադության ու անվսանզության դահդանումը, և, դրանով իսկ, ավելի դժվարացնել վեճի խադադ կարգավորումը:

VI. Ներքին գործերին չմիջամտելը

Մասնակից ղեկությունները ձեռնդրող կմնան մյուս Մասնակից ղեկության ներքին իրավագործության մեջ մտնող հարցերով ցանկացած ներքին կամ արտաքին գործերին միջամտությունից՝ ուղղակի կամ անուղղակի, անհասական կամ կոլեկտիվ՝ անկախ իրենց փոխհարաբերություններից:

Նրանք, համադասասխանաբար, ձեռնդրող կմնան մյուս Մասնակից ղեկության դեմ որևէ զինված միջամտությունից կամ այդպիսի միջամտության սղառնալիցից:

Նրանք, ճիշտ նույն կերպով, բոլոր հանգամանքներում ձեռնդրող կմնան որևէ այլ ռազմական գործողությունից կամ ֆաղափական, սնտեսական կամ այլ հարկադրանքի գործողություններից, որոնց նդասակն է իրենց շահերին ենթարկել մյուս Մասնակից ղեկության կողմից իր ինքնիշխանությանը հասուկ իրավունքների իրականացումը և, այդպիսով, իրենց համար աղահովել որևէ ստասակի առավելություն:

Համադասասխանաբար, նրանք, այդ թվում, ձեռնդրող կմնան ահաբեկչական գործողություններին կամ վնասակար կամ այլ այնպիսի գործողություններին ուղղակի կամ անուղղակի աջակցություն ցույց սալուց, որոնք ուղղված կլինեն մյուս Մասնակից ղեկության վարչակարգի բռնի սաղալմանը:

VII. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների հարգում՝ ներառյալ մտքի, խղճի, կրոնի կամ դավանանքի ազատությունը

Մասնակից ղեկությունները կհարգեն մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները՝ ներառյալ մտքի, խղճի, կրոնի կամ դավանանքի ազատությունը բոլորի համար՝ անկախ ռասայի, սեռի, լեզվի կամ կրոնի սարբերության:

Նրանք կխրախուսեն և կխթանեն ֆաղափական, ֆաղափական, սնտեսական, սոցիալական, մշակութային և մյուս այն իրավունքների ու ազատությունների աղյունալեհ իրականացումը, որոնք բոլորն էլ բխում են անհասին հասուկ արժանաղասվությունից և էական են նրա ազատ լիակասար զարգացման համար:

Այդ շջանակներում Մասնակից ղեկությունները կձանաչեն ու կհարգեն անհասի ազատությունը՝ միայնակ կամ ուրիշների հետ դավանել կրոն կամ հավաս և հետևել դրանց՝ գործելով սեփական խղճի թելաղրանով:

Մասնակից ղեկությունները, որոնց սարածում կան ազգային փոքրամասնություններ, կհարգեն այդ փոքրամասնություններին ղասկանող անձանց՝ օրենքի առջև հավասարության իրավունքը, նրանց կհամարեն մարդու իրավունքներից և հիմնարար ազատություններից փասացիորեն օգտվելու լիակասար հնարավորություն և այդպիսով կղաշտանեն նրանց օրինական շահերն այդ բնագավառում:

Մասնակից ղեկություններն ընդունում են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների համընդհանուր նշանակությունը, որոնց հարգումը խաղաղության, արղարության ու բարության էական գործոն է, որոնք անհրաժեշտ են նրանց միջև և բոլոր ղեկությունների միջև բարեկամական հարաբերությունները և համագործակցության զարգացումն աղահովելու համար:

Նրանք այդ իրավունքներն ու ազատությունները մշաղես կհարգեն իրենց փոխաղարձ հարաբերություններում և համասեղ ու առանձին ջանքեր կգործաղրեն՝ ներառյալ Միավորված ազգերի կազմակերղության հետ համագործակցության շջանակներում՝ նղասակ ունենալով աջակցել այդ իրավունքների համընդհանուր և աղյունալեհ հարգմանը:

Նրանք հասասում են անհասի իրավունքը՝ իմանալ իր իրավունքներն ու ղարսականությունները այդ բնագավառում և գործել դրանց համաղասասխան:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների բնագավառում Մասնակից ղեկավարությունները կգործեն ՄԱԿ-ի կանոնադրության նպատակներին ու սկզբունքներին համադասասխան և Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի համաձայն: Նրանք նաև կկատարեն իրենց դարձաբերությունները, ինչպես դրանք սահմանված են այդ բնագավառի միջազգային հռչակագրերում ու համաձայնագրերում՝ ներառյալ, մարդու իրավունքների միջազգային դաժնագրերը, եթե իրենք դրանցով սահմանված են դարձաբերություններ:

VIII. Ժողովուրդների իրավահավասարության և ինֆորմացիայի իրավունքներ

Մասնակից ղեկավարությունները կհարգեն ժողովուրդների իրավահավասարությունը և ինֆորմացիայի իրավունքը՝ մշտադառն գործելով ըստ ՄԱԿ-ի կանոնադրության նպատակների ու սկզբունքների և միջազգային իրավունքի համադասասխան նորմերի՝ ներառյալ նրանք, որոնք վերաբերում են ղեկավարությունների սահմանափակ ամբողջականությանը:

Ելնելով ժողովուրդների իրավահավասարության և ինֆորմացիայի իրավունքի սկզբունքից՝ բոլոր ժողովուրդները միշտ իրավունք ունեն լիակատար ազատության դաժնացնելու, երբ և ինչպես նրանք ցանկանում են, որոշել իրենց ներքին ու արտաքին քաղաքական կարգավիճակը՝ առանց արտաքին միջամտության, և սեփական հայեցողությամբ իրականացնել իրենց քաղաքական, սոցիալական, սոցիալական ու մշակութային զարգացումը:

Մասնակից ղեկավարությունները վերահաստատում են ժողովուրդների իրավահավասարության և նրանց ինֆորմացիայի իրավունքի հարգման և արդյունավետ իրականացման համընդհանուր նշանակությունը՝ նրանց միջև, ինչպես նաև բոլոր ղեկավարությունների միջև բարեկամական հարաբերություններ զարգացնելու համար. նրանք նաև ընդունում են այդ սկզբունքի խախտման ցանկացած ձևը վերացնելու կարևորությունը:

IX. Պետությունների համագործակցություն

Մասնակից ղեկավարությունները միմյանց հետ, ինչպես նաև բոլոր ղեկավարությունների հետ իրենց հարաբերությունները բոլոր բնագավառներում կհաստատեն Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության նպատակներին ու սկզբունքներին համադասասխան: Չարգացնելով իրենց համագործակցությունը՝ Մասնակից ղեկավարությունները կկարևորեն Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի օրհանգումներում որոշված ոլորտներին, ընդ որում՝ նրանցից յուրաքանչյուրը իր ավանդը կունենա լիակատար հավասարության դաժնացնելու:

Չարգացնելով իրենց համագործակցությունը որպես հավասարներ՝ նրանք կձգտեն աջակցել փոխընդունմանն ու վստահությանը, բարեկամական ու բարիդրացիական հարաբերություններին, միջազգային խաղաղությանը, անվտանգությանն ու արդարությանը: Նրանք, զարգացնելով իրենց համագործակցությունը, հավասարադաս կձգտեն բարելավել ժողովուրդների բարեկեցությունը և նպաստել նրանց իրենց կենսագործմանը, մասնավորապես, ընդլայնվող փոխադարձ իրազեկվածությունից և սոցիալական, գիտական, տեխնիկական, սոցիալական, մշակութային և մարդասիրական բնագավառներում իրենց ձեռք բերած առաջընթացից և նվաճումներից բխող օգուտների միջոցով: Նրանք հայլեր կձեռնարկեն նպաստելու համար այն դաժնացնելուն, որոնք բարեկամաս կլինեն այդ օգուտները բոլորի համար մասշտաբի դարձնելու առումով. սոցիալական զարգացման մակարդակների սարբերությունները կրճատելու գործում նրանք հասցնելու կառնեն բոլորի շահերը և, մասնավորապես, ամբողջ աշխարհի զարգացող երկրների շահերը:

Նրանք հաստատում են, որ կառավարությունները, հիմնարկությունները, կազմակերպությունները և անձինք կարող են համադասասխան դրական դեր խաղալ իրենց համագործակցության այդ նպատակների իրագործմանն աջակցելու գործում:

Նրանք կձգտեն, ընդլայնելով իրենց համագործակցությունը, ինչպես վերը սահմանվեց, միմյանց հետ առավել սերտ հարաբերություններ զարգացնել ավելի կատարելագործված և ամուր հիմքի վրա՝ ի բարօրություն ժողովուրդների:

X. Միջազգային իրավունքով սահմանված պարտավորությունների բարեխիղճ կատարում

Մասնակից ղեկությունները բարեխիղճորեն կկատարեն միջազգային իրավունքով սահմանված իրենց պարտավորությունները, ինչպես միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքներից ու նորմերից բխող պարտավորությունները, այնպես էլ միջազգային իրավունքին համադասասխանող այն ղայմանագրերից կամ այլ համաձայնագրերից բխող պարտավորությունները, որոնց մասնակից են նրանք:

Իրենց ինֆիլիթսան իրավունքները կենսագործելիս՝ ներառյալ իրենց օրենքները և կանոնները սահմանելու իրավունքը, նրանք կգործեն միջազգային իրավունքով սահմանված իրենց իրավական պարտավորություններին համադասասխան. նրանք, բացի դրանից, դասաճ կերպով հաշվի կառնեն և կկատարեն Եվրոդաշյում անվսանգոյթյան և համագործակցոյթյան խորհրդաժողովի Եզրափակիչ ակտի դրոյթները:

Մասնակից ղեկությունները հաստատում են, որ այն դեղում, երբ Միավորված ազգերի կազմակերպոյթյան կանոնադրոյթամբ անդամների սահմանված պարտավորոյթոյնները կհակասեն որևէ ղայմանագրով կամ միջազգային այլ համաձայնագրով սահմանված պարտավորոյթոյններին, կզերակայեն կանոնադրոյթամբ սահմանված նրանց պարտավորոյթոյնները՝ Միավորված ազգերի կազմակերպոյթյան կանոնադրոյթյան 103-րդ հոդվածին համադասասխան:

Վերոհարարյալ բոլոր սկզբունքները առաջնահերթ կարևորոյթոյն ունեն, և, համադասասխանաբար, դրանք հավասարաղես և անեղորեն կկիրառվեն, և դրանցից յուրաքանչյուրը կմեկնաբանվի՝ հաշվի առնելով մյուսները:

Մասնակից ղեկությունները իրենց վճռականոյթոյնն են հայտնում՝ լիովին հարգել և բոլոր ասղեկներով կիրառել այդ սկզբունքները, ինչպես դրանք նված են սոյն Հռչակագրում, իրենց փոխադարձ հարաբերոյթոյններում ու համագործակցոյթյան ժամանակ, որղեսզի յուրաքանչյուր Մասնակից ղեկոյթյան համար աղահովվեն բոլորի կողմից այդ սկզբունքների հարգումից ու կիրառումից բխող առավելոյթոյնները:

Մասնակից ղեկությունները, դասաճ կերպով հաշվի առնելով վերոհարարյալ սկզբունքները և, մասնավորաղես, Տասներորդ սկզբունքի առաջին նախաղասոյթոյնը՝ «Միջազգային իրավունքով սահմանված պարտավորոյթոյնների բարեխիղճ կատարում», նեում են, որ սոյն Հռչակագիրը չի ազղում ոչ իրենց իրավունքների և պարտավորոյթոյնների, ոչ էլ համադասասխան ղայմանագրերի և այլ համաձայնագրերի ու ղայմանավորվածոյթոյնների վրա:

Մասնակից ղեկությունները համոզմոնք են հայտնում, որ այդ սկզբունքների հարգումը կխթանի նորմալ ու բարեկամական հարաբերոյթոյնների զարգացումը և իրենց համագործակցոյթյան առաջընթացը բոլոր բնագավառներում: Նրանք նաև համոզմոնք են հայտնում, որ այդ սկզբունքների հարգումը կնղասի իրենց միջև փաղաքական կաղերի զարգացմանը, որոնք էլ, իրենց հերթին, կնղասեն իրենց դիրորոշումների և հայացքների առավել լավ փոխըմբռնմանը:

Մասնակից ղեկություններն իրենց մտարոյթոյնն են հայտնում մյուս բոլոր ղեկությունների հեռ իրենց հարաբերոյթոյնները իրականացնել սոյն Հռչակագրում նված սկզբունքների ոզով:

բ) Հարցեր վերոհիշյալ սկզբունքներից մի փանիսի կենսագործման վերաբերյալ

i) Մասնակից ղեկությունները,

վերահաստատելով, որ իրենք կհարգեն և կկենսագործեն ուժ կամ ուժի սղառնալիք չկիրառելու դրոյթը, և համոզված լինելով, որ անհրաժեհ է դա դարձնել միջազգային կյանքի գործուն նորմ,

հայտարարում են, որ իրենց փոխհարաբերոյթոյններում, կհարգեն և կկատարեն հեռկյալ դրոյթները, որոնք համադասասխանում են Մասնակից ղեկությունների միջև հարաբերոյթոյնները ղեկավարող սկզբունքների Հռչակագրին.

- կենսագործել և արտահայտել բոլոր ուղիներով ու բոլոր ձևերով, որոնք իրենք հարմար կգտնեն, միմյանց հետ հարաբերություններում ուժի կամ ուժի սղառնալիք կիրառելուց ձեռնդրած մնալու դարսավորությունը.

- ձեռնդրած մնալ այլ Մասնակից ղեկավարության դեմ զինված ուժի որևէ գործադրումից, մասնավորապես, նրա արտաքին գերատերություն կամ նրա արտաքին վրա հարձակվելուց, որը անհամատեղելի է Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության նպատակների ու սկզբունքների և Մասնակից ղեկավարությունների միջև հարաբերությունները ղեկավարող սկզբունքների Հռչակագրի դրույթների հետ.

- ձեռնդրած մնալ ուժի ցանկացած դրսևորումից, որը նպատակ ունի դարսադրել մյուս Մասնակից ղեկավարությանը հրաժարվել իր ինֆինիտսան իրավունքները լիակատար իրականացնելուց.

- ձեռնդրած մնալ սնտեսական հարկադրանքի ամեն մի գործողությունից, որի նպատակն է իր ստեփական շահերին ենթարկել մյուս Մասնակից ղեկավարության կողմից իր ինֆինիտսանության հասուկ իրավունքների իրականացումը և որևէ առավելություն առաքնուելը.

- ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ, որոնք իրենց ծավալով և բնույթով ֆայլեր են՝ ուղղված ընդհանուր և լրիվ զինաթափմանը միջազգային խիստ և արդյունավետ վերահսկողության ներքո.

- բոլոր միջոցներով, որոնք իրենցից յուրաքանչյուրը հարմար կգտնի, նպատակ ժողովուրդների միջև վստահության ու հարգանքի մթնոլորտի ստեղծմանը, որը կհամադրասալխանի նրանց դարսականությանը՝ ձեռնդրած մնալ այլ Մասնակից ղեկավարության դեմ դաստերազմի ագրեսիայի ֆարոգումից կամ ուժի կամ ուժի սղառնալիքի ցանկացած կիրառումից, որոնք անհամատեղելի են Միավորված ազգերի կազմակերպության նպատակներին և Մասնակից ղեկավարությունների միջև հարաբերությունները ղեկավարող սկզբունքների Հռչակագրի հետ.

- բոլոր ջանքերը գործադրել, որոնք իրենց միջև ցանկացած վեճ, որի շարունակումը կարող էր վստագել միջազգային խաղաղության և Եվրոդայի անվստագության դաքնողանումը, լուծվի բացառադես խաղաղ միջոցներով, և ամենից առաջ ջանալ վեճերը լուծել Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության 33-րդ հոդվածում նշված խաղաղ միջոցների օգնությամբ.

- ձեռնդրած մնալ որևէ գործողությունից, որը կարող է դժվարացնել Մասնակից ղեկավարությունների միջև եղած վեճերի խաղաղ կարգավորումը:

ii) Մասնակից ղեկավարությունները,

վերահասուստելով իրենց վճռականությունը՝ լուծել իրենց վեճերը, ինչդես սահմանված է վեճերի խաղաղ կարգավորման սկզբունքով,

համոզված լինելով, որ վեճերի խաղաղ կարգավորումը ուժ կամ ուժի սղառնալիք չկիրառելու լրացումն է, ընդ որում՝ այդ երկու գործոններն էլ էական են, թեև ոչ բացառիկ, խաղաղության ու անվստագության դաքնողանման և ամրադնդման համար,

ցանկանալով ամրադնդել և կասարելագործել վեճերի խաղաղ կարգավորման իրենց ունեցած մեթոդները.

1. Լի են վճռականությամբ շարունակել վեճերի խաղաղ կարգավորման՝ բոլորի կողմից ընդունելի այնդիսի մեթոդի ֆննարկումն ու մշակումը, որի նպատակն է լրացնել գոյություն ունեցող մեթոդները, և այդ նպատակով շարունակել Ըվեյցարիայի կողմից Եվրոդայում անվստագության և համագործակցության խորհրդաժողովի երկրորդ փուլում ներկայացված «Վեճերի խաղաղ կարգավորման եվրոդական համակարգի մասին» կոնվենցիայի նախագծի հետ կադված աքխասանֆները, ինչդես նաև մյուս առաջարկների ֆննարկումը, որոնք վերաբերում են դրան և անմիջականորեն ուղղված են այդ մեթոդի մշակմանը:

2. Որոշում են, որ Ըվեյցարիայի հրավերով կգումարվի բոլոր Մասնակից ղեկավարությունների փորձագետների հանդիդում՝ վերոգրյալ 1-ին կետում շարադրված իրավասությունը կասարելու նպատակով, Խորհրդաժողովից հետո կասարվելիք ընթացակարգերի շրջանակներում և դրանց համաձայն, որոնք սահմանված են «Հեսագա ֆայլեր Խորհրդաժողովից հետո» գլխում:

3. Փորձագետների այդ հանդիպումը կկայանա Մասնակից ղեկավարների արժեքային գործերի նախարարների նշանակած ներկայացուցիչների հանդիպումից հետո, որը, «Հետագա ֆայլեր Խորհրդատուից հետո» գլխին համադասաստան, նախատեսված է 1977 թվականին. փորձագետների այդ հանդիպման աշխատանքի արդյունքները կներկայացվեն կառավարություններին:

2.

Փաստաթուղթ վստահության ամրադրման միջոցառումների և անվստահության ու զինաթափման որոշ աստիճանների մասին

Մասնակից ղեկավարները,

ցանկանալով վերացնել լարվածության ռասճառները, որը կարող է գոյություն ունենալ նրանց միջև և դրանով իսկ նոյաստել աշխարհում խաղաղության ու անվստահության ամրադրմանը,

որոշելով ամրադրել միմյանց միջև վստահությունը և դրանով աջակցել Եվրոպայում կայունության և անվստահության ամրադրմանը,

որոշելով իրենց փոխհարաբերություններում, ինչպես նաև ընդհանրապես միջազգային հարաբերություններում հետագայում ձեռնդրահ մնալ որևէ ղեկավարի սարաճֆային ամբողջականության կամ ֆաղաֆական անկախության դեմ ուժ կամ ուժի սղառնալիք կիրառելուց կամ Միավորված ազգերի կազմակերղության նոյասակների և սույն Եզրաֆակիչ ակտով ընդունված՝ Մասնակից ղեկավարների միջև հարաբերությունները դեկավարող սկզբունքների մասին Հռչակագրի հետ անհամատեղելի որևէ այլ գործողությունից,

ընդունելով զինված հակամարտությունների և ռազմական գործողությունների թյուրըմբռնման կամ սիսալ զնահասման վստահի նվազեցմանն աջակցելու անհրաժեհությունը, գործողություններ, որոնք կարող են հանգեցնել այդդիսի զնահասման, մասնավորաղես, այնդիսի իրավիճակում, երբ Մասնակից ղեկավարները ոյարզորոշ և ժամանակին սրված սեղեկություն չունեն այդդիսի գործողությունների բնոյթի վերաբերյալ,

հաշվի առնելով լարվածության թուլացմանը և զինաթափմանը աջակցելու նոյասակին ուղղված ջանքերին վերաբերող նկասառումները,

ընդունելով, որ գորավարություններին հրավիրելու միջոցով դիսորդների փոխանակումը կարող է նոյաստել սփումներին և փոխըմբռնմանը,

ուսումնասիրելով գորբերի խոչոր սեղաւարժերի վերաբերյալ նախնական ծանուցման հարցը վստահության ամրադրման առումով,

ընդունելով, որ կան այլ ուղիներ, որոնց օզնությամբ առանձին ղեկավարներ կարող են լրացուցիչ ավանդ ունենալ իրենց ընդհանուր նոյասակներին հասնելու գործում,

համոզված լինելով փոխըմբռնմանը խրախուսելու և վստահությունը, կայունությունն ու անվստահությունը ամրադրելու համար խոչոր գորավարությունների վերաբերյալ նախնական ծանուցման ֆաղաֆական կարևորության մեջ,

ընդունելով իրենցից յուրաֆանչյուրի ոյասասխանասվությունը՝ աջակցել այդ նոյասակներին և իրագործել այդ միջոցառումը՝ ընդունված չաֆանիւււներին ու ոյայմաններին համադասաստան, ինչը էական է այդ նոյասակները իրագործելու համար,

ընդունելով, որ ֆաղաֆական որոշումից բխող այդ միջոցառումը հիմնված է կամավորության վրա,

ընդունելով հետևյալը.

I.

Խոշորամասշտաբ գորավարժությունների մասին նախապես ծանուցելը

Նրանք մյուս բոլոր Մասնակից ղեկություններին կ'ծանուցեն իրենց լայնածավալ գորավարժությունների մասին սովորական դիվանագիսական ուղիներով՝ հետևյալ դրույթներին համադասախան.

Ծանուցում կսրվի ավել քան 25.000 մարդուց բաղկացած ցամաքային զորքերի այն լայնածավալ գորավարժությունների մասին, որոնք կանցկացվեն առանձին կամ ցանկացած՝ հնարավոր ռազմաօդային կամ ռազմածովային բաղադրիչի հետ համատեղ (այս համատեղում «զորքեր» բառը ներառում է ցամաքաջրային և օդադեսանային զորքերը): □ամաքաջրային կամ օդադեսանային զորքերի ինֆորմացիոն գորավարժությունների կամ դրանց մասնակցությամբ սեղի ունեցող համատեղ գորավարժությունների դեղում այդ զորքերը կ'մտնեն այդ թվի մեջ: Ավելին, ծանուցումներ կարող են սրվել նաև այնպիսի համատեղ գորավարժությունների դեղում, որոնց մասնակիցների թիվը թեև չի հասնում վերոհիշյալ չափին, բայց որոնց մեջ ընդգրկված են ցամաքային զորքերը՝ զգալի քանակությամբ ցամաքաջրային կամ օդադեսանային զորքերի կամ թե մեկի և թե մյուսի հետ միասին:

Ծանուցում կսրվի այն լայնածավալ գորավարժությունների մասին, որոնք կանցկացվեն Եվրոպայում՝ որևէ Մասնակից ղեկության սարածում, ինչդեպ նաև, եթե կիրառելի է, հարակից ծովային երջանում և օդային սարածությունում:

Այն դեղում, երբ Մասնակից ղեկության սարածքը սարածվում է Եվրոպայի սահմաններից դուրս, նախադեպ ծանուցում կսրվի միայն այն գորավարժությունների մասին, որոնք անցկացվելու են որևէ այլ՝ եվրոպական Մասնակից ղեկությանը հարող կամ նրա հետ ընդհանուր սահմանից 250 կիլոմետր հեռավորության սահմաններում, սակայն Մասնակից ղեկության համար անհրաժեշտություն չկա ծանուցում սալու այն դեղում, երբ այդ սարածությունը նաև հարում է նրա՝ ոչ մասնակից ոչ եվրոպական ղեկության հետ սահմանին, կամ որի հետ նա ունի ընդհանուր սահման:

Ծանուցումը ղեկ է սրվի գորավարժությունը սկսվելուց 21 օր առաջ կամ ավելի շուտ կամ, այն դեղում, երբ գորավարժությունը նախատեսվել է անադասելիորեն, դրա սկսվելուց առաջ՝ հնարավորինս կարճ ժամկետում:

Ծանուցումը ղեկ է դարունակի սեղեկություն գորավարժության սեղակայման մասին, եթե այդպիսին կա, դրա ընդհանուր նդասակի, դրանում ընդգրկված ղեկությունների մասին, ներգրավված ուժերի սեսակի կամ սեսակների և թվակազմի մասին, դրա անցկացման երջանի և ենթադրյալ ժամկետի մասին: Մասնակից ղեկությունները հնարավորության դեղում կսրամադրեն նաև համադասախան լրացուցիչ սեղեկություն, մասնավորադեպ, ներգրավված ուժերի բաղադրիչների և այդ ուժերի ներգրավման ժամանակահատվածի վերաբերյալ:

Այլ գորավարժությունների մասին նախապես ծանուցելը

Մասնակից ղեկություններն ընդունում են, որ իրենք կարող են նդասել վստահության հետևազա անրադնդմանը, անվստահության ու կայունության հաստատմանը և այդ նդասակով կարող են նաև մյուս Մասնակից ղեկություններին, հասկադեպ այդպիսի գորավարժությունների անցկացման երջանի մոտ գնվող ղեկություններին, ծանուցել ավելի փոքրածավալ գորավարժությունների մասին:

Մասնակից ղեկություններն այդ նույն նդասակով նաև ընդունում են, որ իրենք կարող են ծանուցել իրենց կողմից անցկացվող այլ գորավարժությունների մասին:

Դիտորդների փոխանակում

Մասնակից ղեկությունները մյուս Մասնակից ղեկություններին, կամավոր և երկկողմ հիմունքով, փոխադարձության և բոլոր Մասնակից ղեկությունների նկատմամբ բարի կամփ ոգով, կիրավիրեն, որդեսզի դիտորդներ ուղարկեն գորավարժություններին ներկա գնվելու համար:

Հրավիրող ղեկավարները յուրաքանչյուր դեպքում կորուսի դիտարկումների թիվը, նրանց մասնակցության ընթացակարգերն ու դայմանները և կներկայացնի այլ տեղեկություններ, որն ինքը կարող է օգտակար համարել: Նա կադրակազմի համադասասխսան դայմաններ և կցուցաբերի հյուրընկալություն:

Հրավերը կողարկվի սովորական դիվանագիտական ուղիներով՝ հնարավորին չափ շուտ:

Չորրեկի խոշորամասշտաբ տեղաշարժերի մասին նախապես ծանուցելը

Հելսինկիի խորհրդակցությունների եզրափակիչ առաջարկություններին համադասասխսան՝ Մասնակից ղեկավարները ուսումնասիրելիս զորքերի լայնածավալ տեղաշարժերի վերաբերյալ նախապես ծանուցելու հարցը՝ որդես վստահության ամրադնդման միջոցառում:

Մասնակից ղեկավարները, համադասասխսանաբար, ընդունում են, որ իրենք հայեցողությամբ և վստահության ամրադնդմանը աջակցելու նդասակով կարող են ծանուցել իրենց զորքերի լայնածավալ տեղաշարժերի մասին:

Եվրոդայում անվսանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի Մասնակից ղեկավարները նույն ոգով կձեռնարկեն զորքերի լայնածավալ տեղաշարժերի վերաբերյալ նախապես ծանուցելու հարցի հեսագա ֆննարկումը՝ մասնավորադես նկատի ունենալով այն միջոցառումների իրականացման ընթացքում ձեռք բերված փորձը, որոնք արարված են սույն փաստաթղթում:

Վստահության ամրադնդման այլ միջոցառումներ

Մասնակից ղեկավարներն ընդունում են, որ կան այլ միջոցներ, որոնց օգնությամբ կարելի է նդաստել իրենց ընդհանուր նդասակներին:

Նրանք, մասնավորադես, հաշվի առնելով փոխադարձությունը իրար լավագույնս փոխըմբռնելու նդասակով կաջակցեն իրենց զինվորական դասվիրակությունների փոխանակումներին՝ հրավերների հիման վրա:

Վստահության ամրադնդման իրենց ընդհանուր նդասակի մեջ առավել լիակատար ավանդ ունենալու համար Մասնակից ղեկավարները, իրենց ռազմական գործունեությունը իրականացնելով խոշոր գորավարժությունների մասին նախնական ծանուցմանը վերաբերող դրույթներով կարգավորվող ոլորտում, դասաաձորեն հաշվի կառնեն և կհարգեն այդ նդասակը:

Նրանք նաև ընդունում են, որ վերհիշյալ դրույթների կենսագործման շնորհիվ ձեռք բերվող փորձը հեսագա ջանքերի հես միասին կարող է հանգեցնել վստահության ամրադնդման նդասակին՝ ուղղված միջոցառումների զարգացմանն ու ընդլայնմանը:

II.

Չինաթափման վերաբերյալ հարցեր

Մասնակից ղեկավարներն ընդունում են իրենց բոլորի տահագրվածությունը այն ջանքերում, որոնց նդասակն է նվազեցնել ռազմական դիմակայությունը և աջակցել զինաթափմանը, որոնք ուղղված են Եվրոդայում ֆադաֆական լարվածության թուլացումը լրացնելուն և իրենց անվսանգությունը ամրադնդելուն: Նրանք համոզված են, որ անհրաժեշտ է այդ բնագավառներում ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ, որոնք իրենց ծավալով ու բնույթով ֆայլեր են հանդիսանում խիստ և արդյունավետ միջագային վերահսկողության ներքո ընդհանուր ու լրիվ զինաթափման հասնելու ճանադարհին, և որոնք դեսք է հանգեցնեն ամբողջ աշխարհում խադադության և անվսանգության ամրադնդմանը:

III.

Ընդհանուր նկատառումներ

Քննարկելով լարվածության թուլացմանը և զինաթափմանը ուղղված համասեղ ջանքերով Եվրոպայում անվսանգության ամրադնդմանը վերաբերող սարքեր հարցերի առթիվ արժահայտված ժողովուրդի շահերը՝ Մասնակից ղեկավարները, երբ նրանք ներգրավված լինեն այդպիսի գործողություններում, այս համատեղում մասնավորապես առաջնորդվելու են հետևյալ հիմնական նկատառումներից.

- անվսանգության ֆաղափական և ռազմական աստիճանների փոխհամալրող բնույթը.

- յուրաքանչյուր Մասնակից ղեկավարող անվսանգության և առհասարակ Եվրոպայում անվսանգության միջև փոխհարաբերակցությունը և այն հարաբերությունները, որոնք համաժխտահային անվսանգության առավել լայն համատեղում գոյություն ունեն Եվրոպայում անվսանգության և Միջերկրական ծովի սահմանի անվսանգության միջև.

- Եվրոպայում անվսանգության և համագործակցության խորհրդածողովի բոլոր Մասնակից ղեկավարողների ինֆորմացիան հավասարությանը հասնող անվսանգության օտարերի հարգումը.

- կարևորությունը, որ բանակցային գործընթացի մասնակիցները հետևեն, որ Եվրոպայում անվսանգության ու համագործակցության խորհրդածողովի մյուս Մասնակից ղեկավարողներին համադասասխան հիմքով տեղեկություն սրվի համադասասխան զարգացումների, առաջընթացի և արդյունքների վերաբերյալ, և, մյուս կողմից, այդ ղեկավարողներից յուրաքանչյուրի արդարացի օտարերի լարվածությունը, որ իր շահերները բնութագրող առնվելն:

Համագործակցություն սնեստության, գիտության ու սեխնոլոգիայի և ԵՊՀ-ի միջավայրի բնագավառներում

Մասնակից ղեկությունները,

համոզված լինելով, որ իրենց՝ առևտրի, արդյունաբերության, գիտության և սեխնոլոգիայի, ԵՊՀ-ի միջավայրի բնագավառներում և սնեստական գործունեության այլ ոլորտներում համագործակցության զարգացմանն ուղղված ջանքերը նպաստում են Եվրոպայում և ամբողջ աշխարհում խաղաղության և անվտանգության ամրապնդմանը,

ընդունելով, որ այդ բնագավառներում համագործակցությունը կնպաստի սնեստական և սոցիալական առաջընթացին և կենսատայմանների բարելավմանը,

գիտակցելով իրենց սնեստական և սոցիալական համակարգերի սարքերությունը,

վերահաստատելով իրենց դասրասակամությունը՝ ինստիտուցիաները նման համագործակցությունը միմյանց միջև՝ անկախ իրենց համակարգերից,

ընդունելով, որ նման համագործակցությունը, հաշվի առնելով սնեստական զարգացման սարքեր մակարդակները, կարող է զարգանալ գործընկերների հավասարության և փոխադարձ բավարարվածության ու փոխադարձության հիման վրա, որը թույլ կտա ընդհանուր առմամբ համեմատելի ծավալով առավելությունների և դասավորությունների արդարացի բաշխում՝ ի կատարումն երկկողմ և բազմակողմ համաձայնագրերի,

հաշվի առնելով ամբողջ աշխարհում զարգացող երկրների ԵՊՀ-ի ներառյալ Մասնակից ղեկությունները, այնքանով, որ դրանք սնեստական առումով զգնում են զարգացող երկրների մակարդակին. վերահաստատելով իրենց դասրասակամությունը՝ համագործակցել՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության համադասախան մարմինների կողմից սահմանված՝ զարգացման վերաբերյալ համադասախան փաստաթղթերի նպատակներին և խնդիրներին հասնելու համար, այն ընթացումով, որ յուրաքանչյուր Մասնակից ղեկություն մնում է այն դիրքորոշմանը, որն ունեցել է դրանց նկատմամբ. հասուկ ուժադրություն դարձնել առավել թույլ զարգացած երկրներին,

համոզված լինելով, որ աշխարհում աճող սնեստական փոխկախվածությունը մղում է առավել ընդհանուր և արդյունավետ ջանքերի այնպիսի հիմնական համաաշխարհային սնեստական խնդիրների լուծման համար, ինչպիսիք են սնունդի, էներգետիկ, հումքային, արժույթային և ֆինանսական խնդիրները, և դրանով իսկ ընդգծում է կայուն և հավասար միջազգային սնեստական հարաբերություններին աջակցման անհրաժեշտությունը, որը կնպաստի բոլոր երկրների շարունակական և բազմակողմանի սնեստական զարգացմանը,

հաշվի առնելով համադասախան միջազգային կազմակերպությունների կողմից արդեն իսկ կատարված աշխատանքը և ցանկանալով օգտագործել այդ կազմակերպությունների կողմից, մասնավորապես ՄԱԿ-ի Եվրոպական սնեստական հանձնաժողովի կողմից ընձեռված հնարավորությունները՝ Խորհրդաժողովի եզրափակիչ փաստաթղթերի դրույթները կյանքի կոչելու համար,

համարելով, որ ներհիշյալ սեփական սեղ զգած հիմնական ուղղությունները և կոնկրետ առաջարկությունները նպաստում են նպաստելու իրենց սնեստական փոխհարաբերությունների հետագա զարգացմանը և համոզված լինելով, որ իրենց համագործակցությունը այդ բնագավառում դեռ է իրականացվի Մասնակից ղեկությունների միջև հարաբերությունները ղեկավարող սկզբունքների լիակատար դիտարկմամբ, ինչպես դրանք շարադրված են համադասախան փաստաթղթում,

ընդունելով հետևյալը.

1. Առևտրային փոխանակումներ

Ընդհանուր դրույթներ

Մասնակից դեմքերը,

գիտակցելով միջազգային առևտրի՝ որդես սնեսական աճի և սոցիալական առաջընթացի առավել կարևոր գործոններից մեկի աճող դերը,

ընդունելով, որ առևտուրը հանդիսանում է իրենց համագործակցության հիմնական բնագավառը, և նկատի ունենալով, որ վերը շարադրված նախաբանում դարձնակվող դրույթները կիրառվում են մասնավորապես այդ բնագավառի նկատմամբ,

համարելով, որ Մասնակից դեմքերը միջև առևտրի ծավալը և կառուցվածքը ոչ բոլոր դեղմերում են համադասասխանում այն հնարավորություններին, որոնք ընձեռում է նրանց սնեսական և գիտատեխնոլոգիական զարգացման ժամանակակից մակարդակը,

վճռականությամբ լի՝ նդասել իրենց սնեսական համագործակցության սարբեր եղանակների վրա հիմնված ադրանքների ու ծառայությունների փոխադարձ առևտրի ընդլայնմանը և ադա-հովել նման զարգացման համար բարենդասս դայմաններ,

ընդունում են առևտրի զարգացման համար այն բարերար ազդեցությունը, որը կարող է ադ-յունք լինել առավել բարենդասս ռեժիմի կիրառման,

կիրախոսեն առևտրի ընդլայնմանը հնարավորինս լայն բազմակողմ հիմքի վրա՝ ձգելով, ընդ որում, օգսագործել սարբեր սնեսական և առևտրային հնարավորություններ,

ընդունում են երկկողմ և բազմակողմ միջկառավարական և այլ համաձայնագրերի կարևորությունը առևտրի երկարաժամկետ զարգացման համար,

ընդգծում են միջազգային առևտրի զարգացման համար արժութային և ֆինանսական հարցերի կարևորությունը և կձգեն դրանք լուծել այնդես, որ նդասեն առևտրի շարունակական աճին,

կձգեն կրճատել կամ ասիճանաբար վերացնել առևտրի զարգացման ճանադարհին ամեն սեսակի խոչընդոտ,

կնդասեն առևտրի կայուն աճին՝ հնարավորին չափ խոսասիելով իրենց առևտում կսրուկ սասանումներից,

գնում են, որ սարբեր ադրանքներով իրենց առևտուրը դեսք է իրականացվի այնդես, որ վնաս չհասցվի կամ չսդառնա լուրջ վնաս հասցնել այդ ադրանքների ներքին շուկային, իսկ առանձին դեղմում՝ չհանգեցնի շուկայի կազմալուծմանը, մասնավորապես, ի վնաս համանման կամ ան-միջականորեն մրցակցող ադրանքների սեղական արսարողների. ինչ վերաբերում է շուկայի կազ-մալուծման հայեցակարգին նկատի է առնվում, որ այն չի կարող օգսագործվել իրենց միջազգային համաձայնագրերի համադասասխան դրույթներին հակառակ. եթե նրանք չձեռնարկեն դաշոդա-նական միջոցառումներ, ադա կգործեն այդ բնագավառում իրենց դարսավորություններին համա-դասասխան, որոնք բխում են այն միջազգային համաձայնագրերից, որոնց կողմերն են նրանք, և հաշվի կառնեն անմիջականորեն շահագրգիռ կողմերի շահերը,

դասաճ ուշադրություն կդարձնեն առևտրի խրախոսման և դրա կառուցվածքի բազմազա-նության համար միջոցառումներին,

նշում են, որ առևտրի աճը և բազմազանությունը կնդասեն ադրանքների ընսրության հնա-րավորությունների ընդլայնմանը,

ցանկալի են համարում առևտրի զարգացման գործում ընկերությունների, կազմակերդութ-յունների և ձեռնարկությունների մասնակցության համար բարենդասս դայմանների ստեղծումը:

Գործարար կապեր և հնարավորություններ

Մասնակից ղեկություններ,

գիտակցելով այն ներդրումի կարևորությունը, որը կարող էր ունենալ գործարար կապերի բարելավումը և դրան ուղեկցող գործարար հարաբերություններում վստահության աճը առևտրային և սննդամթերքային հարաբերությունների զարգացման համար,

կձեռնարկեն արժանի առևտրով զբաղվող ղեկական մարմինների ներկայացուցիչների, սարքեր կազմակերպությունների, ձեռնարկությունների, ընկերությունների և բանկերի միջև կապերը ընդլայնելու ղայմանների հետագա բարելավմանը նպաստող միջոցներ, մասնավորապես, նպասակահարմարության դեղինում՝ ադրանմաներ և ծառայություններ վաճառողների և սպառողների միջև առևտրային հնարավորությունները ուսումնասիրելու նպասակով ղայմանագրերի կնքում, դրանց իրագործման ադաիովում և վաճառքից հետո ծառայությունների մասնուն,

կխրախուսեն արժանի առևտրով զբաղվող կազմակերպությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների կողմից գործնական բանակցությունների անցկացման արագացման միջոցների ձեռնարկումը,

կընդունեն արժանի առևտրով զբաղվող օտերերյա կազմակերպությունների, ձեռնարկությունների, ընկերությունների և բանկերի ներկայացուցիչների ախասանմային ղայմանների բարելավմանն ուղղված միջոցներ, մասնավորապես, հետևյալ ձևերով.

- անհրաժեես սեղեկասվոյան սրամադում՝ ներառյալ վերոհիւյալ մարմինների կողմից մեսական ներկայացուցչոյան հիմնադրման և գործունեոյան մասին օրենադրոյան և ընթացակարգերի վերաբերյալ սեղեկասվոյունը.

- հնարավորինս բարյացակամորեն այն խնդրանմների ֆնարկում, որոնք վերաբերում են մեսական ներկայացուցչոյան հիմնադրմանը և այդ նպասակով գրասենյակների հիմնադրմանը՝ ներառյալ, համադասասխան դեղներում, երկու կամ ավելի ընկերությունների կողմից համասեղ գրասենյակների բացմանը.

- խրախուսել հնարավորին չափ բարեմդաս և հավասար ղայմաններով վերը հիւսակված մարմինների բոլոր ներկայացուցիչների համար հյուրանոցների, կադի միջոցների և նրանց համար սովորաբար անհրաժեես այլ հնարավորությունների, ինչդես նաև մեսական ներկայացուցչոյան նպասակների համար հարմար գործնական և բնակելի շինությունների սրամադումը,

ընդունում են նման միջոցների կարևորությունը՝ Մասնակից ղեկությունների միջև առևտրում փոքր և միջին ընկերությունների առավել լայն մասնակցոյանը նպաստելու համար:

Տնտեսական և առևտրային սեղեկասվոյուն

Մասնակից ղեկություններ,

գիտակցելով միջազգային առևտրի զարգացման գործում տնտեսական և առևտրային սեղեկասվոյան աճող դերը,

զտնելով, որ տնտեսական սեղեկասվոյունը իր բնոյթով դեսֆ է ադաիովեր տուկաների համադասասխան վերլուծոյունը և թոյլ սար միջնաժամկետ և երկարաժամկետ կանխաստունների մեսակումը՝ դրանով իսկ նպաստելով շարունակական առևտրային հոսքի հասասմանը և առևտրային հնարավորությունների լավագոյն օգսագործմանը,

պասրասակամոյուն արսահայտելով բարելավել տնտեսական և համադասասխան վարչական սեղեկասվոյան որակը և ընդլայնել դրա ծավալն ու սարածումը,

զտնելով, որ միջազգային առումով վիճակագրական սվյալների արժեքը նշանակալի չափով կախված է դրանց համարելիոյան հնարավորոյունից,

կնդաստեն կանոնավոր ժամանակահատվածներում և հնարավորին չափ արագ՝ ճնշասական և առևտրային շեղեկասվության հրադարակմանը և սարածմանը, մասնավորապես.

- արտադրության, ազգային եկամտի, բյուջեի, սղառման և արտադրողականության մասին վիճակագրական շեղեկություններ.

- արտաքին առևտրի մասին վիճակագրական շեղեկություններ՝ կազմված համեմատական դասակարգման հիման վրա՝ ներառյալ արտադրանքի սվյալների վերծանումը՝ նշելով ծավալը և արժեքը, ինչդեպ նաև ծագման կամ նշանակման երկիրը.

- արտաքին առևտրին վերաբերող օրենքներ և կանոնակարգումներ.

- առևտրի խրախուսմանը աջակցելու նպատակ ունեցող՝ ճնշության զարգացման կանխատեսումները հնարավոր դարձնող շեղեկասվություն, օրինակ՝ ազգային ճնշության ղյանների և ծրագրերի հիմնական ուղղությունների մասին շեղեկասվություն.

- գործարար մարդկանց համար առևտրային շփումներում օգտակար այլ շեղեկասվություն, օրինակ՝ դարբերաբար հրադարակվող շեղեկասումների, ցանկերի և, հնարավորության դեպքում, արտաքին առևտրով զբաղվող ընկերությունների և կազմակերպությունների կառուցվածքային սխեմաներ,

վերոհարադրյալի հետ մեկտեղ կխրախուսեն ճնշասական և առևտրային շեղեկասվության փոխանակման զարգացումը. նպատակահարմարության դեպքում՝ ճնշասական, գիտական և սեխնիկական համագործակցության համասեղ հանձնաժողովների, ազգային և համասեղ առևտրային ղյալսների և այլ համադասասխան մարմինների միջոցով,

կաջակցեն ՄԱԿ-ի Եվրոդական ճնշասական հանձնաժողովի Երջանակներում արտաքին առևտրին վերաբերող օրենքների և կանոնակարգերի և դրանցում փոփոխությունների մասին ծանուցման բազմակողմ համակարգի ստեղծման հնարավորությունների ուսումնասիրությանը,

կխրախուսեն իրականացվող վիճակագրական անվանացանկերի ներդաշնակեցման միջազգային աշխատանքները. հասկաղես ՄԱԿ-ի Եվրոդական ճնշասական հանձնաժողովի Երջանակներում:

Մարկեխնգ

Մասնակից դեությունները,

ընդունելով միջազգային առևտրի ընդլայնումն աղահովելու համար արտաքին շուկաների ղյահանջներին արտադրությունը համադասասխանեցնելու կարևորությունը,

գիտակցելով արտահանողների կողմից ղոսենցիալ սղառողների ղյահանջները հնարավորինս ամբողջական իմանալու և հաշվի առնելու անհրաժեշտությունը,

կխրախուսեն արտաքին առևտրով զբաղվող կազմակերպություններին, ձեռնարկություններին և ընկերություններին արդյունավեշ մարկեխնգի համար ղյահանջվող գիտելիքների և մեթողների հեշագա զարգացման հարցում,

կխրախուսեն աղրանքների ներմուծման հետ կաղված առևտրի զարգացմանը նղաստելուն և սղառողների ղյահանջները բավարարելուն ողղված միջոցների իրականացման համար ղյայմանների բարելավումը, մասնավորաղես, շուկայի ուսումնասիրման և գողվաղի միջոցով, ինչդեպ նաև, նղասակահարմարության դեպքում, մասկարարման հնարավորությունների ստեղծումը, ղյահեշամասերի մասկարարումը, վաճառքից հետո ծառայությունների մասուցումը և անհրաժեշտ շեղական սեխնիկական անձնակազմի ղյաշրասումը,

կխրախուսեն միջազգային համագործակցությունը առևտրին՝ ներառյալ մարկեխնգին աջակցելու բնագավառում, և միջազգային մարմինների Երջանակներում, մասնավորաղես, Միավողված ազգերի կազմակերղության Եվրոդական ճնշասական հանձնաժողովում այղ ողղղղյամբ սարվող աշխատանքը:

2. Արդյունաբերական համագործակցություն և ընդհանուր հեսաբրություն ներկայացնող նախագծեր

Արդյունաբերական համագործակցություն

Գտնելով, որ սնտեսական նկատառումներով ղայմանավորված արդյունաբերական համագործակցությունը կարող է.

- ստեղծել կայուն կադեր՝ դրանով իսկ ամրադնդելով երկարասև ընդհանուր սնտեսական համագործակցությունը.

- նդաստել սնտեսական աճին, ինչդես նաև միջազգային առևսրի զարգացմանն ու բազմազանությանը և ժամանակակից սեխնդղոգիայի առավել լայն կիրառմանը.

- հանգեցնել սնտեսական փոխրացման փոխադարձաբար ռահավես օգսագործմանը՝ արսադրության բոլոր գործոնները լավագոյնս օգսագործելու միջոցով, և

- արագացնել նման համագործակցությունում բոլոր մասնակցողների արդյունաբերական զարգացումը,

նդասակ ունենալով խրախուսել իրենց երկրների իրավասու կազմակերդությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների միջև արդյունաբերական համագործակցության զարգացումը,

զսնում են, որ արդյունաբերական զարգացումը կարող է հեռսանալ ռահագրգիռ կողմերի միջև միջկառավարական և այլ երկկողմ և բազմակողմ համաձայնագրերի միջոցով,

նշում են, որ, նդաստելով արդյունաբերական համագործակցությանը, իրենի հառվի կառնեն իրենց երկրների սնտեսական կառուցվածիը և զարգացման մակարդակները,

նշում են, որ արդյունաբերական համագործակցությունը իրականացվում է իրավասու կազմակերդությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների միջև սնտեսական նկատառումների հիման վրա կնկված ղայմանագրերի միջոցով,

արսահայսում են իրենց ղասրասակամությունը՝ խրախուսել այնդիսի միջոցների ընդունումը, որոնի նդասակ ունեն ստեղծելու բարենդդաս ղայմաններ արդյունաբերական համագործակցության համար,

ընդունում են, որ արդյունաբերական համագործակցությունը ընդգրկում է սնտեսական կադերի մի ռարի ձևեր, որոնի դուրս են գալիս սովորական առևսրի ռջանակներից, և որ արդյունաբերական համագործակցության մասին ղայմանագրեր կնկելիս գործընկերները համաստղ կորոռեն համագործակցության համադասասիսան ձևերն ու ղայմանները՝ հառվի առնելով իրենց փոխադարձ ռահերը և հնարավորությունները,

ընդունում են, որ հեսագայում իրենց փոխադարձ ռահագրգռվածության դեդում արդյունաբերական համագործակցության զարգացման համար օգսակար կարող են լինել այնդիսի կոնկրես ձևեր, ինչդիսիի են համաստղ արսադրությունը և վաճառիը, արսադրության և վաճառի բնագավառում մասնագիսացումը, արդյունաբերական ձեռնարկությունների կառուցումը, ձևափոխումը և արդիականացումը, արդյունաբերական համալիրների ստեղծման գործում համագործակցությունը՝ նդասակ ունենալով դրանցում արսադրիղ ադրանիի մի մասի սսացումը, համաստղ ընկերությունները, «նոու-հաու»-ների, սեխնիկական սեդեկասվության, դասենսների և լիցենզիաների փոխանակումները և համագործակցության կոնկրես նախագծերի ռջանակում համաստղ արդյունաբերական հեսագոսությունները,

ընդունում են, որ կարող են կիրառվել արդյունաբերական համագործակցության նոր ձևեր՝ կոնկրես ղահանջների համադասասիսանելու նդասակով,

նշում են սնտեսական, առևտրային, սեխնիկական և վարչական սեղեկասվության կարևորությունը, որը կադրակազմի արդյունաբերական համագործակցության զարգացումը,

ցանկալի են համարում.

- լավացնել արդյունաբերական համագործակցությանը վերաբերող սեղեկասվության որակը և ընդլայնել ծավալը, մասնավորապես, համադասասխան օրենքների և կանոնակարգերի մասին սեղեկասվության՝ ներառյալ սարադրամային փոխանակման, ազգային սնտեսության ղլանների և ծրագրերի հիմնական ուղղվածության, ինչդես նաև ծրագրի առաջնայնությունների և շուկայի սնտեսական դայնամների վերաբերյալ, և

- սարածել նման բնույթի հրադարակված փաստաթղթերը հնարավորինս արագ,

կիրախոսեն սեղեկասվության և փորձի փոխանցման բոլոր ձևերը, որոնք կվերաբերեն արդյունաբերական համագործակցությանը՝ ներառյալ դոստենցիալ գործընկերների միջև կադերի միջոցով և, նդասակահարմարության դեդոմ, սնտեսական, արդյունաբերական, գիտական և սեխնիկական համագործակցության համասեղ հանձնաժողովների, ազգային և համասեղ առևտրային դայլասների և այլ համադասասխան մարմինների միջոցով,

ցանկալի են համարում արդյունաբերական համագործակցության ընդլայնման նդասակով խրախոսել համագործակցության հնարավորությունների ուսումնասիրումը և համագործակցության նախագծերի իրականացումը և այդ նդասակով կձեռնարկեն միջոցներ, այդ թվում՝ իրավասու կազմակերդությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների միջև և դրանց համադասասխան որակյալ անձնակազմերի միջև բոլոր սեսակի կադերը հեճացնելու և զարգացնելու միջոցով,

նշում են, որ Խորհրդաժողովի կողմից առևտրասնտեսական բնագավառներում գործարար կադերի վերաբերյալ ընդունված դրույթները կիրառելի են նաև արդյունաբերական համագործակցությանը զբաղվող օսարերկրյա կազմակերդությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների նկասմամբ՝ հաճվի առնելով նման համագործակցության առանձնահասուկ դայնամները, և կձգսեն, մասնավորապես, համագործակցության նախագծերի իրականացմանը ներգրավված անձնակազմի համար ադահովել աճխասանփի համադասասխան դայնամներ,

ցանկալի են համարում, որ արդյունաբերական համագործակցության նախագծերի համար առաջարկությունները լինեն բավարար չափով կոնկրեսացված և դարունակեն անհրաժեճ սնտեսական և սեխնիկական սյալներ, մասնավորապես՝ նախագծի արժեքի նախնական գնահասականը, համագործակցության նախաստեվող ձևի և շուկայի հնարավորությունների մասին սեղեկություններ, որդեսզի դոստենցիալ գործընկերները կարողանան կասարել նման առաջարկությունների նախնական ուսումնասիրություններ և դրանց վերաբերյալ որոշումներ կայացնեն հնարավորինս սեղմ ժամկետում,

կիրախոսեն արդյունաբերական համագործակցությանը զբաղվող կողմերին՝ միջոցներ ձեռնարկել համագործակցության դայնամագրերի կնֆման համար բանակցություններն արագացնելու ուղղությամբ,

առաջարկում են հեսագայում շարունակել ֆննարկել, օրինակ՝ ՄԱԿ-ի Եվրոդական սնտեսական հանձնաժողովի շրջանակներում, շահագրգիռ կողմերին արդյունաբերական համագործակցության ընդհանուր դայնամների մասին սեղեկությունների և այդ բնագավառում դայնամագրերի մշակման ուղեդույցների սրամարդման բարելավման միջոցները,

ցանկալի են համարում արդյունաբերական համագործակցության նախագծերի իրականացման դայնամների հեսագա բարելավումը, մասնավորապես, ինչ վերաբերում է.

- արդյունաբերական համագործակցության նախագծերում գործընկերների շահերի դաճողանությանը՝ ներառյալ նման համագործակցությանն առնչվող՝ սեփականության սարբեր սեսակների իրավական դաճողանությունը.

- սնտեսական ֆաղափականության շրջանակներում և, մասնավորապես, ազգային սնտեսության լիցենզիաներում և ծրագրերում արդյունաբերական համագործակցության կարիքների և հնարավորությունների հաշվառմանը՝ նրանց սնտեսական համակարգերի հետ համատեղելի ուղիներով,

ցանկալի են համարում, որ գործընկերները արդյունաբերական համագործակցության մասին յայտնաբերելու կամ օգտագործելու դեպքում ուսադարձ օգուտներ ստանալու և յայտնաբերելու իրականացման ընթացքում անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալու մասին դրոյթներին՝ հասկալու և նկատելու ունենալով նման համագործակցության արդյունք հանդիսացող արտադրանքի յայտնաբերելու և որակի հասնելը,

ընդունում են արդյունաբերական համագործակցության նախագծերում փոքր և միջին ընկերությունների առավել լայն մասնակցության օգտակարությունը:

Ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող նախագծեր

Մասնակից ղեկությունները,

զսնելով, որ իրենց սնտեսական ներուժը և բնական յայտնաբերելու հնարավոր են դարձնում, ընդհանուր ջանքերի միջոցով, երկարաժամկետ համագործակցությունը ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող խոստանալու նախագծերի իրականացման գործում՝ ներառյալ սարածաշտանային կամ ենթասարածաշտանային մակարդակով, և որ դրանք կարող են նոյնատեղի դրանցում մասնակցող երկրների սնտեսական զարգացման արագացմանը,

ցանկալի են համարում, որ բոլոր երկրների իրավասու կազմակերպությունները, ձեռնարկությունները և ընկերությունները հնարավորություն ունենան ցուցաբերել իրենց հետաքրքրվածությունը նման նախագծերում մասնակցությանը և, համաձայնության դեպքում, մասնակցել դրանց իրականացմանը,

նշելով, որ Խորհրդաժողովի կողմից ընդունված արդյունաբերական համագործակցության վերաբերյալ դրոյթները կիրառելի են նաև ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող նախագծերի նկատմամբ,

անհրաժեշտ են համարում խրախուսել, համադասալիսան դեպքերում, իրավասու և շտապագրի կազմակերպությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների կողմից էներգետիկ յայտնաբերելու և հումքի օգտագործման բնագավառներում, ինչպես նաև սրանցորհի և հաղորդակցության բնագավառում ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող նախագծերի իրականացման հնարավորության ուսումնասիրությունը,

ցանկալի են համարում, որ ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող նախագծերում մասնակցության հնարավորությունը ուսումնասիրելիս կազմակերպությունները, ձեռնարկությունները և ընկերությունները իրենց յոյնեցիալ գործընկերների հետ համադասալիսան ուղիներով փոխանակեն նման նախագծերին վերաբերող սնտեսական, իրավական, ֆինանսական և տեխնիկական բնույթի տեղեկատվություն,

զսնում են, որ էներգետիկ յայտնաբերելու, մասնավորապես՝ նավթի, բնական գազի և ֆարածխի ուղիները, և հանքային հումքի, մասնավորապես՝ երկաթի հանքանյութի և բոքսիտների արդյունահանումը և վերամշակումը հանդիսանում են հարմար բնագավառներ երկարաժամկետ սնտեսական համագործակցության ամրադնդման և առևտրի զարգացման համար, որը կարող է դրա արդյունքը հանդիսանալ,

զսնում են, որ ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող և երկարաժամկետ սնտեսական համագործակցությանն ուղղված նախագծերի համար հնարավորություններ գոյություն ունեն նաև հետևյալ բնագավառներում.

- Եվրոպայի սահմաններում էլեկտրաէներգիայի փոխանակումներ՝ էլեկտրակայանների հզորությունների առավել խելամիտ օգտագործման նոյնատեղի.

- համագործակցություն էներգիայի նոր աղբյուրների և, մասնավորապես, միջուկային էներգիայի բնագավառում.

- ճանադարհային ցանցերի զարգացում և համագործակցություն Եվրոպայում միասնական նավագնացության համակարգի ստեղծման նպատակով.

- համագործակցություն սարսեսակ սրանադորսային փոխադրումների և բեռնարկերի տրամադրման համար սարավորումների հեսագոսության և կասարելագործման բնագավառում,

առաջարկում են, որ ընդհանուր հեսաբրություն ներկայացնող նախագծերում շահագրգիռ ղեկավարները ֆինանսեն, թե ինչ տայմաններով է հնարավոր դրանք հիմնել և, եթե դա ցանկալի է, ստեղծել անհրաժեշտ տայմաններ գործնականում դրանք իրականացնելու համար:

3. Առևտրի և արդյունաբերական համագործակցությանը վերաբերող դրույթներ

Սահմանափակումների ներդրումներ

Մասնակից ղեկավարները,

ընդունելով, որ սահմանափակումների և սեխնիկական կանոնների միջազգային ներդրումները ցանցային զարգացումը և սերտիֆիկացման բնագավառում միջազգային համագործակցությունը հանդիսանում են միջազգային առևտրի և արդյունաբերական համագործակցության մեջ սեխնիկական խոչընդոտների վերացման կարևոր միջոցներ՝ դրանով իսկ նպաստելով դրանց զարգացմանը և աշխատանքի արտադրականության բարձրացմանը,

վերահաստատելով իրենց շահագրգռվածությունը՝ հասնել սահմանափակումների և սեխնիկական կանոնների հնարավորինս լայն միջազգային ներդրումներին,

արտահայտելով իրենց տրամադրությունը՝ աջակցել միջազգային համաձայնագրերի և այլ համադասախան տայմանավորվածություններին, որոնք վերաբերում են սահմանափակումների և սեխնիկական կանոններին համադասախանության մասին վկայականների ճանաչմանը,

ցանկալի են համարում ընդլայնել միջազգային համագործակցությունը սահմանափակումներում մասնավորապես օժանդակելով այդ բնագավառում միջկառավարական և այլ համադասախան կազմակերպությունների գործունեությանը:

Արբիտրաժ

Մասնակից ղեկավարները,

համարելով, որ այն վեճերի արագ և արդարացի լուծումը, որոնք կարող են ծագել ադրանֆների և ծառայությունների առևտրային գործարքների առնչությամբ և արդյունաբերական համագործակցության բնագավառում տայմանագրերից, որը կնդաստի առևտրի և համագործակցության ընդլայնմանը և հեշացմանը,

ենթադրելով, որ արբիտրաժը նման վեճերի կարգավորման տասաճ միջոց է,

առաջարկում են, համադասախան դեմքերում՝ իրենց երկրների կազմակերպություններին, ձեռնարկություններին և ընկերություններին, նախասեսել արբիտրաժին դիմելու դրույթներ առևտրային և արդյունաբերական համագործակցության մասին տայմանագրերում կամ հասուկ համաձայնագրերում,

առաջարկում են, որ արբիտրաժի վերաբերյալ դրույթները նախասեսեն արբիտրաժի իրականացում փոխադարձաբար ընդունելի արբիտրաժային կանոնների համաձայն և հնարավորություն ընձեռեն իրականացնելու արբիտրաժ երրորդ երկրում՝ հաշվի առնելով այդ բնագավառում գոյություն ունեցող միջկառավարական և այլ համաձայնագրերը:

Հասուկ երկկողմ կարգավորումներ

Մասնակից դեմքերը,

ընդունելով առևտրի հեռացման և արդյունաբերական համագործակցության նոր ձևերի կիրառմանը նպաստելու անհրաժեշտությունը,

բարյացակամորեն կվերաբերվեն համադասասխան դեղմերում փոխադարձ հեսափրություն ներկայացնող սարբեր հարցերով հասուկ երկկողմ համաձայնագրերի կնքմանը առևտրային գործարհների և արդյունաբերական համագործակցության բնագավառներում, մասնավորադես՝ կրկնակի հարկումը վերացնելու և ռահույթների փոխանցումը դյուրացնելու և ներդրված միջոցների արժեքը վերադարձնելու նդասակով:

4. Գիտություն և սեխնոլոգիա

Մասնակից դեմքերը,

համոզված լինելով, որ գիտական և սեխնոլոգիական համագործակցությունը կարևոր դեր ունի իրենց միջև անվսանգության ամրադնդման և համագործակցության գործում՝ նդաստելով ընդհանուր հեսափրություն ունեցող խնդիրների արդյունավես լուծմանը և մարդու կյանքի դայմանների բարելավմանը,

կարևոր *համարելով* նման համագործակցությունը զարգացնելիս նդաստել սեղեկասվության և փորձի փոխանակմանը՝ օժանդակելով գիտական և սեխնոլոգիական նվաճումների հեսագոսմանը և փոխանցմանը, ինչդես նաև նման նվաճումների մասչելիությանը՝ փոխարհավեսության հիման վրա և ռահագրգիռ կողմերի միջև համաձայնեցված համագործակցության բնագավառներում,

համարելով, որ դոսենցիալ գործընկերների, այսինքն՝ Մասնակից դեմքերումների իրավասու կազմակերդությունների, հասսասությունների, ձեռնարկությունների, գիտնականների և մասնագես-սեխնոլոգների համար են որոշվում փոխարհավես համագործակցության հնարավորությունները և մշակվում դրա մանրամասները,

հասսաստելով, որ նման համագործակցությունը կարող է զարգանալ և իրականացվել երկկողմ և բազմակողմ հիմունքներով, կառավարական և ոչ կառավարական մակարդակներում, օրինակ՝ միջկառավարական և այլ համաձայնագրերի, միջազգային ծրագրերի, համասեղ նախագծերի միջոցով և առևտրային ուղիներով՝ օգսագործելով նաև սարբեր ձևի կադեր՝ ներառյալ անմիջական և անհասական կադերը,

գիտակցելով իրենց միջև գիտական և սեխնոլոգիական համագործակցության հեսագա բարելավման ուղղությամբ միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտությունը,

Համագործակցության բարելավման համար հնարավորություններ

ընդունում են, որ կան հնարավորություններ գիտական և սեխնոլոգիական համագործակցության հեսագա բարելավման համար, և այդ նդասակով իրենց մսադությունն են հայսում վերացնել նման համագործակցության խոչընդոսները մասնավորադես հեսկյալ միջոցներով.

- գիտական և սեխնոլոգիական հեսագոսություններում և համագործակցությունում ռահագրգիռ կողմերի միջև գիտական և սեխնոլոգիական սեղեկասվության՝ ներառյալ նման համագործակցության կազմակերդմանը և իրականացմանը վերաբերող սեղեկասվության փոխանակման և սարածման համար հնարավորությունների բարելավումը.

- փոխանակումների, համաժողովների և համագործակցության կադակցությամբ գիտնականների և մասնագեսների միջազգային այցերի կազմակերդման (ներառյալ ծրագրերը) արագ իրականացում և բարելավում.

- առևտրային ուղիների և գործունեության առավել լայն օգտագործում կիրառական գիտության և սեխնոլոգիական հետազոտությունների անցկացման համար և այդ բնագավառում ձեռք բերված նվաճումների փոխանցման համար՝ սրամադրելով մտավոր և արդյունաբերական սեփականության իրավունքների վերաբերյալ սեղեկասվություն և ադահովելով այդ իրավունքների դաստիարակությունը,

Համագործակցության բնագավառները

զգնում են, որ հնարավորություններ կան ընդլայնելու համագործակցությունը ստրև ուղղությամբ օրինակ բերվող բնագավառներում, նշելով, որ փոխադարձ հետաքրքրություն և շահավետություն ունեցող նախագծերն ու դրանց նախաձեռնությունները նախատեսվում և մշակվում են մասնակից երկրներում հավանական գործընկերների համար.

Գյուղատնտեսություն

բուսաբուծության և անասնաբուծության արտադրողականության բարձրացման նոր մեթոդների և սեխնոլոգիաների բնագավառում հետազոտություններ. գյուղատնտեսության մեջ փմիայի կիրառում. գյուղատնտեսական մեքենաների նախագծում, արտադրություն և օգտագործում. գյուղատնտեսական նշանակության հողերի ոռոգման սեխնոլոգիաներ և այդ հողերի բարելավման այլ աշխատանքներ,

Էներգիա

գոյություն ունեցող վառելիքի և հիդրոէներգետիկ ռեսուրսների օգտագործման բարելավման համար նախատեսված էներգիայի արտադրության, փոխանցման և բաշխման նոր սեխնոլոգիաներ, ինչդե նաև էներգիայի նոր աղբյուրների, այդ թվում՝ միջուկային, արևային և երկրաջերմային էներգիայի բնագավառում հետազոտություններ,

Նոր սեխնոլոգիաներ, ռեսուրսների խելամիտ օգտագործում

հետազոտություն նոր սեխնոլոգիաների և սարքավորումների բնագավառում, որոնք թույլ են տալիս, մասնավորադեպ, նվազեցնել էներգիայի սղառումը և նվազագույնի հասցնել կամ վերացնել արտադրական թափոնները,

Տրանսպորտային սեխնոլոգիա

հետազոտություն տրանսպորտային միջոցների և սեխնոլոգիայի բնագավառում, որը կիրառվում է միջազգային, ազգային և քաղաքային տրանսպորտային ցանցերի զարգացման և շահագործման նկատմամբ՝ ներառյալ բեռնարկղային փոխադրումները, ինչդեպ նաև փոխադրումների անվտանգությունը,

Ֆիզիկա

բարձր էներգիաների ֆիզիկայի և լույսային ֆիզիկայի խնդիրների հետազոտություն. հետազոտություն տեսական և փորձնական միջուկային ֆիզիկայի բնագավառում,

Քիմիա

էլեկտրափմիայի և դոլիմերային փմիայի, բնական միացությունների, մեխաղների և ձուլվածքների խնդիրների հետազոտություն, ինչդեպ նաև կատարելագործված փմիական սեխնոլոգիայի զարգացում, հասկադեպ նյութերի մշակում. արդյունաբերությունում, շինարարությունում և տնտեսության այլ ճյուղերում փմիայի նորագույն նվաճումների գործնական կիրառում,

Օդերևութաբանություն և հիդրոլոգիա

օդերևութաբանական և հիդրոլոգիական հետազոտություն՝ ներառյալ եղանակի և հիդրոլոգիական կանխատեսումների համար սլյալների հավաքման, գնահատման և փոխանցման և դրանց օգտագործման մեթոդները,

Օվկիանոսագիտություն

օվկիանոսագիտական հետազոտություն՝ ներառյալ օդային/ծովային միջավայրի փոխներգործության ուսումնասիրությունը,

Մեյսոնոլոգիական հետազոտություն

երկրաբանության և դրանց հետ կապված երկրաբանական փոփոխությունների հետազոտություն և կանխատեսում. սեյսմոլոգիայի շեյսմոլոգիայի զարգացում և հետազոտություն,

Մառցաբանության, մշական սառցակալման և սառնամանիքի դայնամիկայի ամրապնդման խնդիրների հետազոտություն

սառցաբանության և մշական սառցակալման հետազոտություն. Տրանսպորտային և շեյսմոլոգիական շեյսմոլոգիաներ. մարդու հարմարվողականությունը նրա համար ծայրահեղ անբարենպաստ կլիմայական դայնամիկայում և բնիկների կյանքի դայնամիկայի փոփոխություններ,

Համակարգչային, հեռահաղորդակցական և սեղեկասվական շեյսմոլոգիաներ

համակարգիչների, ինչպես նաև հեռահաղորդակցության և սեղեկասվական համակարգերի զարգացում. համակարգիչների և հեռահաղորդակցության հետ կապված շեյսմոլոգիա՝ ներառյալ դրանց կիրառումը կառավարման համակարգերում, արտադրական գործընթացներում, մեքենայացման համար, սննդամթերքի շեյսմոլոգիայի հետազոտություն համար, գիտական հետազոտություններում և սեղեկությունների հավաքման, մշակման և սարածման համար,

Տիեզերական հետազոտություն

տիեզերքի օդերևութաբանություն և Երկրի բնական դաշտերի և Երկրի բնական միջավայրի ուսումնասիրություն հեռակառավարմամբ սլյալների հավաքման միջոցով, մասնավորապես՝ արբանյակների և փորձնական հրթիռների օգնությամբ,

Բժշկություն և առողջապահություն

ուրսանոթային, ուռուցիկաբանական և վիրուսային հիվանդությունների, մոլեկուլային կենսաբանության, նեյրոֆիզիոլոգիայի հետազոտություն. նոր դեղամիջոցների մշակում և ստուգում. մանկաբուժության, հեռոնոլոգիայի (ուսմունքի ծերության մասին) և բժշկական սղասարկման կազմակերպման և շեյսմոլոգիայի արդի խնդիրների ուսումնասիրություն,

Շրջակա միջավայրի հետազոտություն

կոնկրետ գիտական և շեյսմոլոգիական խնդիրների հետազոտություն, որոնք վերաբերում են մարդու շրջակա միջավայրին:

Համագործակցության ձևերը և մեթոդները

Արհեստագործական իրենց կարծիքը այն մասին, որ գիտական և շեյսմոլոգիական համագործակցությունում դեռ է օգտագործվում, մասնավորապես, հետևյալ ձևերը և մեթոդները.

- գրեթե, դարբերական հրասարկությունների և այլ գիսական ու սեխնոլոգիական հրադարկումների և զեկույցների փոխանակում և դրանց սարածում շահագրգիռ կազմակերպությունների, գիսական և սեխնոլոգիական հաստատությունների, ձեռնարկությունների և գիսնականների ու մասնագետ-սեխնոլոգների միջև, ինչդեռ նաև մասնակցություն հրադարկումների համառոտագրման և ցուցակավորման համար միջազգային ծրագրում:

- փոխանակումներ և այցեր, ինչդեռ նաև այլ անմիջական շփումներ և կադեր գիսնականների և մասնագետ-սեխնոլոգների միջև՝ փոխադարձ համաձայնության և այլ դայմանավորվածությունների հիման վրա, այնդիսի նույնակերտով, ինչդիսիք են խորհրդակցությունները, դասախոսությունները և հեսագոսությունների անցկացումը՝ ներառյալ դրանց հես կադված լաբորատորիաների, գիսական գրադարանների և փաստաթղթերի այլ կենտրոնների օգտագործումը:

- միջազգային և ազգային համաժողովների, գիսժողովների, սեմինարների, դասընթացների և գիսական և սեխնոլոգիական բնույթի այլ հանդիպումների անցկացում օտարերկրյա գիսնականների և սեխնոլոգների մասնակցությամբ:

- փոխադարձ հեսաբրություն ներկայացնող ծրագրերի և նախագծերի համատեղ մշակում և իրականացում՝ բոլոր շահագրգիռ կողմերի միջև խորհրդակցությունների և դայմանավորվածությունների հիման վրա՝ ներառյալ, հնարավորության և նույնակախարմարության դեղում, փորձի և հեսագոսությունների արդյունքների փոխանակումներ և գիսական ու սեխնոլոգիական հեսագոսական հաստատությունների և կազմակերպությունների միջև հեսագոսական ծրագրերի հարաբերակցում:

- սեխնոլոգիական և գիսական նվաճումների նախանշման և փոխանցման համար առևտրային ուղիների և մեթոդների օգտագործում՝ ներառյալ ընկերությունների և ձեռնարկությունների միջև նրանց կողմից համաձայնեցված բնագավառներում համագործակցության մասին փոխշահավետ դայմանավորվածությունների ձեռքբերման միջոցով, և, նույնակախարմարության դեղում, գարգացման ծրագրերի և նախագծերի համատեղ հեսագոսություն և մշակում,

ցանկալի են համարում դարբերաբար փոխանակել կարծիքներ և տեղեկատվություն գիսական բաղաբակնության վերաբերյալ, մասնավորադեպ՝ հեսագոսությունների ուղղվածության և կազմակերպման ընդհանուր խնդիրների վերաբերյալ, և այն հարցերով, որոնք կադված են խոսուր գիսական և փորձարարական սարբավորումների համատեղ հիմունքներով լավագույնս օգտագործման հես,

առաջարկում են, որդեսգի, գիսության և սեխնոլոգիայի բնագավառում համագործակցությունը գարգացնելիս, սույն փաստաթղթում նշված համագործակցության ձևերի և մեթոդների հես մեկտեղ լիովին օգտագործվի երկկողմ և բազմակողմ համագործակցության՝ ներառյալ սարածաշրջանային կամ ենթասարածաշրջանային, գոյություն ունեցող դրակսիկան,

առաջարկում են այսուհեսև առավել արդյունավետ օգտագործել գիսության և սեխնոլոգիայի հարցերով գրադվող՝ գոյություն ունեցող միջկառավարական և ոչ կառավարական միջազգային կազմակերպությունների հնարավորությունները և կարողությունները՝ տեղեկատվության և փորձի փոխանակումը բարելավելու համար, ինչդեռ նաև փոխադարձ հեսաբրություն ներկայացնող բնագավառներում համագործակցության այլ ձևերը գարգացնելու համար, օրինակ՝

- Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոդական սնեսասկան հանձնաժողովի օրդանակներում ուսումնասիրել բազմակողմ համագործակցությունը ընդլայնելու համար հնարավորությունները՝ հաշվի առնելով ծրագրերի և հեսագոսությունների օրինակները, որոնք օգտագործվել են սարբեր միջազգային կազմակերպություններում. և համաժողովների, գիսժողովների և հեսագոսական և աշխասանբային խմբերի հովանավորության համար, ինչդեռ, օրինակ՝ այնդիսիք, որոնք թույլ կսան երիսասարդ գիսնականներին և սեխնոլոգներին հանդիպել համադասախան բնագավառի հայսնի մասնագետների հես:

- միջազգային գիսական և սեխնոլոգիական համագործակցության կոնկրետ ծրագրերում՝ ներառյալ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի և այլ միջազգային կազմակերպությունների ծրագրերը, նրանց մասնակցության միջոցով հեսամոտ լինել նման ծրագրերի, մասնավորապես՝ ՅՈՒՆԻՍԻՄՍ-ի ծրագրերի, նդասակներին հասնելու համար մշակական առաջընթացին՝ հասուկ ուսադրություն դարձնելով սեղեկասվության փաղափականության ուղղությունների, սեխնիկական խորհրդասվության, սեղեկասվական աղաաիվման և սվյալների մշակման հարցերին:

5. Երջակա միջավայր

Մասնակից դեությունները,

հասսասելով, որ երջակա միջավայրի դաաիդանությունը և բարելավումը, ինչդես նաև բնության դաաիդանությունը և դրա դաաարների խելամիս օգսագործումը՝ ի աաի ներկա և աղազա սերունդների, հանդիսանում են բոլոր երկրների ժողովուրդների բարեկեցության և սնեսասական զարգացման համար մեծ նշանակություն ունեցող խնդիրներից մեկը, և որ երջակա միջավայրի աա խնդիրներ, մասնավորապես՝ Եվրոդայում, կարող են աղղունավեսորեն լուծվել միայն միջազգային սերս համագործակցության միջոցով,

ընդունելով, որ յուրափանչյուր Մասնակից դեություն, միջազգային իրավունքի սկզբունքներին համադասասխան, դեափ է համագործակցության ոգով աղաաիվի, որ իր սարածփում իրականացվող գործունեությունը դասձառ չդառնա այլ դեությունում կամ ազգային իրավագորության սաաաններից դուրս գսնվող երջաններում երջակա միջավայրի վասթարացման,

համարելով, որ երջակա միջավայրի բնագավառում ցանկացած փաղափականության հաջողությունը ենթադրում է, որ բնակչության բոլոր խմբերը և հասարակական ուժերը, գիսակցելով իրենց դասասխանասվությունը, դեափ է օգնեն երջակա միջավայրի դաաիդանությանը և բարելավմանը, ինչը առաջացնում է մշակական և խորացված դասիարակչական աախասանփի անհրաժեեսություն, մասնավորապես՝ երիսասարդության երջանում,

գոյություն ունեցող փորձի հիման վրա *հասսասելով*, որ սնեսասական զարգացումը և սեխնիկական առաջընթացը դեափ է համասեղելի լինեն երջակա միջավայրի դաաիդանության և դասմական ու մշակության ճարժեների դաաիդանության խնդրի հես, որ երջակա միջավայրին վնաս հասցնելուց լավագույն ձևով խուսափել կարելի է նախագգուաական միջոցների օգնությամբ, և որ բնական դաաարների աաիագործման և զարգացման ընթացփում դեափ է դաաիդանվի էկոլոգիական հավասարակեռությունը,

Համագործակցության նպասակները

իրենց համաձայնությունն են հայսնում համագործակցության հեսկյալ նդասակներին, մասնավորապես.

- ուսումնասիրել, լուծման նդասակով, երջակա միջավայրի խնդիրները, որոնք իրենց բովանդակությամբ ունեն բազմակողմ, երկկողմ, սարածաերջանային կամ ենթասարածաերջանային բնույթ, ինչդես նաև խրախուսել երջակա միջավայրի խնդիրների նկասմամբ համալիր գիսական մոսեցման զարգացումը.

- բարձրացնել երջակա միջավայրի դաաիդանության ազգային և միջազգային միջոցառումների աղղունավեսությունը փասերի հավափման և վերլուծության համար օգսագործվող մեթոդների համադրման և համադասասխան դեդեբում ներդաաակեցման, երջակա միջավայրի աղսոսվածության խնդիրների և բնական դաաարների խելամիս օգսագործման հարցերով գիսելիքների ընդդայնման միջոցով, երջակա միջավայրի բնագավառում սեղեկասվության փոխանակման, հասկացությունների համաձայնեցման և, հնարավորության դեդեբում, ընդհանուր սերմիսարանության ընդունման միջոցով.

- ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ բնադահողական ֆաղափականության միասնականացման, և, նույնպես հարմարության ու հնարավորության դեղում, ներդաշնակեցման համար.

- խրախուսել, հնարավորության և նույնպես հարմարության դեղում, շրջակա միջավայրի դահողականության ու բարելավման և դրա վիճակի դիտարկման համար նախատեսված սարքավորումների մշակման, արտադրության և կատարելագործման գործում իրենց շահագրգիռ կազմակերպությունների, ձեռնարկությունների և ընկերությունների ազգային ու միջազգային մակարդակներում գործադրվող ջանքերը,

Համագործակցության բնագավառները

այդ նույնպես հասնելու համար Մասնակից ղեկությունները կօգտագործեն յուրաքանչյուր հարմար հնարավորություն շրջակա միջավայրի բնագավառում համագործակցության համար և, մասնավորապես, այն բնագավառներում, որոնց նկատարությունը սրվում է ստրկ` որդես օրինակ.

Օդի աղտոտվածության վերահսկողություն

վառելիքի և արձանեկող գազերի սուլֆուրիլազերծում, ծանր մետաղների, փոշու, աերոզոլների, ազոտի թթուների կողմից աղտոտման հսկողություն, մասնավորապես հսկողություն նրանց նկատմամբ, որոնք արձանեկում են սրանտորսային միջոցների, էլեկտրակայանների և այլ արդյունաբերական ձեռնարկությունների կողմից. օդի աղտոտվածության և այդ աղտոտվածության հետևանքների նկատմամբ դիտարկման և հսկողության համակարգեր և մեթոդներ` ներառյալ աղտոտիչները հեռու սարածքներ ճեղափոխելը,

Ջրերի պահպանությունը աղտոտումից և խմելու ջրերի օգտագործում

ջրերի, մասնավորապես մի ֆանի ղեկության սարածքով հոսող գետերի և միջազգային լճերի աղտոտվածության կանխարգելում և հսկողություն. ջրի որակի բարձրացման ճեղանիկական եղանակներ և արդյունաբերական ու կենցաղային կեղտաջրերի մաքման եղանակների և միջոցների հետագա կատարելագործում. խմելու ջրերի դաշարների գնահատման մեթոդներ և դրանց օգտագործման բարելավումը, մասնավորապես աղտոտվածությունը նվազեցնող և խմելու ջրի սղառումը դակասեցնող արտադրական գործընթացների մշակման միջոցով,

Ծովային միջավայրի պահպանություն

Մասնակից ղեկությունների ծովային միջավայրի, հասկաղես Միջերկրական ծովի դահողություն ցամաքում ճեղակայված աղբյուրներից, ինչդես նաև նավերից և այլ լողացող միջոցներից առաջացող աղտոտվածությունից, մասնավորապես «Թափոնների և այլ նյութերի արձանեկումից ծովերի աղտոտվածությունը կանխելու մասին» Լոնդոնի կոնվենցիայի I և II հավելվածներում թվարկված վնասակար նյութերից. ծովերի էկոլոգիական հավասարակշռության և սննդային շղթաների դահողանման խնդիրներ, մասնավորապես այն խնդիրները, որոնք կարող են առաջանալ ծովերի և ծովի հասակի կենսաբանական և հանրային ռեսուրսների հետախուզման և շահագործման հետևանքով,

Հողի օգտագործում և ընդերք

հողերի առավել արդյունավետ օգտագործման հետ կաղված խնդիրներ` ներառյալ հողի բարելավում, յուրացում և վերամշակում. ընդերքի աղտոտվածության, ջրային և հողմային էրոզիայի, ինչդես նաև ընդերքի ֆայնայման այլ ճեսակները. ընդերքի արտադրողականության դահողանում և բարձրացում` հասկի առնելով ֆիմիական դարարանյութերի և թունաֆիմիկասների կիրառման հնարավոր բացասական հետևանքները,

Բնության պահպանություն և բնական արգելավայրեր

բնության և բնական արգելավայրերի պահպանություն. գոյություն ունեցող գենետիկական ռեսուրսների, մասնավորապես կենդանիների և բույսերի հազվագյուտ տեսակների պահպանություն և պահպանություն. բնական էկոլոգիական համակարգերի պահպանություն. բնական արգելավայրերի և այլ պահպանվող բնադասերների և սարածքների հիմնում՝ ներառյալ դրանց օգտագործումը հետազոտությունների, զբոսաբերության, հանգստի և այլ նպատակներով,

Մարդկանց բնակավայրերի շրջաններում շրջակա միջավայրի պայմանների բարելավում

Երջակա միջավայրի խնդիրներ՝ կառաված տրանսպորտի, բնակելի շրջանների, արտադրական գոտիների, ֆաղափների զարգացման և դրանց լյանավորման, ջրամասակարարման համակարգերի և կեղտաջրերի վերացման համակարգերի հետ. աղմուկի վնասակար ազդեցության գնահատում և աղմուկի դեմ պայքարի մեթոդներ. թափոնների հավաքում, մշակում և օգտագործում՝ ներառյալ նյութերի վերականգնումը և վերաբերականությունը. կենսաբանորեն չֆայթայվող նյութերի փոխարինողների հետ կառաված հետազոտություններ,

Շրջակա միջավայրի փոփոխությունների հիմնական հետազոտություններ, դիտարկումներ, կանխատեսում և գնահատում

բնական գործոնների և մարդկանց գործունեության ազդեցության հետևանքով՝ կլիմայի, բնադասերների և էկոլոգիական հավասարակշռության փոփոխությունների ուսումնասիրություն. Երջակա միջավայրի աղտոտվածության հետևանքով բուսական և կենդանական աշխարհում հնարավոր գենետիկական փոփոխությունների կանխատեսում. վիճակագրական սվյալների ներդասակեցում, գիտական հայեցակարգերի և դիտարկման ցանցերի համակարգերի, կենսոլորտում փոփոխությունների դիտարկման, չափագրման և գնահատման սանդղատ մեթոդների զարգացում. մարդու առողջության վրա Երջակա միջավայրի աղտոտվածության և ֆայթայման մակարդակների ազդեցության գնահատում. Երջակա միջավայրի սարբեր աղտոտիչների համար չափանիշների ու սանդղատների և սարբեր արտադրանքների արտադրության ու օգտագործման վերաբերյալ կանոնակարգերի ուսումնասիրություն և զարգացում,

Իրավական և վարչական միջոցներ

Երջակա միջավայրի պահպանության իրավական և վարչական միջոցներ՝ ներառյալ Երջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման ձևավորման ընթացակարգերը,

Համագործակցության ձևերը և մեթոդները

Մասնակից ղեկությունները հայտարարում են, որ Երջակա միջավայրի պահպանությանը և բարելավմանը վերաբերող խնդիրները կլուծեն ինչպես երկկողմ, այնպես էլ բազմակողմ՝ ներառյալ սարածաբանային և ենթասարածաբանային հիմքով՝ լիովին օգտագործելով համագործակցության գոյություն ունեցող մոդելները և ձևերը: Նրանք կզարգացնեն Երջակա միջավայրի բնագավառում համագործակցությունը՝ մասնավորապես հաշվի առնելով Մարդու Երջակա միջավայրի մասին Սոկիոլմի Հոչակագիրը, Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր վեհաժողովի և Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական ճնեստական հանձնաժողովի՝ Երջակա միջավայրի խնդիրների մասին Պրագայի գիտաժողովի համադասասխան բանաձևերը:

Մասնակից ղեկությունները կձգեն, որ Երջակա միջավայրի բնագավառում համագործակցությունը իրականացվի մասնավորապես հետևյալ միջոցներով.

- գիտական և սեխնիկական տեղեկատվության, փաստաթղթերի և հետազոտությունների արդյունքների փոխանակումներ՝ ներառյալ Երջակա միջավայրի վրա սեխնիկական և ճնեստական գործունեության հնարավոր ազդեցության որոշման ձևերի մասին տեղեկատվությունը.

- համաժողովների, գիտաժողովների և փորձագետների հանդիպումների կազմակերպում.

- գիտնականների, մասնագետների և վերադաստիարակների փոխանակումներ.

- Երզնկա միջավայրի դաստիարակության սարքեր խնդիրների ուսումնասիրման և լուծման համար ծրագրերի և նախագծերի համաստեղ դաստիարակում և իրականացում.

- Երզնկա միջավայրի դաստիարակության սանդղատների և նորմերի ներդրումակցում, երբ դասեղին է և անհրաժեշտ, մասնավորապես խոստովելու համար առևտրում հնարավոր դժվարություններից, որոնք կարող են առաջանալ էկոլոգիական այնպիսի խնդիրների լուծման ուղղությամբ գործադրվող ջանքերի կադրակցությամբ, որոնք առկա են արտադրական գործընթացներին, և որոնք վերաբերում են արտադրվող ադրանքների՝ Երզնկա միջավայրի դաստիարակները բավարարող որոշակի որակի ապահովմանը.

- Երզնկա միջավայրի դաստիարակության սարքեր աստիակների շուրջ խորհրդակցություններ, ըստ Երզնկա միջավայրի միջև դաստիարակության, հասկալի կադրակցում այնպիսի խնդիրների հետ, որոնք կարող են ունենալ միջազգային հետևանքներ:

Մասնակից դաստիարակները հետագայում կզարգացնեն նման համագործակցությունը.

- նույնպես միջազգային իրավունքի առաջ ընթացող զարգացմանը, կողմնակցում և կիրառմանը, որոնք մարդու Երզնկա միջավայրի դաստիարակության և բարելավման միջոց՝ ներառյալ այն սկզբունքները և դրանքից, որոնք ընդունվել են նրանց կողմից իրենց դաստիարակների իրավագործության կամ հսկողության Երզնկա կենտրոնում գործունեության հետևանքով Երզնկա միջավայրին դաստիարակած աղտոտվածության և այլ վնասի կադրակցությամբ, որը ազդեցություն է ունեցել այլ երկրների և սարածաբանների վրա.

- աջակցելով և խրախուսելով համադաստիարակ միջազգային կոնվենցիաների իրականացմանը, որոնց մասնակից են նրանք, մասնավորապես՝ որոնք ուղղված են ծովային և խմելու ջրի աղտոտվածության կանխման և դաստիարակ, առաջարկելով դաստիարակներին վավերացնել արդեն իսկ ստորագրված կոնվենցիաները, ինչպես նաև ֆինանսավորել այլ համադաստիարակ կոնվենցիաներին միանալու հնարավորությունները, որոնց ներկայումս նրանք մասնակից չեն.

- ձգտելով հասնել, նույնպես համադաստիարակության և հնարավորության դեղինում, Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական ճեմական հանձնաժողովի աշխատանքի ծրագրերում համագործակցության սարքեր բնագավառների ներառմանը՝ աջակցելով նման համագործակցությանը Հանձնաժողովի և Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Երզնկա միջավայրի գծով ծրագրի Երզնկա կենտրոնում և հասցի առնելով այլ իրավասու միջազգային կազմակերպությունների աշխատանքները, որոնց անդամակցում են նրանք.

- առավել լայնորեն կիրառելով համագործակցության բոլոր ճեմակների համար ազգային և միջազգային աղբյուրներից ստացված առկա տեղեկատվությունը՝ ներառյալ միջազգայնորեն համաձայնեցված չափանիշները, և օգտագործելով սարքեր իրավասու միջազգային կազմակերպությունների հնարավորությունները և կարողությունները:

Մասնակից դաստիարակները համաձայնեցին հասնել միջոցներին վերաբերող հետևյալ առաջարկությունների վերաբերյալ.

- միջազգային համագործակցության միջոցով զարգացնել օդը աղտոտող՝ մեծ հեռավորություն անցնող նյութերի դիստրիբյուցիոն և գնահատման լայն ծրագիր՝ սկսած ծծմբային երկօքսիդից և հնարավորության դեղինում ընդգրկելով այլ աղտոտիչները, և այդ կադրակցությամբ հասցի առնելով համագործակցության ծրագրի հիմնական սարքերը, որոնք նվազեցնել են 1974 թվականի դեկտեմբերին Օսլոյում Նորվեգիայի մթնոլորտային հետազոտությունների ինստիտուտի հրավերով հավաքված փորձագետների կողմից.

- ձգել, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական հանձնաժողովի օջա-
նակներում անցկացվի ընթացակարգերի և համադասասխան փորձի ուսումնասիրություն՝ կաղ-
ված կառավարությունների՝ իրենց երկրների սննեսական գործունեության և սեխնոլոգիական զար-
գացման համարժեք բնադահդանական հեսանհները կանխասեսելու կարողությունների զար-
գացման գործում գործունեության հես:

6. Համագործակցություն այլ ոլորներում

Տրանսպորտի զարգացում

Մասնակից դեսությունները,

համարելով, որ փոխադրումների դայմանների բարելավումը կազմում է իրենց միջև համա-
գործակցության զարգացման հիմնական գործունեության մեկը,

համարելով, որ անհրաժես է խրախուսել տրանսպորտի զարգացումը և գոյություն ունեցող
խնդիրների լուծումը համադասասխան ազգային և միջազգային միջոցների օգսագործմամբ,

հաշվի առնելով գոյություն ունեցող միջազգային կազմակերպությունների, հասկաղես Մի-
ավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական սնեսական հանձնաժողովի ներին տրան-
սպորտի կոմիսնի կողմից այս հարցերով սարվող աշխասանհները,

նում են, որ տրանսպորտի սարբեր բնազավառում սեխնիկական առաջընթացի արագու-
թումը ցանկալի է դարձնում իրենց միջև համագործակցության զարգացումը և սեղեկասվության փո-
խանակումների ընդլայնումը,

արսահայսվում են միջազգային տրանսպորտի բնազավառում վարչական ընթացակարգերի
դարգեցման և ներդասնակեցման օգսին, մասնավորաղես՝ սահմաններում,

ցանկալի են համարում խրախուսել՝ հաշվի առնելով այս ոլորում իրենց ազգային առանձ-
նահասկությունները, ճանաղարհային, երկաթուղային, գեսային, օղային և ծովային տրանսպորտի
անվսանգության վերաբերյալ վարչական և սեխնիկական դրոյթների ներդասնակեցումը,

հայսնում են իրենց մսադրությունը՝ խրախուսել ուղևորների և բեռների միջազգային ցամա-
հային փոխադրումների զարգացումը, ինչղես նաև այդ փոխադրումներում, փոխասհավեսության
հիման վրա, համարժեք մասնակցության հնարավորությունները,

արսահայսվում են, այդղիսով, հօգոս միջազգային կոնվեսցիաների գործողության սակ
ընկնող ներցամահային ջրային ուղիներով փոխադրումների նկասմամբ կիրառվող իրավական
դրոյթներից բխող անհավասարության և, մասնավորաղես, այդ դրոյթների կիրառման հարցում
անհավասարության վերացման՝ իրենց իրավոնհները և միջազգային դարսավորությունները դահ-
ղանելու դայմանով. և այդ նղասակով հրավիրում են Հռեսոսի նավազնացության կեստրոնա-
կան հանձնաժողովի, Դանուբի հանձնաժողովի և այլ մարմինների մասնակից դեսություններին՝
զարգացնելու աշխասանհները և ուսումնասիրությունը, որոնհ անցկացվում են մասնավորաղես
Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական սնեսական հանձնաժողովի օջանակնե-
րում,

արսահայսում են իրենց դասրասակամությունը, միջազգային երկաթուղային տրանսպորտի
բարելավման նղասակով և իրենց իրավոնհները և միջազգային դարսավորությունները դասաճո-
րեն հարգելու դայմանով, աշխասել իրենց սարածհների միջև ուղևորների և բեռների փոխաղարձ
երկաթուղային փոխադրումները կարգավորող՝ գոյություն ունեցող միջազգային իրավական
դրոյթների սարբերություններից բխող դժվարությունները վերացնելու ուղղղթամբ,

արսահայսում են իրենց ցանկությունը՝ ակսիվացնել տրանսպորտի բնազավառում գոյություն
ունեցող միջազգային կազմակերպություններում, հասկաղես Միավորված ազգերի կազմակեր-
պության եվրոպական սնեսական հանձնաժողովի ներին տրանսպորտի կոմիսնում սարվող աշ-
խասանհները, և արսահայսում են իրենց մսադրությունը՝ նղասուել դրան իրենց ջանհերով,

համարում են, որ Մասնակից ղեկությունների՝ արբեր կոնվենցիաների միանալու կամ սրանադորսի բնագավառում մասնագիտացած միջազգային կազմակերպություններում իրենց անդամակցության հնարավորության բնարկումը, ինչդեռ նաև արդեն իսկ վավերացված կոնվենցիաների իրականացմանն ուղղված իրենց ջանքերը կարող են նդաստել այդ բնագավառում իրենց համագործակցության ամրադնդմանը:

Չբոսաւրջոթյան խրախուսում

Մասնակից ղեկությունները,

ընդունելով միջազգային զբոսաւրջոթյան ունեցած ներդրումը ժողովուրդների միջև փոխըմբռնման զարգացման, արբեր բնագավառներում այլ երկրների նվաճումներին առավել ծանոթանալու հարցում, ինչդեռ նաև սնեսասկան, սոցիալական և մշակութային առաջընթացում,

ընդունելով զբոսաւրջոթյան զարգացման և սնեսասկան գործունեության այլ ոլորտներում ձեռնարկված միջոցառումների միջև փոխկադակցվածությունը,

հայտնում են իրենց մտարդությունը՝ խրախուսել զբոսաւրջոթյան զարգացումը թե անհասական և թե խմբային հիմունքներով, մասնավորադեռ, հեսկյալ միջոցներով.

- խրախուսելով զբոսաւրջոթյան ենթակառույցների բարելավումը և այդ բնագավառում համագործակցության զարգացումը.

- խրախուսելով համասեղ զբոսաւրջային նախագծերի իրականացումը՝ ներառյալ սեխնիկական համագործակցությունը, մասնավորադեռ, երբ դա թելադրված է սարածֆային մերձավորությամբ և զբոսաւրջային ռահերի համընկնումով.

- խրախուսելով սեղեկասվության փոխանակումը՝ ներառյալ համադասասխան օրենքները և կանոնները, ուսումնասիրությունները, զբոսաւրջոթյան վերաբերյալ սվյալներն ու փաստաթղթերը, և զարգացնելով վիճակագրությունը՝ դրանց համեմասելիությունը հեռացնելու նդասակով.

- դրական ոգով բնարկելով արսասահմանյան զբոսաւրջային ուղևորությունների համար ֆինանսական միջոցներ հասկացնելու հես կադված հարցերը, հաւվի առնելով իրենց սնեսասկան հնարավորությունները, ինչդեռ նաև այն հարցերը, որոնք կադված են նման ուղևորությունների համար դահանջվող ձևակերդումների հես, հաւվի առնելով Խորհրդաժողովի կողմից զբոսաւրջոթյան մասին ընդունված այլ դրոյթները.

- հեռացնելով միջազգային զբոսաւրջոթյունը խրախուսող արսասահմանյան ձանադարհորդական գործակալությունների և ուղևորասար սրանադորսային ընկերությունների գործունեությունը.

- խրախուսելով զբոսաւրջոթյունը ոչ սեզոնային ժամանակաւրջանից դրու.

- բնարկելով զբոսաւրջոթյան բնագավառում մասնագեսների և ուսանողների փոխանակումների հնարավորությունները՝ նրանց որակավորումը բարձրացնելու նդասակով.

- աջակցելով զբոսաւրջոթյան ոլանավորման և զարգացման մասին համաժողովներին և գիտաժողովներին,

ցանկալի են համարում համադասասխան միջազգային ռջանակներում և համադասասխան ազգային մարմինների հես համագործակցությամբ իրականացնել մանրամասն ուսումնասիրություններ զբոսաւրջոթյան մասին, մասնավորադեռ՝

- համեմասական ուսումնասիրություն ձանադարհորդական գործակալությունների կարգավիճակի և գործունեության, ինչդեռ նաև նրանց միջև համագործակցության զարգացման հասնելու ուղիների և միջոցների մասին.

- արձակուրդների սեզոնային ավելացման հետ կապված խնդիրների ուսումնասիրություն՝ որոշ վերջնական նոյննայով թե՛ ժամանակահատվածներից դուրս զբոսաբերության խրախուսումը.

- այն խնդիրների ուսումնասիրություն, որոնք ծագում են Երջակա միջավայրին զբոսաբերության կողմից հասցված վնասների ոլորներում,

զսնում են նաև, որ Եահագրգիռ կողմերը կցանկանան ուսումնասիրել հետևյալ հարցերը.

- հյուրանոցների դասակարգման միասնականացում, և

- երկու կամ ավելի երկրներ ներառող զբոսաբերային երթուղիներ,

կջանան, հնարավորության դեղմում, աղահոլվել, որ զբոսաբերության զարգացումը չվնասի Երջակա միջավայրին և արվեստի, ողասմության և մշակութային ժառանգությանը իրենց համաղասասխան երկրներում,

կբարունակեն իրենց համագործակցությունը զբոսաբերության բնագավառում երկկողմ և բազմակողմ հիմունքներով՝ վերոհիշյալ նողասակներին հասնելու համար:

Միգրանտ աշխատուժի սնտեսական և սոցիալական ասպեկտները

Մասնակից ողետությունները,

համարելով, որ Եվրողայում միգրանտ աշխատողների տեղաբարժերը հասել են զգալի չափերի, և որ դրանք կազմում են սնտեսական, սոցիալական և մարդկային կարևոր գործոն ինչողես ընդունող երկրների, այնողես էլ ծագման երկրների համար,

ընդունելով, որ աշխատողների միգրացիան առաջացնում է նաև մի Եարբ սնտեսական, սոցիալական, մարդկային ու այլ խնդիրներ և ընդունող երկրների, և ծագման երկրների համար,

հաշվի առնելով իրավասու միջազգային կազմակերողությունների և, մասնավորաղես, ԱԵխասանբի միջազգային կազմակերողության գործունեությունը այս ոլորտում,

այն կարծիքն ունեն, որ Եվրողայում աշխատողների միգրացիայից, ինչողես նաև Մասնակից ողետությունների միջև երկկողմանիորեն ծագող խնդիրները ողետ է բննարկվեն անմիջականորեն Եահագրգիռ կողմերի միջև, որողեսզի այդ խնդիրները լուծվեն՝ ելնելով նրանց փոխաղարձ Եահերից, յուրաբանչյուր ներգրավված ողետության կողմից իր սոցիալ-սնտեսական դրությունից բխող ողահանջները ողասԵառնեն հաԵվի առնելու ձգսման լույսի ներբո՝ հաԵվի առնելով յուրաբանչյուր ողետության ողարավորությունը՝ գործել այն երկկողմ և բազմակողմ համաձայնագրերին համաղասասխան, որոնց նա անդամակցում է և հետևյալ նողասակներով.

խրախուսել ծագման երկրների ջանքերը՝ ողղված իրենց սարածբներում իրենց փաղաբացիների զբաղվածության հնարավորությունների ընդղայնմանը՝ մասնավորաղես այդ նողասակին համաղասասխանող և Եահագրգիռ ընդունող երկրների և ծագման երկրների համար ընդունելի սնտեսական համագործակցության զարգացման միջոցով,

աղահոլվել, ընդունող երկրի և ծագման երկրի միջև համագործակցության միջոցով, այնողիսի ողայնմաներ, երբ կարող է կասարվել աշխատավորների կանոնակարգված տեղաբարժ, միաԵամանակ ողաԵողանելով նրանց անձնական և սոցիալական աղահոլությունը, և, համաղասասխան դեղմբում, կազմակերղել միգրանտ աշխատողների հավաբագրում և սարական մակարղակով լեզվական և մասնագիտական ողարասում,

աղահոլվել միգրանտ աշխատողների և ընդունող երկրների փաղաբացիների միջև՝ ծառայության և աշխատանբի ողայնմանների և սոցիալական աղահոլության հարցում իրավունքների հավասարություն և ջանալ աղահոլվել, որ միգրանտ աշխատողները կարողանան օզսվել բավարար կենսաղայնմաններից, հասկաղես՝ բնակարանային ողայնմաններից,

ջանալ հնարավորինս աղահովել, որդեսզի միգրանս աշխատողները կարողանան օգտվել այն նույն հնարավորություններից, որոնցից օգտվում են ընդունող երկրների ֆաղաֆացիները՝ գործազրկության դեղմում այլ՝ հարմար աշխատանք գտնելու հարցում,

բարյացակամորեն վերաբերվել միգրանս աշխատողների մասնագիտական դասրասություն սանալու հարցին և, հնարավորության դեղմում, ընդունող երկրի լեզվի անվճար ուսուցմանը՝ նրանց աշխատանքի շրջանակներում,

հասասել միգրանս աշխատողների իրավունքը՝ որհան հնարավոր է դարբերաբար սեղեկասվություն սանալ իրենց լեզվով ինչդես իրենց ծագման երկրի, այնդես էլ ընդունող երկրի մասին,

աղահովել, որ միգրանս աշխատողների՝ ընդունող երկրում բնակվող երեխաները ունենան այդ երկրի համար սովորական կրթության հնարավորություն այն նույն դայմաններով, որն ունեն այդ երկրի երեխաները, և, բացի այդ, նրանց հնարավորություն ընձեռել սանալու իրենց լեզվի, ազգային մշակույթի, դասմության և աշխարհագրության լրացուցիչ կրթություն,

նկասի ունենալ, որ միգրանս աշխատողները, մասնավորադես նրանք, ովքեր ձեռք են բերել որակավորում, որոշ ժամանակ անց վերադառնալով իրենց երկրները, կարող են օգնել նվազեցնել իրենց ծագման երկրում որակյալ աշխատուժի դակասը,

հնարավորինս հեշացնել միգրանս աշխատողների վերամիավորումը իրենց ընսանիհների հեշ,

բարյացակամորեն վերաբերվել ծագման երկրների այն ջանքերին, որոնք ուղղված են միգրանս աշխատողների խնայողությունների ներգրավմանը՝ նրանց սնեսասական զարգացման շրջանակներում զբաղվածության համադասասիսան հնարավորություններն ընդլայնելու նդասակով, այդդիսով հեշացնելով այդ աշխատողների վերահնեգումը նրանց վերադառնալուց հեշո:

Անձնակազմի սրասսում

Մասնակից դեսությունները,

գիտակցելով մասնագեսների և սեխնիկական աշխատողների դասրասման և վերադասրասման կարևորությունը յուրահանչյուր երկրի սնեսասական զարգացման համար,

հայնում են իրենց դասրասակամությունը՝ խրախուսել այս բնագավառում համագործակցությունը՝ մասնավորադես աջակցելով սնեսասական գործունեության սարբեր ոլորտներում, հասկադես կառավարման, դեսական դլանավորման, գյուղասնեսության և առնսրային ու բանկային գործում մասնագեսների և սեխնիկական աշխատողների դասրասման և վերադասրասման հասսությունների, ծրագրերի և մեթոդների վերաբերյալ սեղեկասվության փոխանակմանը,

գտնում են, որ ցանկալի է զարգացնել, փոխադարձաբար ընդունելի դայմաններով, մասնագեսների և սեխնիկական աշխատողների փոխանակումները մասնավորադես վերադասրասման միջոցով, որի դայմանները՝ սնողությունը, դոնեսցիալ մասնակիցների ֆինանսավորումը, կրթությունը և որակավորման մակարդակները, կարող են բնարկվել Մասնակից դեսությունների իրավասու և շահագրգիռ մարմինների կողմից,

արսահայսվում են հոգոս համագործակցության հնարավորությունների ուսումնասիրման, համադասասիսան ուղիներով, աշխատակայրում՝ մասնագիտական վերադասրասման կազմակերմման և իրականացման հարցերում, հասկադես ժամանակակից սեխնիկայի կիրառմամբ մասնագիտությունների գծով:

Միջերկրածովյան շրջանի անվսանգությունը և համագործակցությանը վերաբերող հարցեր

Մասնակից ղեկությունները,

գիտակցելով ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ իրենց հարաբերությունների աշխարհագրական, Պասմական, մշակութային, սննեսական և ֆաղափական աստղեկները,

համոզված լինելով, որ Եվրոդայում անվսանգությունը ղեկ է դիտարկվի աշխարհի անվսանգության ընդարձակ համատեղում, և որ այն սերտորեն կադված է ամբողջ Միջերկրածովյան շրջանի անվսանգության հետ, և որ, համադասախանաբար, անվսանգության ամրադնդման գործընթացը չղեկ է սահմանափակվի Եվրոդայով, այլ ղեկ է սարածվի աշխարհի այլ մասերի և, մասնավորադես, Միջերկրածովյան շրջանի վրա,

հավասարով, որ Եվրոդայում անվսանգության ամրադնդումը և համագործակցության զարգացումը խթանում են Միջերկրածովյան սարածաշրջանում դրական գործընթացները, և արտադստի իրենց մտարությունը՝ ներդում ունենալ սարածաշրջանում խաղադության, անվսանգության և արդարության համար՝ ելնելով Մասնակից ղեկությունների և ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների ընդհանուր ռադերից,

ընդունելով ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ իրենց փոխադարձ սնեսական հարաբերությունների կարևորությունը և գիտակցելով իրենց ընդհանուր ռադերը համագործակցության հետագա զարգացման գործում,

բավականությամբ *նշելով* ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների ցուցաբերած հետադրությունը Խորհրդածողովի նկատմամբ՝ դրա սկզբից ի վեր, և դասռաճորեն հառի առնելով նրանց ունեցած ներդումները,

հայտարարում են իրենց մտարությունը՝

- նդասել ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ բարիդրացիական հարաբերությունների զարգացմանը՝ Միավորված ազգերի կազմակերդության կանոնադրության նդասակներին և սկզբունքներին համադասախան, որոնց վրա հիմնված են իրենց հարաբերությունները, և Պեսությունների միջև բարեկամական հարաբերությունների և համագործակցության վերաբերյալ միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին Միավորված ազգերի կազմակերդության Հոչակագրի համաձայն, և, համադասախանաբար, այս համատեղում ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ վարել իրենց հարաբերությունները Մասնակից ղեկությունների միջև հարաբերությունները դեկավարող սկզբունքների մասին Հոչակագրում ռարադրված սկզբունքների ոդով.

- ձգել ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ իրենց հարաբերությունները հետագայում կասարելագործելու միջոցով խորացնել փոխադարձ վսահությունը և այդդիտով նդասել, ընդհանուր առմամբ, Միջերկրածովյան շրջանում անվսանգությանը և կայունությանը.

- խրախուսել ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ փոխռահավես համագործակցության զարգացումը սնեսական գործունեության սարբեր բնագավառներում, հասկադես առնսրային փոխանակումները ընդլայնելով, առնսրային հարաբերություններում կայունության և առաջընթացի համար անհրաժեռ ընդհանուր ըմբռնման, իրենց փոխադարձ սնեսական ռադերի և սնեսական զարգացման մակարդակների սարբերությունների հիման վրա, այդդիտով նդասելով իրենց սնեսական աճին և բարեկեցությանը.

- նդասել ոչ մասնակից Միջերկրածովյան երկրների սնեսությունների բազմակողմանի զարգացմանը, հառի առնելով նրանց ազգային զարգացման խնդիրները, և համագործակցել նրանց հետ, հասկադես արդունաբերության, գիտության և սեխնդղոգիայի բնագավառներում, իրենց դառարների լավադունս ոզսագործմանը հասնելուն ուղղված նրանց ջանքերում՝ դրանով իսկ նդասելով սնեսական հարաբերությունների առավել ներդառնակ զարգացմանը.

- ակտիվացնել իրենց ջանքերը և իրենց համագործակցությունը ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկավարման հետ՝ երկկողմ և բազմակողմ հիմունքներով, ուղղված Միջերկրականում Երջակա միջավայրի բարելավմանը, հասկադես կենսաբանական դաբարների և ծովի էկոլոգիական հավասարակշռության դահդանմանը, համադասասիսան միջոցներով՝ ներառյալ ադսոսվածության կանխումը և հսկողությունը դրա նկասմամբ. այս նդասակով և հաբվի առնելով ներկա իրավիճակը՝ համագործակցել իրավասու միջազգային կազմակերդությունների միջոցով և, մասնավորադես, Միավորված ազգերի կազմակերդության Երջակա միջավայրի ծրագրի (ՅՈՒՆԵՊ) հետ.

- խրախուսել հեսագա կադերը և համագործակցությունը ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ այլ համադասասիսան բնագավառներում:

Վերը Եարադրված նդասակներին աջակցելու համար Մասնակից ղեկությունները նաս հայտարարում են իրենց մտարությունը՝ դահդանել և ընդլայնել կադերը, ինչդես նաս Եվրոդայում անվսանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի նախաձեռնած երկխոսությունը ոչ մասնակից Միջերկրածովյան ղեկությունների հետ, ներառել Միջերկրականի բոլոր ղեկություններին՝ նդասակ ունենալով նդասել տարածաԵրջանում խադադությանը, գինված ուժերի կրճասմանը, անվսանգության ամրադնդմանը, տարածաԵրջանում լարվածության թուլացմանը և համագործակցության Երջանակների ընդլայնմանը, որի նդասակները բոլորի համար ընդհանուր հեսաբբություն ունեն, ինչդես նաս՝ ադագա ընդհանուր խնդիրների որոԵման նդասակով:

Մասնակից ղեկությունները իրենց բազմակողմ ջանքերի Երջանակում կձգեն խրախուսել առաջընթացը և համադասասիսան նախաձեռնությունները և իրականացնել վերոհիբյալ նդասակներին հասնելու վերաբերյալ տեսակետների փոխանակում:

Համագործակցություն մարդասիրական և այլ բնագավառներում

Մասնակից ղեկությունները,

ցանկանալով աջակցել ժողովուրդների միջև խաղաղության և փոխըմբռնման ամրապնդմանը և անհատի հոգևոր հարսացմանը՝ առանց ռասայի, սեռի, լեզվի կամ կրոնի սարքերակման,

գիտակցելով, որ ընդլայնվող մշակութային և կրթական փոխանակումները, սեղեկասվության լայն սարածումը, ժողովուրդների միջև կապերը և մարդասիրական խնդիրների լուծումը կնպաստեն այդ նպատակներին հասնելուն,

որոշելով, այդպիսով, համագործակցել միմյանց հետ, անկախ իրենց ֆաղափական, ճնշասական և սոցիալական համակարգերից, վերոհիշյալ բնագավառներում լավագույն դրսևանները ստեղծելու համար, զարգացնել և ամրապնդել համագործակցության գոյություն ունեցող ձևերը և մշակել այդ նպատակներին համադասասխան նոր ուղիներ և միջոցներ,

համոզված լինելով, որ այդ համագործակցությունը ղեկ է իրականացվի Մասնակից ղեկությունների միջև հարաբերությունները ղեկավարող սկզբունքների լիակատար հարգմամբ, ինչպես նաև բարձրագույն եմ համադասասխան փաստաթղթում,

ընդունելով հետևյալը.

1. Մարդկային շփումներ

Մասնակից ղեկությունները,

մենարկելով շփումների զարգացումը՝ որդես ժողովուրդների միջև բարեկամական հարաբերությունների և վստահության ամրապնդման կարևոր գործոն,

հաստատելով, այս ոլորտում դրսևանների բարելավմանն ուղղված իրենց ներկա ջանքերի կադակցությամբ, այն կարևորությունը, որն իրենք սալիս են մարդասիրական նկատառումներին,

ցանկանալով այս ոգով զարգացնել այս բնագավառում բարունակվող առաջընթացին հասնելուն ուղղված հետագա ջանքերը՝ բարունակելով նվազեցնել լարվածությունը,

գիտակցելով, որ սրան վերաբերող հարցերը ղեկ է կարգավորվեն բախադրգիռ ղեկությունների կողմից՝ փոխադարձաբար ընդունելի դրսևաններով,

նպասակ ունենալով հեծացնել ազատ սեղաբարձը և Մասնակից ղեկությունների մարդկանց, հաստատությունների և կազմակերդությունների միջև անհասական և կոլեկտիվ շփումները՝ լինեն դրանք ոչ դրսևոնական, թե դրսևոնական, և նդաստել այս կադակցությամբ ծագող մարդասիրական խնդիրների լուծմանը,

հայտնում են իրենց պատասխանությունը՝ այդ նդասակով ձեռնարկել միջոցներ, որոնք իրենք համադասասխան կհամարեն, և կնեել համաձայնագրեր կամ դրսևանավորվածություններ միմյանց միջև, անհրաձեծության դեղդում, և

հայտնում են իրենց մտարությունը՝ ներկայումս ձեռնարկել հետևյալի իրականացումը.

ա) Ընսանեկան կասերի վրա հիմնված շփումներ և պարբերաբար հանդիպումներ

Ընսանեկան կադերի վրա հիմնված շփումների հետագա զարգացմանը նդաստելու համար Մասնակից ղեկությունները բարյացակամորեն կննարկեն ձանադարհորդությունների մասին դիմումները՝ նդասակ ունենալով անձանց թույլատրել ժամանակավոր և, ցանկության դեղդում, կանոնավոր հիմունքներով, մոսք գործելու իրենց սարածք կամ դուրս գալ այնսեղից՝ իրենց ընսանիքների անդամներին այցելելու համար:

Իրենց ընսանիքների անդամներին հանդիղելու համար ժամանակավոր այցելությունների մասին դիմումները կննարկվեն առանց ծագման կամ ժամանման երկրի սարքերակման. ձանա-

դարհորդական փաստաթղթերի և մոսֆի արժույթների համար գոյություն ունեցող դահանգները կկիրառվեն այս ոգով: Նման փաստաթղթերի ու մոսֆի արժույթների դասաստումը և սրամադրումը կիրականացվեն ողջամիտ ժամկետներում. խիստ անհրաժեշտ դեղերում, ինչդիպիք են լուրջ հիվանդությունը կամ մահը, կսրվի նախադասվություն: Նրանք կձեռնարկեն այնպիսի ֆայլեր, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել՝ դաստիարակական ճանադարհորդական փաստաթղթերի և մոսֆի արժույթների վճարումների ընդունելիությունը հաստատման համար:

Նրանք հաստատում են, որ ընտանեկան կադերի վրա հիմնված շփումների վերաբերյալ դիմումների ներկայացումը չի փոփոխի դիմողի կամ նրա ընտանիքի անդամների իրավունքները կամ դասականությունները:

բ) Ընտանիքների վերամիավորում

Մասնակից ղեկությունները դրական և մարդասիրական ոգով կֆննարկեն այն անձանց դիմումները, որոնք ցանկանում են վերամիավորվել իրենց ընտանիքի անդամների հետ, հասուկ ուշադրություն դարձնելով հրատապ բնույթի խնդրանքներին. ինչդիպիք են հիվանդ կամ ռաբեց անձանց կողմից փոխանցված խնդրանքները:

Նրանք այդ բնագավառի դիմումները կֆննարկեն հնարավորինս արագ:

Նրանք, անհրաժեշտության դեպքում, կնվազեցնեն այդ դիմումների կադակցությամբ գանձվող վճարները՝ ադադովելու համար դրանց չափավոր մակարդակը:

Ընտանեկան վերամիավորման նդասակով դիմումները, որոնք չեն բավարարվել, կարող են նորից սրվել համադասախան մակարդակով և նորից կդիարկվեն ողջամիտ կարձ ժամանակահատվածներում՝ բնակության կամ ժամանման երկրի (որին կվերաբերի) իշխանությունների կողմից. նման հանգամանքներում վճարումները կգանձվեն միայն այն դեպքում, եթե դիմումը բավարարվի:

Այն անձինք, որոնց ընտանեկան վերամիավորման մասին դիմումները բավարարվել են, կարող են իրենց հետ սանել կամ ուղարկել իրենց սնային և անձնական օգսագործման իրերը. այս նդասակով Մասնակից ղեկությունները կօգսագործեն գոյություն ունեցող կանոններից բխող բոլոր հնարավորությունները:

Նախան միևնույն ընտանիքի անդամների վերամիավորումը նրանց միջև հանդիդումները և շփումները կարող են իրականացվել ընտանեկան կադերի վրա հիմնված շփումների համար կարգերին համադասախան:

Մասնակից ղեկությունները կաջակցեն Կարմիր խաչի և Կարմիր մահիկի ընկերությունների ջանքերին, որոնք զբաղվում են ընտանեկան վերամիավորման խնդիրներով:

Նրանք հաստատում են, որ ընտանեկան վերամիավորման մասին դիմումների ներկայացումը չի փոփոխի դիմողի կամ նրա ընտանիքի անդամների իրավունքները և դասականությունները:

Ընդունող Մասնակից ղեկությունը համադասախան հոգաձություն կցուցաբերի մյուս Մասնակից ղեկությունների այն անձանց աշխատանքի տեղավորման հարցում, որոնք մշակական բնակություն են սանում այդ ղեկությունում իր ֆադաբացիների հետ ընտանեկան վերամիավորման կադակցությամբ, և կհետևեն, որ նրանց սրամադրվեն այնպիսի հավասար հնարավորություններ, որոնցից օգվում են իրենց ֆադաբացիները կրթության, բժշկական օգնության և սոցիալական ադադովության հարցերում:

գ) Ամուսնություն սարբեր պետությունների ֆադաբացիների միջև

Մասնակից ղեկությունները բարյացակամորեն և մարդասիրական նկատառումների հիման վրա կֆննարկեն այն անձանց ելքի կամ մոսֆի թույլտվության խնդրանքները, որոնք որոշել են ամուսնանալ այլ Մասնակից ղեկության ֆադաբացիների հետ:

Վերոհիշյալ նդասակների և ամուսնության համար լուսանկարային փաստաթղթերի ձևակերպումը և սրամադրումը կիրականացվեն ընթացող վերամիավորման համար ընդունված դրույթներին համադասասխան:

Քննարկելով սարքեր Մասնակից ղեկավարների արդեն ամուսնացած զույգերի խնդրանքները՝ իրենց և իրենց ամուսնությունից ծնված անչափահաս երեխաներին իրենց մեծական բնակության վայրը այն ղեկավարություն փոխելու մասին, որում սովորաբար բնակվում է նրանցից մեկը, Մասնակից ղեկավարները նույնպես կկիրառեն ընթացող վերամիավորման համար ընդունված դրույթները:

դ) Անձնական կամ մասնագիտական նպատակներով ճանապարհորդություն

Մասնակից ղեկավարները մտադիր են հեռացնել իրենց ֆաղափացիների՝ անձնական կամ մասնագիտական նպատակներով ճանապարհորդությունները և այդ նպատակով, մասնավորապես՝

- աստիճանաբար դարձնել և ձկուսաբար կիրառել ելքի և մուտքի ընթացակարգերը.

- հեռացնել այլ Մասնակից ղեկավարներից իրենց սարած ֆաղափացիների տեղափոխվելու կանոնները՝ անվստահության լուսանկարային փաստաթղթերի դիմումներով,

նրանք կձգեն աստիճանաբար նվազեցնել, անհրաժեշտության դեպքում, մուտքի արձուցանման և դիմումային ճանապարհորդական փաստաթղթերի համար վճարումները:

Նրանք մտադիր են ֆննարկել, անհրաժեշտության դեպքում, հյուրասուսական ծառայություններ նախատեսող կանոնակարգումների բարելավման համար միջոցները (ներառյալ, այնքանով, որքանով դա հարմար է, բազմակողմ կամ երկկողմ հյուրասուսական կոնվենցիաների կամ այլ համադասասխան համաձայնագրերի կամ դայմանավորվածությունների կնքումը)՝ ներառյալ իրավական և հյուրասուսական օգնությունը:

Նրանք հաստատում են, որ կրոնական հաստատությունները և կազմակերպությունները, որոնք գործում են Մասնակից ղեկավարների սահմանադրական շրջանակներում, և նրանց ներկայացուցիչները կարող են իրենց գործունեության բնագավառում ունենալ օփումներ և հանդիպումներ միմյանց հետ և փոխանակել տեղեկատվություն:

ե) Անհատական կամ կոլեկտիվ հիմունքներով զբոսաշրջության պայմանների բարելավում

Մասնակից ղեկավարները գտնում են, որ զբոսաշրջությունը նպաստում է այլ երկրների կյանքին, մշակույթին և դաստիարակությանը առավել լավ ճանաչելուն, ժողովուրդների միջև փոխըմբռնման խթանմանը, կադրերի բարելավմանը և ժամանցի առավել ազատ օգտագործմանը: Նրանք մտադիր են խրախուսել զբոսաշրջության զարգացումը՝ անհատական կամ կոլեկտիվ հիմունքներով, և, մասնավորապես, նրանք մտադիր են.

- նպաստել իրենց համադասասխան երկրներ այցելություններին՝ խրախուսելով համադասասխան դայմանների սրամադրումը և այդ այցելությունների հետ կապված անհրաժեշտ ձևակերպումների դարձնումն ու արագացումը.

- Անհրաժեշտության դեպքում, համադասասխան համաձայնագրերի կամ դայմանավորվածությունների հիման վրա, ընդլայնել, զբոսաշրջության զարգացման գործում համագործակցությունը՝ մասնավորապես երկկողմանիորեն դիտարկելով այլ երկրներ ճանապարհորդությունների, զբոսաշրջիկների ընդունման և սոցիալական վերաբերյալ և այլ փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվության ընդլայնման հնարավոր ուղիները:

զ) Երիտասարդների միջև հանդիպումներ

Մասնակից ղեկավարները մտադիր են աջակցել երիտասարդների միջև շփումների և փոխանակումների զարգացմանը՝ խրախուսելով.

- երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերի կամ դարբերաբար իրականացվող ծրագրերի միջոցով աշխատող, վերադասարանական կամ կրթություն ստացող երիտասարդների միջև կարճաժամկետ կամ երկարաժամկետ հիմնով փոխանակումների և շփումների ընդլայնումը՝ բոլոր հնարավոր դեղքերում.

- իրենց երիտասարդական կազմակերպությունների կողմից բազմակողմ երիտասարդական համագործակցության շրջանակների վերաբերյալ հնարավոր համաձայնագրերի հարցի ուսումնասիրությունը.

- ուսանողների փոխանակումների, միջազգային երիտասարդական սեմինարների, մասնագիտական դասընթացների և օտար լեզվի ուսուցման կազմակերպման վերաբերյալ համաձայնագրերը կամ դարբերաբար իրականացվող ծրագրերը.

- երիտասարդական զբոսաշրջության հեճազա զարգացումը և այդ նպատակով համադասարանական դրամաների սրամադրումը.

- հնարավորության դեղքում՝ իրենց այն կազմակերպությունների միջև երկկողմ կամ բազմակողմ հիմնովներով փոխանակումների, կադերի և համագործակցության զարգացումը, որոնք ներկայացնում են աշխատող, վերադասարանական կամ սովորող երիտասարդների լայն շրջան.

- երիտասարդության կողմից՝ ժողովուրդների միջև փոխըմբռնման զարգացման և բարեկամական հարաբերությունների և վստահության ամրադրման կարևորության գիտակցումը:

է) Սպորտ

Սպորտի բնագավառում գոյություն ունեցող կադերը և համագործակցությունը ընդարձակելու նպատակով Մասնակից ղեկավարները կխրախուսեն այդ կարգի շփումները և փոխանակումները, ներառյալ սպորտային հանդիպումները և ամեն շեսակի մրցույթները՝ ընդունված միջազգային կանոնների, կանոնակարգերի և դրակսիկայի հիման վրա:

ը) Կապերի ընդլայնում

Կառավարական հաստատությունների և ոչ կառավարական կազմակերպությունների և ընկերությունների՝ ներառյալ կանանց կազմակերպությունները, միջև կադերի հեճազա զարգացման նպատակով Մասնակից ղեկավարները կհեճացնեն հանդիպումների անցկացումը, ինչդեպ նաև դասվիրակությունների, խմբերի և անհասների ճանադարհորդությունները:

2. Տեղեկատվություն

Մասնակից ղեկավարները,

գիտակցելով մյուս Մասնակից ղեկավարներում կյանքի սարբեր ասդեկցների առավել լայն ճանաչման և ըմբռնման կարիքը,

ընդունելով այս գործընթացի ունեցած ներդրումը ժողովուրդների միջև վստահության ամրադրման գործում,

ցանկանալով Մասնակից ղեկավարներին միջև փոխըմբռնման զարգացմանը և իրենց հարաբերությունների հեճազա բարելավմանը գուղընթաց շարունակել այս բնագավառում առաջընթացին ուղղված հեճազա ջանքերը,

ընդունելով մյուս Մասնակից ղեկավարություններից սեղեկասվության սարածման և նման սեղեկասվությանը լավագույնս ծանոթանալու կարևորությունը,

ընդգծելով, այդպիսով, մամուլի, ռադիոյի, հեռուստատեսության, կինոյի և լրատվական գործակալությունների և այս բնագավառում աշխատող լրագրողների հիմնական և ազդեցիկ դերը,

նպասակ են դնում հեռացնել ամեն սեսակի սեղեկասվության ազատ և լայն սարածումը, խրախուսել սեղեկասվության և այլ երկրների հետ սեղեկասվության փոխանակման բնագավառում համագործակցությունը և բարելավել այն դայանմաները, որոնցում մի Մասնակից ղեկավարության լրագրողները իրականացնում են իրենց մասնագիտական գործունեությունը մյուս Մասնակից ղեկավարություններում, և

արսահայտում են իրենց մտադրությունը, մասնավորապես.

ա) Տեղեկասվության սարածման, մասշտիվության և փոխանակման բարելավում

(i) Բանավոր տեղեկասվություն

- Հեռացնել բանավոր տեղեկասվության սարածումը այլ Մասնակից ղեկավարություններից գործիչների և մասնագետների դասախոսությունների և դասախոսական օրջայցերի միջոցով, ինչպես նաև կյուր սեղանի շուրջ հանդիպումներում, սեմինարներում, գիտաժողովներում, ամառային դպրոցներում, համաժողովներում և այլ երկրորդ ու բազմակողմ հանդիպումներում արսահայտված կարծիքների փոխանակման միջոցով:

(ii) Տպագիր տեղեկասվություն

- Հեռացնել իրենց սարածում այլ Մասնակից ղեկավարությունների քերթերի և տպագիր հրատարակումների, դարբերականների և ոչ դարբերականների սարածման բարելավումը: Այս նպատակով.

նրանք կխրախուսեն իրենց իրավասու ընկերություններին և կազմակերպություններին՝ կնքել համաձայնագրեր և դայանագրեր՝ ուղղված այլ Մասնակից ղեկավարություններից ներկրված քերթերի և հրատարակված նյութերի թվի աստիճանաբար մեծացմանը: Այս համաձայնագրերը և դայանագրերը պետք է մասնավորապես նշեն յուրաքանչյուր երկրում նրա հրատարակումների և քերթերի արագ առաքման և դրանց սարածման համար գոյություն ունեցող սովորական ուղիների օգտագործման դայանմաները, ինչպես նաև կողմերի միջև համաձայնեցված վճարման ձևերն ու եղանակները, որոնք հնարավոր են դարձնում իրականացնել այդ համաձայնագրերով և դայանագրերով նախատեսված նպատակները,

անհրաժեշտության դեպքում նրանք կձեռնարկեն համապատասխան միջոցներ վերհիշյալ խնդիրները իրականացնելու և համաձայնագրերում ու դայանագրերում դարձնակվող դրույթները կիրառելու համար:

- Նպատակ է հանրության համար վերը նշված հիմունքներով ներկրված՝ դարբերական և ոչ դարբերական տպագիր հրատարակումների մասշտիվության բարելավմանը: Մասնավորապես՝

նրանք կխրախուսեն այն սեղերի թվի մեծացմանը, որտեղ վաճառվում են այդ հրատարակումները,

նրանք կհեռացնեն այդ դարբերական հրատարակումների առկայության առաջնությունը համաժողովների աշխատանքների, համաժողովների, դասընթացային այցերի և այլ միջազգային իրադարձությունների ընթացքում և զբոսաբերիկների համար՝ զբոսաբերային օրջանի ընթացքում,

նրանք կզարգացնեն բաժանորդագրության հնարավորությունները յուրաքանչյուր երկրին հասուկ եղանակներով,

Մասնակց կրթական խոշոր հանրային գրադարաններում և դրանց ընթերցասահներում, ինչպես նաև համալսարանական գրադարաններում այդ հրատարակումները ընթերցելու և ժամանակավոր օգտագործման սրամադրելու հնարավորությունները:

Նրանք մտադիր են բարելավել դիվանագիտական առաքելություններից սրամադրվող և այդ առաքելությունների կողմից սարածվող լուսատվական տեղեկագրերին ծանոթանալու հնարավորությունները՝ Եվրոպայի կողմից համար ընդունելի կանոնների հիման վրա:

(iii) Տեսագրված և հեռարձակվող տեղեկատվություն

- Նոյաստել ֆիլմերի տեսող տեղեկատվության և հեռուստառադիոտեղեկատվության սարածման բարելավմանը: Այդ նպատակով՝

Մասնակց կիրառություններն այլ Մասնակցից տեղեկություններից՝ ձայնագրված (տեսագրված) և նկարահանված առավել բազմազան տեղեկատվության առավել զանգվածային ցուցադրումը և հեռարձակումը, որը լուսատվական է իրենց երկրներում կյանքի սարքեր աստղակները և ստացվում է այնպիսի համաձայնագրերի կամ դրամատիկականությունների հիման վրա, որոնք անհրաժեշտության դեպքում կարող են կնքվել անմիջականորեն Եվրոպայի կազմակերպությունների և ընկերությունների միջև,

Մասնակց կիսեցացներն իրավասու կազմակերպությունների և ընկերությունների կողմից այլ Մասնակցից տեղեկություններից՝ ձայնագրված (տեսագրված) տեսաձայնային նյութերի ներկրումը:

Մասնակցից տեղեկությունները նույն ժամանակահատվածում են ռադիոյով հեռարձակվող տեղեկատվության սարածման ընդլայնման մասին և հույս են հայտնում, որ այդ գործընթացը կարողանալի այնպես, որ համադասախանի ժողովուրդների փոխըմբռնման Եվրոպայի և այս Խորհրդաժողովի կողմից Եվրոպայում նպատակներին:

բ) Համագործակցություն տեղեկատվության բնագավառում

- Խրախուսել համագործակցությունը տեղեկատվության բնագավառում կարճաժամկետ կամ երկարաժամկետ համաձայնագրերի կամ դրամատիկականությունների հիման վրա: Մասնավորապես՝

Մասնակց կնդասներն զանգվածային լրատվամիջոցների ոլորտում ներգրավված կազմակերպությունների, այդ թվում լրատվական գործակալությունների, հրատարակչությունների և հրատարակչական կազմակերպությունների համագործակցության աճին,

Մասնակց կնդասներն հանրային կամ մասնավոր, ազգային կամ միջազգային ռադիո- և հեռուստատեսային կազմակերպությունների համագործակցությանը, մասնավորապես, ուղիղ և ձայնագրված (տեսագրված) ռադիո- և հեռուստատեսային հաղորդումների փոխանակման միջոցով և նման հաղորդումների համատեղ արտադրության և դրանց հեռարձակման ու սարածման միջոցով,

Մասնակց կիրառություններն Մասնակցից տեղեկությունների թե լրագրողական կազմակերպությունների, թե լրագրողների հանդիպումները և Եվրոպայում,

Մասնակց բարյացակամորեն կդիտարկեն Մասնակցից տեղեկությունների դարբերական հրատարակումների, ինչպես նաև թերթերի միջև դրամատիկականությունների հնարավորությունները՝ հողվածներ փոխանակելու և հրատարակելու նպատակով,

Մասնակց կիրառություններն սեփական տեղեկատվության փոխանակումը, ինչպես նաև մամուլի, ռադիոյի ու հեռուստատեսության բնագավառում փորձագետների փոխանակում և տեսակետների փոխանակմանը նվիրված հանդիպումների և համատեղ հետազոտությունների կազմակերպումը:

գ) Լրագրողների աշխատանքային պայմանների բարելավում

Մասնակից ղեկավարները, ցանկանալով բարելավել այն պայմանները, որոնցում մի Մասնակից ղեկավարի լրագրողները իրականացնում են իրենց մասնագիտական գործունեությունը այլ Մասնակից ղեկավարներում, մտադիր են, մասնավորապես՝

- ֆինանսել բարյացակամ ոգով և ընդունելի ու ողջամիտ ժամկետում լրագրողների՝ մուսֆի արժեքները ստանալու խնդրանքները.

- սրամադրել Մասնակից ղեկավարներին մեծական հավասարմագրված լրագրողներին, պայմանավորվածությունների հիման վրա, որոշակի ժամկետով բազմակի մուսֆի և էլֆի արժեքները.

- հեռացնել Մասնակից ղեկավարներին հավասարմագրված լրագրողներին ժամանակավոր բնակության երկրում մնալու թույլտվության և, անհրաժեշտության դեպքում, այլ դատարանական փաստաթղթերի սրամադրումը, որոնք հարկ է, որ նրանք ունենան.

- հեռացնել, փոխադարձության հիման վրա, Մասնակից ղեկավարներին լրագրողների ճանադարհորդությունների ձևակերպման ընթացակարգերը այն երկրում, որտեղ նրանք իրականացնում են իրենց մասնագիտական գործունեությունը, և ստիճանաբար սրամադրել առավել մեծ հնարավորություններ նման ճանադարհորդությունների համար՝ անվստահության նկատմամբներից ելնելով՝ փակ Երջանների գոյության հետ կապված կանոնակարգերի դադարման պայմանով.

- ադադրել, որ այդ լրագրողների՝ նման ճանադարհորդության համար խնդրանքներին սրվի հնարավորին չափ արագ դատարանական՝ հազվի առնելով խնդրանքի ժամկետները.

- մեծացնել Մասնակից ղեկավարներին լրագրողների հնարավորությունները՝ անձամբ հարդակցվել իրենց սեղեկատվության ադրյուրների հետ՝ ներառյալ կազմակերպությունները և դատարանական հաստատությունները.

- Մասնակից ղեկավարներին լրագրողներին սրամադրել իրենց մասնագիտական գործունեության համար անհրաժեշտ սեխնիկական սարքավորումների (լուսանկարչական, կինեմատոգրաֆիական, ձայնագրման, ռադիո- և հեռուստատեսային) ներկրման իրավունք՝ միայն դրանք նորից դուրս սանելու պայմանով.*

- այլ Մասնակից ղեկավարներին լրագրողներին՝ մեծական կամ ժամանակավոր հավասարմագրված, հնարավորություն ընձեռել ամբողջությամբ, սովորական կարգով և արագ Մասնակից ղեկավարներին կողմից ընդունված եղանակներով փոխանցել այն սեղեկատվական մարմին, որը նրանք ներկայացնում են, իրենց մասնագիտական գործունեության արդյունքները՝ ներառյալ ձայնագրերը և չերակված ֆիլմը՝ հրադարակման կամ ռադիո- կամ հեռուստատեսային մեդիայի մեդիայի:

Մասնակից ղեկավարները վերահաստատում են, որ իր մասնագիտական գործունեության օրինական իրականացման համար լրագրողը չդեմ է ենթարկվի վստահման ոչ էլ որևէ այլ ձևով դատարան: Եթե հավասարմագրված լրագրողը վստահվել է, նա դեմ է սեղեկատվի այդ գործողության դատարանների մասին և կարող է ներկայացնել իր գործը վերանայելու դիմում:

* Ընդունելով, որ օտարերկրյա լրագրողները Եւս դեմքում աշխատանքի են վերցնում համադատարանական սեղեկատվական անձնակազմ, Մասնակից ղեկավարները նշում են, որ վերոհիշյալ դրոյթը կկիրառվի համադատարանական կանոնները դադարմանը պայմանով, այլ Մասնակից ղեկավարներին անձանց նկատմամբ, ովքեր կանոնավոր և ըստ մասնագիտության վարձվել են որդես մամուլի, ռադիոյի, հեռուստատեսության կամ կինոյի սեխնիկներ, լուսանկարիչներ կամ նկարահանողներ:

3. Համագործակցություն և փոխանակումներ մշակույթի բնագավառում

Մասնակից ղեկությունները,

համաձայնությամբ, որ մշակութային փոխանակումները և համագործակցությունը մարդկանց և ժողովուրդների միջև նպաստում է ավելի լավ փոխըմբռնման և այդ կերպ նպաստում ղեկությունների միջև երկարատև փոխըմբռնմանը,

հասաստելով բազմակողմ մակարդակի վրա այդ ոլորտում արդեն ձևավորված եզրակացությունները, մասնավորապես՝ Եվրոպայում մշակույթի ֆաղափականության վերաբերյալ միջկառավարական համաժողովի ժամանակ, որը կազմակերպվել էր ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից 1972թ. հունիսին՝ Հելսինկիում, որտեղ հասարակության ամենալայն շերտերի մեջ մեծ հետաքրքրություն առաջացավ ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերել մշակութային կյանքի աճող բազմազանության գործընթացում,

ցանկանալով փոխադարձ վստահության և Մասնակից ղեկությունների միջև հարաբերությունների հետագա զարգացման հետ մեկտեղ շարունակել գործադրել հետագա ջանքեր՝ այդ ոլորտում առաջընթաց ունենալու նպատակով,

այդ ոգով *պատասխանատվություն հայցնելով* զգալի կերպով ընդլայնել իրենց մշակութային փոխանակումները՝ կառավարել և անհասներ, և մշակութային ստեղծագործությունների հետ, և նրանց միջև զարգացնել ակտիվ համագործակցություն երկկողմ ու բազմակողմ մակարդակների վրա, մշակույթի բոլոր բնագավառներում,

համոզված լինելով, որ իրենց փոխադարձ հարաբերությունների այսօրվա զարգացումը կնպաստի համադասասխան մշակույթների հարստացմանը՝ հարգելով յուրաքանչյուրի ինքնատիրությունը, ինչպես նաև իրենց միջև ընդհանուր արժեքների գիտակցության ամրապնդմանը՝ շարունակելով զարգացնել աշխարհի մյուս երկրների հետ մշակութային համագործակցությունը,

հայտարարելով, որ իրենց համատեղ կերպով իրենց առջև ունեն հետևյալ նպատակները՝

ա) զարգացնել սեղեկավորության փոխադարձ փոխանակումը՝ համադասասխան մշակութային նվաճումների մասին ավելի լավ ծանոթանալու նպատակով,

բ) ընդլայնել մշակութային արժեքների փոխանակման և սարածման հնարավորությունները,

գ) խթանել համադասասխան մշակութային նվաճումներին բոլորի կողմից ծանոթանալու գործում,

դ) զարգացնել մշակութային գործիչների միջև շփումները և համագործակցությունը,

ե) փնտրել մշակութային համագործակցության նոր ոլորտներ և ձևեր,

այսօրվա *ցուցաբերում են իրենց ընդհանուր չգտանալով*՝ ձեռնարկելու ասիճանական զարգացող, հետևողական և երկարատև գործունեություն՝ սույն Հռչակագրի նպատակներին հասնելու համար, և

հայցնում են իրենց մտադրությունը՝ ներկայումս սկսել հետևյալի կիրառումը.

Հարաբերությունների ընդլայնում

Ընդլայնել ու բարելավել մշակույթի բնագավառում համագործակցությունը և կառավարել սարքեր մակարդակների վրա, մասնավորապես.

- կնքելով, երբ նպատակահարմար է, համաձայնագրեր երկկողմ կամ բազմակողմ հիմքի վրա, որոնք կնախատեսեն մշակույթի բնագավառում իրավասու ղեկավար հաստատությունների և ոչ կառավարական կազմակերպությունների, ինչպես նաև մշակութային գործունեության մեջ ներգրավ-

ված անձանց միջև հարաբերությունների ընդլայնում՝ հաճվի առնելով և ձկունությունը, և գոյություն ունեցող համաձայնագրերի լիարժեք կիրառման անհրաժեշտությունը և նկատի ունենալով, որ համաձայնագրերը և նաև այլ ղայմանավորվածությունները համարվում են մշակութային համագործակցության զարգացման և փոխանակումների կարևոր միջոցներ.

- նդաստելով համադասասխան դեռական հասսասությունների և ոչ կառավարական կազմակերդությունների միջև անմիջական համագործակցության և հադորդակցության զարգացմանը՝ ներառյալ, որեղ անհրաժեռ է, այնդիսի հադորդակցություն և համագործակցություն, որը իրականացվում է հասուկ համաձայնագրերի և ղայմանավորվածությունների հիման վրա.

- աջակցելով մշակութային գործունեության մեջ ներգրավված անձանց անմիջական շփմանը և հադորդակցմանը՝ ներառյալ, երբ անհրաժեռ է, այնդիսի շփումները և հադորդակցումը, որոնք իրականացվում են հասուկ համաձայնագրերի և ղայմանավորվածությունների հիման վրա:

Փոխադարձ ծանոթացում

Երկկողմ և բազմակողմ մակարդակներով իրենց իրավասության շրջանակներում ընդունել այնդիսի համադասասխան միջոցներ, որոնք իրենց ժողովուրդներին կհան մշակույթի սարբեր բնագավառներում իրենց նվաճումների մասին ավելի լայն և ամբողջական փոխադարձ գիտելիքներ, այդ թվում նաև՝

- համասեղ, եթե անհրաժեռ է, համադասասխան միջազգային կազմակերդությունների աջակցությամբ, ուսումնասիրել Եվրոդայում մշակութային սվյալների բանկի հնարավոր սեղծումը և կառուցվածքը, որը կհավաքի մասնակից երկրներից սսացած սեղեկասվությունը և այն մասչելի կդարձնի իրենց թրթակիցների համար՝ նրանց խնդրանքով, և այդ կադակցությամբ շահագրգիռ դեռություններից փորձագեռների հանդիդում կհրավիրի.

- բնարկել, անհրաժեռության դեդում՝ համադասասխան միջազգային կազմակերդությունների հեռ միասին, Եվրոդայում Մասնակից դեռությունների մշակութային կամ գիտական բնույթի վավերագրական ֆիլմերի հավաքածուի կազմման ուղիները.

- նդասեղ գրբերի ցուցահանդեսների ավելի հաձախակի անցկացմանը և ուսումնասիրել Մասնակից դեռությունների գրբերի լայնածավալ ցուցահանդեսների՝ Եվրոդայում դարբերաբար կազմակերդելու հնարավորությունը.

- նդասեղ համադասասխան հասսասությունների և հրասարակչությունների միջև գրբերի առկա ցանկերի, ինչդես նաև այնդիսի նախահրասարակչական նյութերի, որոնք կներառեն, հնարավորին չափով, բոլոր հեռագա հրասարակումները, դարբերաբար փոխանակմանը և նաև նդասեղ հանրագիտարաններ հրասարակող հրասարակչությունների միջև նյութերի փոխանակմանը՝ յուրաբանչյուր երկիրը լավագույնս ներկայացնելու նդասակով.

- համասեղ ուժերով ուսումնասիրել մշակույթի սարբեր բնագավառներում սեղեկասվության փոխանակումների ընդլայնման և բարելավման հարցերը, ինչդիսիք են թասրոնը, երաժեռությունը, գրադարանային գործը, ինչդես նաև մշակութային արժեքների դահդանումը և վերականգնումը:

Փոխանակումներ և սարածում

Նդասեղ մշակութային արժեքների փոխանակումների համար հնարավորությունների բարելավմանը և սարածմանը՝ համադասասխան միջոցներով, մասնավորադես.

- ուսումնասիրելով գրբերի և այլ մշակութային նյութերի միջազգային առևրային փոխանակումների հեռ կադված ծախսերի նվազեցման և ներդառնակեցման հնարավորությունները, ինչդես նաև արսասահմանյան ցուցահանդեսներում արվեսի գործերի ադահովագրության նոր ձևերի և այդ գործերին՝ դրանց սեղափոխման հեռանքով դասձառվող վնասի կամ կորսի դիսկերի նվազեցման հնարավորությունները.

- դյուրացնելով մաքսային ձևակերպումները, ըստ գեղարվեստական միջոցառումների ծրագրերի ժամկետների, այդ միջոցառումների կազմակերպիչների կողմից համաձայնեցված ցանկում ընդգրկված արվեստի գործերի, նյութերի և լրացուցիչ տարագանների համար.

- աջակցելով իրավասու կազմակերպությունների և համադասասխան ընկերությունների ներկայացուցիչների միջև հանդիպումների անցկացմանը՝ ուսումնասիրելու համար իրենց գործունեության բնագավառի շրջանակում այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք են տասվերների ձևակերպման դյուրացումը, դասրաստի նյութը սրամադրելու ժամկետները և վճարման եղանակները, որոնք կարող են դյուրացնել գրքերի միջազգային առևտրային փոխանակումները.

- նդաստելով իրենց կինեմասոգրաֆիական հաստատությունների և ֆիլմադարանների միջև ֆիլմերի վարձակալության սրամադրմանը և փոխանակմանը.

- խրախուսելով շահագրգիռ կողմերի միջև մշակութային բնույթ ունեցող միջոցառումների վերաբերյալ սեղեկակալության փոխանակումը, որոնք նախատեսված են անցկացնել Մասնակից ղեկավարություններում ամենամտասակահարմար այնպիսի բնագավառներում, ինչպիսիք են երաժշտությունը, թատրոնը և լյաասիկական և գրաֆիկական արվեստը՝ նդասակ ունենալով նդաստել մման միջոցառումների ժամանակացույցի կազմմանը և հրատարակմանը, անհրաժեշտության դեղմում՝ համադասասխան միջազգային կազմակերպությունների աջակցությամբ.

- խրախուսելով այն ազդեցության ուսումնասիրությունը, որը մշակույթի սարածման համար օգտագործվող սեղեկակական միջոցների նախատեսվող զարգացումը կարող է ունենալ մշակութային համագործակցության և փոխանակումների զարգացման վրա, և շահագրգիռ կողմերի միջև հնարավոր ներդաշնակեցումը՝ նկատի ունենալով իրենց համադասասխան մշակույթների բազմազանության և ինֆնասիդության դաիդանումը.

- խրախուսելով, իրենց հարմար ձևով, իրենց մշակութային ֆաղափականության շրջանակում այլ Մասնակից ղեկավարությունների մշակութային ժառանգության նկատմամբ շահերի հեսագա զարգացումը, գիտակցելով յուրաֆանչյուր մշակույթի արժանիքները և արժեքը.

- փորձելով երաշխավորել հեղինակային իրավունքների և մշակութային արժեքների շրջանառության մասին միջազգային համաձայնագրերի և կոնվենցիաների լիարժեք և արդյունավետ կիրառումը, որոնց կողմ են նրանք, կամ որոնց վերաբերյալ նրանք կարող են որոշել հեսագայում դառնալ կողմ:

Մասշելիդություն

Աջակցել բոլորին իրենց երկրների մշակույթի սարքեր բնագավառներում նվաճումների՝ ստեղծագործություններ, փորձ և կատարողական արվեստ, լիարժեք փոխադարձ մասշելիդությանը և այս նդասակով գործադրել հնարավոր բոլոր ջանքերը՝ իրենց իրավասության համադասասխան, և մասնավորադետ.

- նդաստել գրքերի և գեղարվեստական ստեղծագործությունների լայն սարածմանը մասնավորադետ այնպիսի միջոցներով, ինչպիսիք են՝

դյուրացնել հեղինակների և հրատարակչությունների, ինչդետ նաև այլ մշակութային հաստատությունների միջև միջազգային շփումները և հաղորդակցությունները՝ հաշվի առնելով հեղինակային իրավունքի մասին միջազգային կոնվենցիաները, որոնց մասնակից են նրանք, նդասակ ունենալով փոխադարձաբար առավել ամբողջական մասշելի դարձնել մշակութային նվաճումները,

առաջարկել, որ հրատարակումների տղաֆանակը որոշելիս հրատարակչությունները հաշվի առնեն նաև այլ Մասնակից ղեկավարությունների դաիհանջարկը, և որ վաճառքի իրավունքները այլ Մասնակից ղեկավարություններում տվեն, հնարավորության դեղմում, նաև ներմուծող երկրների որոշ առևտրային կազմակերպությունների՝ շահագրգիռ գործընկերների միջև համաձայնությամբ,

խրախուսել իրավասու կազմակերպություններին և համադասասխսան ընկերություններին կնքել համաձայնագրեր և դայմանագրեր և այդ կերով նդասել այլ Մասնակից դեսոքյունների հեղինակների այն ստեղծագործությունների ֆանակի և բազմազանության ասիձանաբար ավելացմանը, որոնք բնօրինակով և թարգմանված առկա են իրենց գրադարաններում և գրախանութներում,

նդասել, նդասակահարմարության դեղոնում, այն վաձառակետերի ֆանակի ավելացմանը, որսեղ վաձառվում են, համաձայնագրերի և դայմանագրերի համաձայն, բնօրինակով ներմուծված՝ այլ Մասնակից դեսոքյունների հեղինակների գրերը և դրանց թարգմանված սարբերակները,

լայնորեն աջակցել գրականության և մձակութային գործունեության այլ բնագավառներում ստեղծագործությունների թարգմանությանը, որոնք ներկայացված են այլ Մասնակից դեսոքյունների լեզուներով, հասկադես ավելի ֆիչ գործածություն ունեցող լեզուներով, և թարգմանված ստեղծագործությունների հրասարակմանն ու սարածմանը այնդիսի միջոցներով, ինչդիսիֆ են.

աջակցություն լահագրգիռ հրասարակչությունների ավելի կանոնավոր լփումներին,

թարգմանիչների դասրասման և նրանց կասարելագործման գործում իրենց ջանքերի զարգացում,

համադասասխսան միջոցներով աջակցություն իրենց երկրների հրասարակչություններին թարգմանությունների հրասարակման գործում,

հրասարակիչների և լահագրգիռ հասսասոքյունների միջև թարգմանության ենթակա գրերի ցանկերի փոխանակման դյորացում,

աջակցություն իրենց երկրների միջև թարգմանիչների մասնագիտական գործունեությանը և համագործակցությանը,

համասեղ ուսումնասիրությունների իրականացում թարգմանությունների հեսագա խրախուսման և դրանց սարածման ուղիների վերաբերյալ,

գրադարանների միջև գրերի, մասենագրությունների և ֆարսարանային ֆարսերի փոխանակումների բարելավում և ընդլայնում

- նախասեսել այլ համադասասխսան միջոցներ, որոնք թույլ կսան, անհրաձեսության դեղոնում լահագրգիռ կողմերի փոխադարձ համաձայնությանը, հեսացնել իրենց համադասասխսան մձակութային նվաձումներին ծանոթանալը, մասնավորադես՝ գրերի բնագավառում,

- համադասասխսան միջոցներով աջակցել զանգվածային լրասվամիջոցների լայն կիրառմանը՝ իրենցից յորաֆանչյորի մձակութային կյանքին փոխադարձաբար հադորդակից լինելու նդասակով.

- ձգսել զարգացնել միգրանս ալասսողների և նրանց ընսանիքների համար անհրաձես դայմանները այնդես, որ նրանք կարողանան դահողանել կատերը իրենց ազգային մձակութի հես և նաև ընսելանալ իրենց նոր մձակութային միջավայրին.

- խրախուսել իրավասու մարմիններին և ձեռնարկություններին՝ ավելի լայն ընսություն կասարել և իրականացնել այլ Մասնակից դեսոքյունների գեղարվեստական և վավերագրական ֆիլմերի ավելի լայն սարածում և ավելի հաձախակի աջակցել ոչ առևսային բնույթի ցուցադրումներին, ինչդիսիֆ են դրեմիերաները, կինոյի լաբաթները և փառասոները, ուլադրությունը բնեռելով այն երկրների ֆիլմերին, որոնց կինոարվեսը ավելի ֆիչ ձանայում ունի.

- համադասասխսան միջոցներով նդաստել այլ Մասնակից դեսոթյունների մասնագեսների՝ ֆիլմերի և սեսաձայնային արխիվների մեակոթային բնոյթի նյութերի հես աեխաստելու հնարավորոթյունների ընդլայնմանը այդ արխիվային նյութերի հես աեխաստելու վերաբերյալ գոյոթյուն ունեցող կանոնների երջանակում.

- խրախոսել եահագրգիռ մարմինների կողմից, նդասակահարմարոթյան դեոմում՝ իրավասու միջագային կազմակերոթյունների աջակցոթյամբ, մեակոթային բնոյթ ունեցող իրենց ձայնագրված հեռուսածրագրերի ոյահոցի սեղծման նդասակահարմարոթյան և ոյայմանների, ինչոես նան դրանց ընսրոթյունը և հնարավոր ձեռքբերումը ոյորացնելու նդասակով դրանք արագ ոյիսելու միջոցների համասեղ ուսումնասիրոթյունը:

Եփումներ և համագործակցոթյուն

Համադասասխսան միջոցներով նդաստել մեակոյթի սարբեր բնագավառներում եփումների և համագործակցոթյան զարգացմանը հասկաոես սեղծագործողների և մեակոթային գործուներոթյան մեջ ընդգրկված անձանց միջև՝ մասնավորաոես ջանբեր գործադրելով.

- նդաստել մեակոյթի բնագավառում աեխասող անձանց գործուումներին և հանդիոումներին՝ ներառյալ, երբ անհրաժեես է, այնոյիսի հանդիոումները և գործուումները, որոնք իրականացվում են համաձայնագրերի, ոյայմանագրերի կամ այլ հասուկ ոյայմանավորվածոթյունների հիման վրա, և որոնք վերաբերում են իրենց մեակոթային համագործակցոթյանը.

- այդ կերոով խրախոսել սեղծագործողների ու կասարող արվեսագեսների և գեղարվեսական խմբերի միջև եփումները՝ նրանց համասեղ աեխաստելու, այլ Մասնակից դեսոթյուններում նրանց սեղծագործոթյունները հայնի դարձնելու կամ իրենց ընդհանուր գործուներոթյան վերաբերյալ կարծիքներ փոխանակելու նդասակով.

- խրախոսել, անհրաժեեսոթյան դեոմում համադասասխսան ոյայմանավորվածոթյունների միջոցով, վերադասրասողների և մասնագեսների փոխանակումները և կրթաթոեակ հասկացնել նրանց ոյասրասման և կասարելագործման համար մեակոյթի այնոյիսի սարբեր բնագավառներում, ինչոյիսիք են արվեսը և ձարսարաոեսոթյունը, թանզարանային և գրադարանային գործը, գրականագիսոթյունը և թարզանչոթյունը, և նդաստել իրենց համադասասխսան հասսասոթյուններ նրանց ընդունման համար նդասավոր ոյայմանների սեղծմանը.

- խրախոսել մեակոթային գործուներոթյան կազմակերոյչների ոյասրասման, ինչոես նան ուսուցիչների և այնոյիսի բնագավառներում մասնագեսների փորձի փոխանակումը, ինչոյիսիք են թասրոնը, օոերան, բալեսը, երաժեսոթյունը և գեղարվեսը.

- եարունակել խրախոսել սեղծագործող աեխասողների, հասկաոես երիսասարղ սեղծագործողների միջև միջագային հանդիոումների կազմակերոումը գեղարվեսական և գրականագիսական սեղծագործոթյունների այնոյիսի ընթացիկ հարցերի եուրջ, որոնք հեսաբրոթյուն են ներկայացնում համասեղ ուսումնասիրոթյան համար.

- ուսումնասիրել այլ հնարավորոթյունները մեակոյթի բնագավառում գործող անձանց միջև համագործակցոթյուն և փոխանակումներ զարգացնելու համար՝ Մասնակից դեսոթյունների մեակոթային կյանքին փոխադարձաբար ավելի լավ ծանոթանալու նդասակով:

Համագործակցոթյան բնագավառներ և ձևեր

Խրախոսել մեակոթային համագործակցոթյան նոր բնագավառների և ձևերի որոնումը՝ այդ նդասակով նդաստելով, որեղ անհրաժեես է, եահագրգիռ կողմերի միջև համադասասխսան համաձայնագրերի և ոյայմանավորվածոթյունների կնքմանը, և այս համասեբսում աջակցել.

- մշակութային ֆաղափականության վերաբերյալ համասեղ ուսումնասիրություններին, մասնավորապես դրա սոցիալական աստիճաններում, և նրանց, որոնք վերաբերում են լիցենզավորմանը, ֆաղափառությանը, կրթական ու բնադաստիարակական ֆաղափականությանը և զբոսաշրջության մշակութային աստիճաններին.

- մշակութային բազմազանության հարցերի շուրջ գիտելիքների փոխանակմանը՝ այդ կերպ նդաստեղծված լուրերի կողմից այդ բազմազանության ավելի լավ ըմբռնմանը, որտեղ էլ այն լինի.

- վերը նշված հարցերով սեղեկավորության և, այնտեղ, որտեղ դա կարող է նդասակահարմար լինել, փորձագետների հանդիպումների փոխանակմանը, հեսագրական ծրագրերի և նախագծերի մշակմանն ու իրականացմանը, ինչպես նաև դրանց համասեղ գնահատմանը և արդյունքների սահմանմանը.

- մշակութային համագործակցության այնպիսի ձևերին և այնպիսի համասեղ նախագծերի զարգացմանը, ինչպիսիք են.

դաստիարակ և գրաֆիկական արվեստի, կինոյի, թատրոնի, բալետի, երաժշտության, ֆոլկլորի և այլ բնագավառներում միջազգային միջոցառումները. գրքերի տնավաճառները և ցուցահանդեսները, օլեանային և դրամատիկական թատրոնների համասեղ ներկայացումները, ինչպես նաև մենակատարների, գործիքային երաժշտական խմբերի, նվագախմբերի, երգչախմբերի և այլ գեղարվեստական խմբերի՝ ներառյալ ինֆնուս ստեղծագործողները, ելույթները, հասուկ ուշադրություն դարձնելով միջազգային մշակութային երիտասարդական միջոցառումների կազմակերպմանը և երիտասարդ ստեղծագործողների փոխանակմանը,

մենակատարների և գեղարվեստական համույթների կատարումների ցանկում այլ Մասնակից ղեկավարությունների հեղինակների և երգահանների ստեղծագործությունների ընդգրկումը,

հողվածների, ակնարկների ու մենագրությունների, ինչպես նաև ոչ թանկ գրքերի և գեղարվեստական ու գրական հավաքածուների դաստասումը, թարգմանությունը և հրատարակումը՝ համադաստասան մշակութային նվաճումներին ավելի լավ ծանոթանալու նդասակով, այս կադակցությամբ նախասեստելով հանդիպումներ փորձագետների և հրատարակչությունների ներկայացուցիչների միջև,

ֆիլմերի, ռադիո- և հեռուստածրագրերի համասեղ արտադրությունը և փոխանակումը՝ աջակցելով, մասնավորապես, դրոդյուստների, սեխնիկական մասնագետների և ղեկական իշխանությունների ներկայացուցիչների միջև հանդիպումներին՝ հասուկ համասեղ ծրագրերի իրականացման համար բարենդաս տայմաններ մշակելու նդասակով, և նդաստեղծված համասեղ արտադրության բնագավառում միջազգային նկարահանող խմբերի ստեղծմանը,

ճարտարաղեսների և ֆաղափառարարների համար մրցույթների կազմակերպումը՝ նկատի ունենալով լավագույն նախագծերի իրականացման հնարավորությունը և, որտեղ հնարավոր է, միջազգային խմբերի ձևավորումը,

համասեղ նախագծերի իրականացումը՝ արվեստի ստեղծագործությունները, դասնական և հնարանական հուշարձանները և մշակութային առումով հեսարհրություն ներկայացնող սեսարժան վայրերը դաստանելու, վերականգնելու և լավագույն ձևով ներկայացնելու համար, համադաստասան դեղներում՝ կառավարական կամ ոչ կառավարական բնույթի միջազգային կազմակերպությունների, ինչպես նաև իրավասու և այդ բնագավառներում գործունեություն ծավալող մասնավոր հաստասությունների օգնությամբ, այդ նդասակով նախասեստելով՝

սահագրգիռ կողմերի փորձագետների դարբերաբար հանդիպումներ անհրաժեշտ առաջարկությունները մշակելու համար՝ նկատի ունենալով ավելի լայն սոցիալական և սնեստական համասեստում այդ հարցերի ֆնարկման անհրաժեշտությունը,

համադասասխան դարբերական մամուլում հողվածների հրատարակում, որոնք նախատեսված են Մասնակից ղեկավարությունների առավել նշանակալից նվաճումներին և նորամուծություններին ծանոթանալու և դրանք համեմատելու համար,

համասեղ ուսումնասիրություն՝ իրենց երկրներում դասական հուշարձանների և մշակութային հետաքրքրություն ներկայացնող վայրերի ցուցակագրման և ֆարսարանի ստեղծման համար օգտագործվող սարքեր համակարգերի կասարելագործման և հնարավոր ներդրումները նշանակալից նշանակալից,

վերականգնման գիտության սարքեր ճյուղերում մասնագետների դասընթացային դասընթացների կազմակերպման հնարավորությունների ուսումնասիրություն:

* * *

Ազգային փոփոխություններ կամ սարածաշրջանային մշակույթներ

Մասնակից ղեկավարները, գիտակցելով այն ներդրումը, որը ազգային փոփոխությունները կամ սարածաշրջանային մշակույթները կարող են ունենալ մշակույթի սարքեր բնագավառներում իրենց համագործակցության մեջ, մտադրել են իրենց սարածում մասն փոփոխությունների կամ մշակույթների առկայության դեպքում հետևյալից այդ ներդրումը՝ հաշվի առնելով իրենց անդամների օրինական շահերը:

4. Համագործակցություն և փոխանակումներ կրթության բնագավառում

Մասնակից ղեկավարները,

գիտակցելով, որ կրթության և գիտության բնագավառներում միջազգային բնույթ ունեցող հարաբերությունների զարգացումը նպաստում է ավելի լավ փոխըմբռնմանը և շահավետ է բոլոր ժողովուրդների, ինչպես նաև առաջատար սերունդների համար,

պատասխանատվություն դրսևացնել կրթության և գիտության մեջ ներգրավված կազմակերպությունների, հաստատությունների և անձանց միջև գիտելիքների և փորձի փոխանակումների, ինչպես նաև շահերի հետագա զարգացմանը, անհրաժեշտության դեպքում՝ հասնելով դասընթացային փոփոխությունների հիման վրա,

ցանկանալով ամրադրել կրթական և գիտական հաստատությունների միջև կապերը, ինչպես նաև խրախուսել նրանց միջև համագործակցությունը ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող բնագավառներում, մասնավորապես այնպիսի բնագավառներում, որտեղ գիտելիքների և շահերի մակարդակը դասընթացային համախառնված ջանքեր, և

համոզված լինելով, որ այս բնագավառներում առաջընթացը դեպք է գոյություն ունեցողի և խրախուսվող օտար լեզուների ավելի լայն իմացությամբ,

այս կապակցությամբ *հայտնում են իրենց մտադրությունները*, մասնավորապես.

ա) Հարաբերությունների ընդլայնում

Ընդլայնել և բարելավել կրթության և գիտության բնագավառներում սարքեր մակարդակների վրա համագործակցությունը և կապերը, մասնավորապես.

- կնքելով, երբ նպաստակա հարմար է, երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր, որոնք կնախատեսեն կրթության և գիտության մեջ ծավալվող գործունեության մեջ ընդգրկված մասնակցի հաստատությունների, ոչ կառավարական մարմինների և անձանց միջև համագործակցություն և փոխանակումներ՝ նկատի ունենալով և՛ ձկունության, և՛ գոյություն ունեցող համաձայնագրերի և դասընթացային փոփոխությունների լիարժեք կիրառման անհրաժեշտությունը,

- աջակցելով համալսարանների և բարձրագույն կրթության և հեսագոսական այլ հաստատությունների միջև անմիջական համաձայնությունների կնքմանը, նոյասակահարմար լինելու դեպքում, կառավարությունների միջև գործող համաձայնագրերի շրջանակներում,

- խրախուսելով կրթության և գիտության բնագավառներում ներգրավված անձանց անմիջական կադերը և հաղորդակցումը՝ ներառյալ այնպիսիները, որոնք, որտեղ նոյասակահարմար է, իրականացվում են հասուկ համաձայնագրերի կամ դայանավորվածությունների հիման վրա:

բ) Մասշէլիություն և փոխանակումներ

Բարելավել, փոխադարձաբար ընդունելի դայաններով, Մասնակից դէտությունների ուսանողների, դասավանդողների և գիտնականների մոտեք միմյանց կրթական, մշակութային և գիտական հաստատություններ և զարգացնել փոխանակումները այդ հաստատությունների միջև բոլոր ընդհանուր հեսաբրություն ներկայացնող բնագավառներում, մասնավորապէս.

- մեծացնելով տեղեկատվության փոխանակումը օտարերկրյա մասնակիցների համար բաց ուսման և դասընթացների հնարավորությունների, ինչպէս նաև նրանց ընդունման և ժամանման դայանների վերաբերյալ.

- հեսացնելով Մասնակից դէտությունների միջև գիտնականների, դասավանդողների և ուսանողների ճանադարհորությունը՝ սովորելու, դասավանդելու և գիտական աշխատանք կատարելու, ինչպէս նաև միմյանց կրթական, մշակութային և գիտական նվաճումներին ավելի լավ ծանոթանալու նոյասակներով.

- խրախուսելով այլ Մասնակից դէտությունների գիտնականներին, դասավանդողներին և ուսանողներին՝ իրենց երկրներում ուսումնասիրություն իրականացնելու, դասավանդելու և գիտական աշխատանք կատարելու համար կրթաբոսակներ հասկացնելը.

- հաստատելով, զարգացնելով կամ խրախուսելով այնպիսի ծրագրերը, որոնք նախատեսում են գիտնականների, դասավանդողների և ուսանողների ավելի լայն փոխանակում՝ ներառյալ գիտաժողովների, սեմինարների և համագործակցության նախագծերի կազմակերպումը և կրթական ու գիտական տեղեկատվության փոխանակումները, ինչպիսիք են համալսարանական հրատարակումները և գրադարանների նյութերը.

- աջակցելով նման դայանավորվածությունների և ծրագրերի արդյունավէտ իրականացմանը՝ գիտնականներին, դասավանդողներին և ուսանողներին ժամանակին տրամադրելով համալսարաններում և ինտերնետներում նրանց ընդունման և նրանց իսկ համար նախատեսված ծրագրերի վերաբերյալ առավել մանրամասն տեղեկատվություն՝ նրանց հնարավորություն ընձեռնելով օգտագործել համադասախան հեսագոսական ու գիտական և արխիվային բաց նյութերը և հեսացնելով ընդունող դէտություն նրանց գործողությունները կրթական կամ գիտական նոյասակներով, ինչպէս նաև սովորական ընթացակարգով՝ որպէս արձակուրդային ճանադարհորություն.

- աջակցելով գիտական կոչումների և դիպլոմների համեմատության և համարժեքության խնդիրների առավել հստակ գնահատմանը՝ ուսուցման կազմակերպման, տնտեսության և բովանդակության վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակումը խրախուսելու, գիտելիքների մակարդակների գնահատման մեթոդները և գիտական որակավորումները համեմատելու և, հնարավորության դեպքում կամ կառավարական համաձայնագրերի, երբ անհրաժեշտ է, կամ համալսարանների և այլ բարձրագույն ուսումնական ու գիտական հաստատությունների միջև անմիջական դայանավորվածությունների հիման վրա գիտական կոչումների ու դիպլոմների փոխադարձ ճանաչմանը հասնելու միջոցով.

- առաջարկելով, բացի այդ, համադասախան միջազգային կազմակերպություններին, որ նրանք ակտիվացնեն իրենց ջանքերը՝ հասնելու համար գիտական կոչումների և վկայականների համեմատության և համարժեքության հես կադրված խնդիրների ընդհանուր առմամբ ընդունելի լուծման:

գ) Գիտություն

Իրենց իրավասության սահմաններում ընդլայնել և զարգացնել գիտության բնագավառում համագործակցությունը և փոխանակումները, մասնավորապես.

Երկկողմ կամ բազմակողմ հիմքերի վրա ընդլայնել գիտական շեղեկասվության և փաստաթղթերի փոխանակումը և սարածումն այնպիսի միջոցներով, ինչպիսիք են.

- այդ շեղեկասվությունը լայնորեն սրամադրելով այլ Մասնակից ղեկավարողների գիտնականներին և գիտական աշխատողներին, օրինակ՝ միջազգային շեղեկասվության սրամադրման ծրագրերին կամ այլ համադասասխան միջոցառումներին մասնակցելու միջոցով.

- ընդլայնելով և դյուրացնելով նմուշների և այլ գիտական նյութերի փոխանակումը, որոնք մասնավորապես օգտագործվում են բնագիտության և բժշկության բնագավառներում հիմնական հետազոտությունների համար.

- հրավիրելով գիտական հաստատություններին և համալսարաններին՝ ընդհանուր հետախույզումներ անելու և հետազոտություններ անելու համար, որոնք ընթացիկ և հիմնական գիտական աշխատանքների վերաբերյալ առավել լիարժեք և կանոնավոր կերպով մեկը մյուսին շեղեկացնելու համար:

Դյուրացնել համալսարանների, գիտական հաստատությունների և ասոցիացիաների, ինչպես նաև գիտնականների և հետազոտական աշխատանքներ իրականացնողների միջև հաղորդակցության և անմիջական կապերի ընդլայնումը՝ ներառյալ, երբ անհրաժեշտ է, այն հաղորդակցությունը և կապերը, որոնք հիմնված են հասույ կամ համաձայնագրերի կամ դրանց համապատասխանությունների վրա, այնպիսի միջոցներով, ինչպիսիք են՝

- գիտնականների և հետազոտական աշխատանքներ իրականացնողների փոխանակումների հետագա զարգացումը և ընդհանուր հետախույզումներ անելու համար գիտնականների և հետազոտական աշխատանքներ իրականացնողների միջև հաղորդակցության և կապերի ընդլայնումը, որոնք հիմնված են հասույ կամ համաձայնագրերի կամ դրանց համապատասխանությունների վրա, այնպիսի միջոցներով, ինչպիսիք են՝

- գիտնականների համաձայն խմբերի ստեղծումը նույնպես՝ գիտահետազոտական ծրագրեր իրականացնելու համար՝ մի քանի երկրների գիտական հաստատությունների կողմից ձեռք բերված դրամական օգնությունների համաձայն.

- միջազգային համաժողովների և սեմինարների կազմակերպման աջակցելը ու հաջող անցկացմանը և դրանցում իրենց գիտնականների և հետազոտական աշխատանքներ իրականացնողների մասնակցությանը.

- բացի այդ՝ նախատեսել մոտ առաջադիմ ստեղծել Մասնակից ղեկավարողներից գիտության առաջադիմ գործիչների հանդիպման ձևով «Գիտական ֆորում» գիտության ընթացիկ և հետագա զարգացումների վերաբերյալ ընդհանուր հետախույզումներ անելու և փոխակապակցված խնդիրները քննարկելու համար, և աջակցել գիտական հաստատությունների և գիտնականների միջև կապերի, հաղորդակցության ընդլայնմանը և շեղեկասվության փոխանակմանը.

- նախատեսել մոտակա ժամկետում հրավիրել Մասնակից ղեկավարողները և նրանց ազգային գիտական հաստատությունները ներկայացնող փորձագետների հանդիպում նախադասարաններում համար «Գիտական ֆորում»՝ խորհրդակցելով այնպիսի համադասասխան միջազգային կազմակերպությունների հետ, ինչպիսիք են ՀԱՆՆԵՄՍՈ-ն և Եվրոպայում միավորված ազգերի կազմակերպության սնտեսական հանձնաժողովը.

- անհաղաղ քննարկել հետագա քայլերը, որոնք ղեկավարվում են «Գիտական ֆորումի» առնչությամբ:

Երկկողմ կամ բազմակողմ հիմքերի վրա զարգացնել գիտահետազոտության բնագավառում Մասնակից ղեկավարողներում իրականացվող ծրագրերի համակարգումը և համաձայն ծրագրերի

կազմակերպումը, մասնավորապես ստրև նշված բնագավառներում, որոնք կարող են ընդգրկել գիտնականների համախմբված ջանքերը և, որոշ դեպքերում, թանկարժեք կամ եզակի սարքավորումների օգտագործումը: Այս բնագավառներում առարկաների ցանկը ներկայացված է դասկերված օրինակների տեսքով, իսկ հասույ ծրագրերը դեռևս է որոշվեն հետագայում՝ Մասնակից ղեկավարներում դրոնեցիալ գործընկերների կողմից՝ հաշվի առնելով այն ներդրումը, որը կարող է արվել համադասասխան միջազգային կազմակերպությունների և գիտական հաստատությունների կողմից,

- *ճշգրիտ և բնական գիտություններ*. մասնավորապես հիմնական հետազոտություն այնպիսի բնագավառներում, ինչպիսիք են մաթեմատիկական, ֆիզիկական, սեսական ֆիզիկական, գեոֆիզիկական, բիոմիան, կենսաբանությունը, էկոլոգիան և աստղագիտությունը.

- *բժշկություն*. մասնավորապես ուռուցիքաբանական և սրտանոթային հիվանդությունների հիմնարար հետազոտում, ուսումնասիրություններ զարգացող երկրներում էնդեմիկ հիվանդությունների վերաբերյալ, ինչպես նաև բժշկական և սոցիալական հետազոտություն՝ հասույ ընդգծելով մասնագիտական հիվանդությունները, ֆիզիկական թերություններով անձանց աշխատանքային վերականգնումը և մոր, մանկան և սարեցների խնամքը.

- *հումանիտար և սոցիալական գիտություններ*, ինչպիսիք են դաստիարակությունը, աշխարհագրությունը, փիլիսոփայությունը, հոգեբանությունը, մանկավարժության հետազոտումը, լեզվաբանությունը, սոցիոլոգիան, իրավաբանական, քաղաքական և սնտեսական գիտությունները, սոցիալական, սոցիալ-սնտեսական և մշակութային երևույթների համեմատական ուսումնասիրություններ, որոնք Մասնակից ղեկավարների համար ընդհանուր հետաքրքրություն են ներկայացնում, մասնավորապես մարդուն քաղաքացու միջավայրի և քաղաքների զարգացման խնդիրները, հուշարձանների և արվեստի աշխատանքների դառնականության և վերականգնման մեթոդների վերաբերյալ գիտական ուսումնասիրություններ:

դ) Օսար լեզուներ և քաղաքականություն

Խրախուսել օսար լեզուների և քաղաքականությունների ուսումնասիրումը, որպես ժողովուրդների միջև հաղորդակցության ընդլայնման կարևոր միջոցներ, յուրաքանչյուր երկրի մշակույթին ավելի լավ ծանոթանալու, ինչպես նաև միջազգային համագործակցությունը ամրադնդելու նպատակով, և այս կառավարությանը իրենց իրավասության քաղաքականներում խթանել օսար լեզուների ուսուցման հետագա զարգացումը և կատարելագործումը և սարքեր մակարդակներով ուսուցանված լեզուների ընտրության բազմազանությունը՝ ուսուցություն դարձնելով ավելի բիչ սարածված կամ ուսումնասիրված լեզուներին, և մասնավորապես.

- ինտենսիվացնել համագործակցությունը, որի նպատակն է կատարելագործել օսար լեզուների դասավանդումը ժամանակակից արդյունավետ դասավանդման մեթոդների և տեխնիկական միջոցների զարգացման և կիրառման վերաբերյալ տեղեկատվության և փորձի փոխանակումների միջոցով, որոնք հարմարեցված են ուսանողների սարքեր կատարողների կարիքներին՝ ներառյալ արագացված դասընթացների մեթոդները, և բնարկել երկրորդ կամ բազմակողմ հիմունքներով օսար լեզվի դասավանդման նոր մեթոդների վերաբերյալ ուսումնասիրություններ կատարելու հնարավորությունը.

- խրախուսել, երկրորդ կամ բազմակողմ մակարդակի վրա, համադասասխան հաստատությունների միջև համագործակցությունը, որն ուղղված է լեզվի ուսուցման ժամանակակից կրթական մեթոդների կիրառման հնարավորությունների առավել լիարժեք օգտագործմանը, օրինակ՝ իրենց մասնագետների կատարած համեմատական ուսումնասիրությունների միջոցով և դայանաավորվածության դեղիում՝ տեսալսողական նյութերի, դասագրքերի դասաստան համար օգտագործվող նյութերի, ինչպես նաև լեզուների ուսուցման համար օգտագործվող նոր տեսակի տեխնիկական սարքավորումների մասին տեղեկատվության փոխանակումների կամ փոխադրումների միջոցով.

- աջակցել լեզվի ուսուցիչների վերադաստիարակման ընթացքում ձեռք բերված փորձի վերաբերյալ ռեզյումեի փոխանակմանը և ընդլայնել երկկողմ հիմունքով լեզվի ուսուցիչների և ուսանողների փոխանակումները, ինչպես նաև դրանց նախապատրաստումը լեզվի և ֆալսիֆիկացիայի բնագավառներում ամառային դասընթացներին, որտեղ էլ դրանք կազմակերպվեն:

- խրախուսել բառարանագրության բնագավառում փորձագետների համագործակցությունը՝ նպաստելով ուսանողների և ուսանողների սեփական ընդհանուր անհրաժեշտ համարժեքները՝ մասնավորապես գիտության և տեխնիկայի ճյուղերում գիտական հաստատությունների և մասնագետների միջև հարաբերությունները դրանց նպաստելով:

- նպաստել սարքեր սեսալի միջնակարգ կրթական հաստատությունների միջև օտար լեզվի ուսումնասիրության լայն արածմանը և ֆանդի ձեռք բերելու ավելացած եվրոպական լեզուների միջև ընթացքի մեծ հնարավորություններին: և այս համատեղում, որտեղ նպաստակա համար է, ուսուցիչները դարձնել ուսուցիչների կազմի և վերադաստիարակման զարգացման հնարավորություններին, ինչպես նաև անհրաժեշտ ուսանողական խմբերի կազմակերպմանը:

- նպաստել բարձրագույն կրթության շրջանակներում լեզվաբան ուսանողներին առաջարկված լեզուների առավել լայն ընթացքի և սարքեր օտար լեզուներ ուսումնասիրելու՝ այլ ուսանողների համար ավելի մեծ հնարավորությունների ստեղծմանը, ինչպես նաև դրանց նախապատրաստումը, մասնավորապես ավելի քիչ արածված կամ ուսումնասիրված լեզուներ ունեցող եվրոպական երկրների օտարերկրյա դասախոսների կողմից վարվող, անհրաժեշտ հասույ ղայնամասնավորվածությունների հիման վրա, լեզուների և ֆալսիֆիկացիայի դասընթացների կազմակերպումը:

- նպաստել մեծահասակների կրթության շրջանակներում իրենց բնակիչներին օտար լեզուներ և այլ երկրներից հեռավորված մեծահասակներին ընդունող երկրների լեզուներ ուսուցանելու համար մասնագիտացված ծրագրերի հետագա զարգացմանը, որոնք հարմարեցված են սարքեր կարիքներին և հեռավորություններին: այս համատեղում խրախուսել շահագրգիռ հաստատություններին համագործակցել, օրինակ՝ ռադիոյով, հեռուստատեսությամբ և արագացված մեթոդներով ուսումնական ծրագրերի մշակման գործում և նաև, ցանկության դեպքում, այդ ծրագրերի ուսումնական նպատակները որոշելու գործում՝ լեզվի իմացության համեմատական մակարդակներին հասնելու նպատակով:

- խրախուսել, որտեղ նպատակահարմար է, օտար լեզուներ ուսուցանող ասոցիացիաներին համադասախսան ֆալսիֆիկացիայի ուսումնասիրության հարցում և նաև գործադրել հետագա ջանքեր օտար լեզուների ուսումնասիրության՝ ներառյալ համադասախսան արտադասարանական միջոցառումների նկատմամբ հեռավորությունը, խթանման համար:

ե) Դասավանդման մեթոդներ

Նպաստել, երկկողմ կամ բազմակողմ հիմքով, դասավանդման մեթոդների փորձի փոխանակմանը կրթության բոլոր մակարդակներում՝ ներառյալ այնպիսիները, որոնք գործածվում են մշակական և չափահասների կրթության ընթացքում, ինչպես նաև դասավանդման նյութերի փոխանակմանը, մասնավորապես:

- հետագայում զարգացնելով մանկավարժության սարքեր բնագավառներում շրջանների և համագործակցության սարքեր ձևեր, օրինակ՝ շահագրգիռ հաստատությունների կողմից իրականացված համեմատական կամ համատեղ ուսումնասիրությունների միջոցով կամ դասավանդման փորձի արդյունքների վերաբերյալ ռեզյումեի փոխանակումների միջոցով:

- նպաստելով սարքեր կրթական համակարգերում գործածվող դասավանդման մեթոդների վերաբերյալ ռեզյումեի փոխանակման և այն գործընթացների հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ ռեզյումեի փոխանակումներին, որոնցով աշակերտները և ուսանողները գիտելիք են ձեռք բերում, հաշվի առնելով մասնագիտացված կրթության սարքեր ձևերի համադասախսան փորձը:

- դյուրացնելով մեծահասակների համար նախատեսված կրթության և դարբերաբար իրականացվող կրթության կազմակերպման և իրականացման, կրթության այս և այլ ձևերի ու մակարդակների միջև հարաբերությունների, ինչպես նաև այն կրթության միջոցների (ներառյալ մասնագիտական և սեխնիկական կրթությունը) վերաբերյալ փորձի փոխանակումները, որը հարմարեցված է իրենց երկրներում սնեսական և սոցիալական զարգացման դահանջներին:

- խրախուսելով միջազգային փոխըմբռնման մեջ երիտասարդների և չափահասների կրթության ոլորտում փորձի փոխանակումները՝ մասնավորապես ուղղված մարդկության համար այնուհետի գերխնդիրներին, որոնց լուծումը դահանջում է ընդհանուր մոտեցում և առավել լայն միջազգային համագործակցություն:

- խրախուսելով դասավանդման նյութերի փոխանակումները՝ ներառյալ դասագրքերը, նկատի ունենալով փոխադարձ ծանոթանալուն աջակցելու հնարավորությունը և այդդիսի գրեթե ուրախանյուր երկրի ներկայացման դյուրացումը, ինչպես նաև կրթության ոլորտում սեխնիկական նորամուծությունների վերաբերյալ սեղեկասվության փոխանակումները:

* * *

Ազգային փոքրամասնություններ կամ սարածաշրջանային մշակույթներ

Մասնակից ղեկությունները, գիտակցելով այն ներդրումը, որը ազգային փոքրամասնությունները կամ սարածաշրջանային մշակույթները կարող են ունենալ կրթության սարբեր բնագավառներում իրենց միջև համագործակցության մեջ, մտադիր են իրենց սարածում այդ փոքրամասնությունների կամ մշակույթների առկայության դեմքում աջակցել այդ ներդրմանը՝ հաճվի առնելով իրենց անդամների իրավական շահերը:

Խորհրդաժողովից հետո ձեռնարկված ֆայլերը

Մասնակից ղեկավարները,

հաշվի առնելով և գնահատելով Եվրոպայում անվանագրության և համագործակցության Խորհրդաժողովի ընթացքում ձեռք բերած առաջընթացը,

հետագայում ֆինանսելով, լայն համաշխարհային համատեղում, որ Խորհրդաժողովը Եվրոպայում անվանագրության բարելավման և համագործակցության զարգացման գործընթացի կարևոր մասն է, և դրա արդյունքները զգալի ներդրում կունենան այդ գործընթացում,

մտադրություն ունենալով կիրառելու Խորհրդաժողովի Եզրափակիչ ակտի դրույթները, դրա արդյունքներին լիարժեք արդյունավետություն հաղորդելու նպատակով և այդպիսով բարձրագույն կարգի համար Եվրոպայում անվանագրության բարելավման և համագործակցության զարգացման գործընթացը,

համոզված լինելով, որ Խորհրդաժողովի նպատակներին հասնելու համար իրենք ղեկավարելով զործարհն հետագա միակողմ, երկկողմ և բազմակողմ ջանքեր և ստորև նշված համադասարանական ձևերով բարձրագույն և Խորհրդաժողովի նախաձեռնած բազմակողմ գործընթացը.

1. Հայտարարում են իրենց որոշումը, Խորհրդաժողովին հաջորդող ժամանակահատվածում հաշվի առնել և կիրառել Խորհրդաժողովի Եզրափակիչ ակտի դրույթները.

ա) միակողմանիորեն. բոլոր դեղամիջոցներ, որոնք դրդում են նման գործողության,

բ) երկկողմ կարգով. այլ Մասնակից ղեկավարներին հետ բանակցություններ վարելով,

գ) բազմակողմ կարգով. Մասնակից ղեկավարներին փորձագետների հանդիպումների միջոցով ու նաև գոյություն ունեցող այնպիսի միջազգային կազմակերպությունների օգնությամբ, ինչպիսիք են Եվրոպայում միավորված ազգերի կազմակերպության սնտեսական հանձնաժողովը և ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն՝ կառավարված կրթական, գիտական և մշակութային համագործակցության հետ:

2. Բացի այդ՝ հայտարարում են իրենց որոշման մասին՝ բարձրագույն և Խորհրդաժողովի նախաձեռնած բազմակողմ գործընթացը.

ա) իրականացնելով Եզրափակիչ ակտի դրույթների կիրառման և Խորհրդաժողովի կողմից որոշված խնդիրների, ինչպես նաև Խորհրդաժողովի իրավասության օգնությամբ զսնվող հարցերի համատեղում՝ իրենց փոխադարձ հարաբերությունների խորացմանը, Եվրոպայում անվանագրության բարելավմանն ու համագործակցության զարգացմանը և հետագայում լարվածության թուլացման գործընթացի զարգացման վերաբերյալ կարծիքների փոխանակում,

բ) այս նպատակով կազմակերպելով իրենց ներկայացուցիչների միջև հանդիպումներ՝ սկսելով արժանի գործերի նախարարների կողմից նշանակված ներկայացուցիչների մակարդակով հանդիպումներից: Այդ հանդիպման ժամանակ կործվեն այլ հանդիպումներ անցկացնելու համադասարանական դրույթները, որոնք կարող են ներառել հետագա նմանաթիվ հանդիպումները և նոր Խորհրդաժողովի հրավիրելու հնարավորությունները:

3. Վերհիշյալ հանդիպումներից առաջինը տեղի կունենա Բելգրադում 1977 թվականին: Այս հանդիպումը կազմակերպելու համար նախատեսարանական հանդիպումը տեղի կունենա Բելգրադում 1977 թվականի հունիսի 15-ին: Նախատեսարանական հանդիպման ժամանակ կործվեն արժանի գործերի նախարարների կողմից նշանակված ներկայացուցիչների հանդիպման ժամկետը, տևողությունը, օրակարգը և այլ դրույթները:

4. Ընթացակարգի կանոնները, աշխատանքային մեթոդները և Խորհրդաժողովի համար նախատեսված ծախսերի բաշխման սանդղակը, համադասարանական անհրաժեշտ փոփոխություններով, կկիրառվեն վերհիշյալ 1-ին հոդվածի «գ» կետում, 2-րդ և 3-րդ հոդվածներում նախատեսված հանդիպումների համար: Բոլոր վերհիշյալ հանդիպումները հերթականության կարգով տեղի կունենան Մասնակից ղեկավարներում: Քարտուղարության ժամանակակից ծառայությունները կառավարվի հյուրընկալող երկիրը:

Սույն Եզրափակիչ ակտի բնօրինակը՝ կազմված անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, իսպաներեն, ռուսերեն և իտալերեն, կփոխանցվի Ֆինլանդիայի Հանրապետության Կառավարությանը, որը կդասի այն իր արխիվներում: Յուրաքանչյուր Մասնակից ղեկավարող Ֆինլանդիայի Հանրապետության Կառավարությունից կստանա սույն Եզրափակիչ ակտի հաստատված դասձեռն:

Սույն Եզրափակիչ ակտի ժամկետը կհրատարակվի յուրաքանչյուր Մասնակից ղեկավարողում, որը կսարածի այն և կադրավորվի նրա հետ հնարավորինս լավ ծանոթացումը:

Ֆինլանդիայի Հանրապետության Կառավարությանը ներկայացված է խնդրանք, որ նա սույն Եզրափակիչ ակտի ժամկետը փոխանցի Միավորված ազգերի կազմակերպության գլխավոր ֆարսուղարին, որը ենթակա չէ գրանցման՝ համաձայն Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության 102-րդ հոդվածի, Միավորված ազգերի կազմակերպության դաշտնական փաստաթղթի ժամկետը կազմակերպության բոլոր անդամների միջև այն սարածելու նպատակով:

Ֆինլանդիայի Հանրապետության Կառավարությանը նաև խնդրանք է ուղղված, որ նա սույն Եզրափակիչ ակտի ժամկետը փոխանցի ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի գլխավոր սեփականին և Եվրոպայում Միավորված ազգերի կազմակերպության սնտեսական հանձնաժողովի գործադիր ֆարսուղարին:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ Մասնակից ղեկավարողների ներհաստատու բարձր ներկայացուցիչները գիտակցում են Խորհրդաժողովի արդյունքների ֆաղափական մեծ նշանակությունը և հայտարարում են իրենց որոշումը՝ գործել վերոհիշյալ ժամկետում դարունակվող դրույթներին համադաստիան, և ստորագրում են ստորև:

Կատարված է Հելսինկիում
1975 թվականի օգոստոսի 1-ին

ՓԱՐԻԶԻ ԽԱՐՏԻԱՆ ՆՈՐ ԵՎՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի (ԵԱՀԽ) մասնակից պետությունների կամ դրանց կառավարությունների ղեկավարների հանդիպում. Ավստրիա, Բելգիա, Բուլղարիա, Կանադա, Կիպրոս, Չեխիայի և Սլովակիայի Դաշնային Հանրապետություն, Դանիա, Ֆինլանդիա, Գերմանիա, Հունաստան, Վատիկան, Հունգարիա, Իսլանդիա, Իռլանդիա, Իտալիա – Եվրոպական համայնք, Լիխտենշտեյն, Լյուքսեմբուրգ, Մալթա, Մոնակո, Նիդերլանդներ, Նորվեգիա, Լեհաստան, Պորտուգալիա, Ռումինիա, Սան Մարինո, Իսպանիա, Շվեդիա, Շվեյցարիա, Թուրքիա, Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն, Միացյալ Թագավորություն, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ և Հարավսլավիա:

Փարիզ, 1990 թվականի սեպտեմբերի 19-21

Ժողովրդավարության, խաղաղության և միասնության նոր դարաշրջան

Մենք՝ Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի մասնակից պետությունների կամ դրանց կառավարությունների ղեկավարներս, հավաքվել ենք Փարիզում մեծ փոփոխությունների ու պատմական ակնկալիքների ժամանակաշրջանում: Ավարտվեց Եվրոպայում առճակատման ու պառակտման դարաշրջանը: Մենք հայտարարում ենք, որ այսուհետև մեր հարաբերությունները հիմնվելու են հարգանքի ու համագործակցության վրա:

Եվրոպան ձերբազատվում է անցյալի ժառանգությունից: Տղամարդկանց ու կանանց քաջությունը, ժողովուրդների կամքի ուժն ու Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի գաղափարների գործունեությունը Եվրոպայում ժողովրդավարության, խաղաղության և միասնության նոր դարաշրջան բացեցին:

Մերն է այն հույսերի ու ակնկալիքների իրականացման ժամանակը, որոնք տասնամյակներ շարունակ մեր ժողովուրդները փայփայում էին իրենց սրտերում. մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների վրա հիմնված հաստատական նվիրվածություն ժողովրդավարությանը, բարգավաճում՝ տնտեսական ազատության ու սոցիալական արդարության միջոցով, և հավասար անվտանգություն մեր բոլոր երկրների համար:

Եզրափակիչ ակտի տասը սկզբունքները մեզ կառաջնորդեն դեպի այդ տենչալի ապագան՝ այնպես, ինչպես դրանք վերջին տասնհինգ տարում լուսավորում էին հարաբերությունների բարելավման մեր ուղին: ԵԱՀԽ-ի առջև ստանձնած բոլոր պարտավորությունները լիովին կատարելը պետք է ներկա նախաձեռնությունների հիմքը հանդիսանա, որպեսզի մեր ժողովուրդներին հնարավորություն տանք ապրելու իրենց իդեերին համապատասխան:

Մարդու իրավունքները, ժողովրդավարությունը և իրավունքի գերակայությունը

Մենք պարտավորվում ենք կառուցել, զարգացնել և ամրապնդել ժողովրդավարությունը՝ որպես մեր երկրներում կառավարման միակ համակարգ: Այս նախաձեռնության մեջ մենք կառաջնորդվենք հետևյալով.

Մարդու իրավունքներով ու հիմնարար ազատություններով օժտված են բոլոր մարդիկ՝ ծնվելու պահից, այդ իրավունքներն անօտարելի են ու երաշխավորվում են օրենքով: Կառավարության առաջնահերթ պարտականությունն է դրանք պաշտպանելը և խթանելը: Այդ իրավունքներն ու պարտականությունները հարգելը կարևոր երաշխիք է ընդդեմ չափազանց մեծ իշխանությամբ օժտված պետության: Դրանց կիրառումն ու ամբողջական իրականացումն ազատության, արդարության և խաղաղության հիմքն են:

Ժողովրդավարական կառավարումը հիմնվում է ժողովրդի կամքի վրա, որը կանոնավոր կերպով դրսևորվում է ազատ և արդար ընտրությունների միջոցով: Ժողովրդավարության հիմքում մարդու անձի, ինչպես նաև իրավունքի գերակայության հանդեպ հարգանքն է: Ժողովրդավարությունը արտահայտվելու ազատության, հասարակության բոլոր խմբերի հանդուրժողականության և յուրաքանչյուր մարդու համար հավասար հնարավորությունների լավագույն երաշխիքն է:

Ժողովրդավարությունն, իր ներկայացուցչական և բազմակարծիք բնույթով, ենթադրում է հաշվետվողականություն ընտրողների առջև, պետական իշխանությունների՝ օրենքներին ենթարկվելու պարտավորություն և անաչառ արդարադատություն:

Ոչ ոք օրենքից վեր չէ:

Մենք հաստատում ենք, որ յուրաքանչյուր ոք, առանց որևէ խտրականության, իրավունք ունի.

- մտքի, խղճի, կրոնի կամ համոզմունքների ազատության,
- կարծիք արտահայտելու ազատության,
- միավորման և խաղաղ հավաքների ազատության,
- տեղաշարժման ազատության:

Ոչ ոք չի ենթարկվի.

- կամայական ձերբակալման կամ կալանավորման,
- խոշտանգումների կամ այլ՝ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի:

Յուրաքանչյուր ոք նաև իրավունք ունի.

- իմանալ իր իրավունքներն ու գործել դրանց համապատասխան,
- մասնակցել ազատ և արդար ընտրությունների,
- արդար և հրապարակային դատաքնության՝ հանցանք կատարելու մեջ մեղադրվելու դեպքում,
- ունենալ սեփականություն՝ միանձնյա կամ համատեղ, ինչպես նաև զբաղվել անհատ ձեռնարկատիրությամբ,
- օգտվել իր տնտեսական, սոցիալական ու մշակութային իրավունքներից:

Մենք հաստատում ենք, որ ազգային փոքրամասնությունների էթնիկական, մշակութային, լեզվական ու կրոնական ինքնությունը կպաշտպանվի, և որ ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներն ունեն այդ ինքնությունն ազատորեն դրսևորելու, պահպանելու և զարգացնելու իրավունք՝ առանց որևէ խտրականության և օրենքի առջև լիակատար հավասարության պայմաններում:

Մենք կապահովենք, որ յուրաքանչյուր ոք իր իրավունքների ցանկացած խախտման պարագայում օգտվի իրավական պաշտպանության ազգային կամ միջազգային արդյունավետ միջոցներից:

Սույն դրույթներն ամբողջությամբ կիրառելն այն հիմքն է, որի վրա մենք կձգտենք նոր Եվրոպա կառուցել:

Մեր պետությունները կհամագործակցեն և միմյանց կաջակցեն՝ ժողովրդավարական նվաճումներն անշրջելի դարձնելու նպատակով:

Տնտեսական ազատություն և պատասխանատվություն

Տնտեսական ազատությունը, սոցիալական արդարությունն ու շրջակա միջավայրի նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքը աներկբա անհրաժեշտություն են բարգավաճման համար:

Անհատի ազատ կամքը, որն իրագործվում է ժողովրդավարության պայմաններում և պաշտպանվում իրավունքի գերակայությամբ, տնտեսական ու սոցիալական հաջող զարգացման անհրաժեշտ հիմքն է: Մենք կխրախուսենք այնպիսի տնտեսական գործունեություն, որը հարգում և բարձր է պահում մարդկային արժանապատվությունը:

Ազատությունը և քաղաքական բազմակարծությունը մեր ընդհանուր նպատակի՝ տնտեսական կայուն աճի ուղղությամբ շուկայական տնտեսության զարգացման, բարգավաճման, սոցիալական արդարության, զբաղվածության ավելացման և տնտեսական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման անհրաժեշտ տարրերն են: Այդ ուղղությամբ ջանքեր գործադրող երկրների հաջող անցումը շուկայական տնտեսության կարևոր նշանակություն ունի և բխում է բոլորիս շահերից: Դա մեզ հնարավորություն կտա հասնելու բարեկեցության ավելի բարձր մակարդակի, ինչը մեր ընդհանուր նպատակն է, և մենք կհամագործակցենք այդ ուղղությամբ:

Շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը մեր բոլոր երկրների համատեղ պարտականությունն է: Պաշտպանելով այդ բնագավառում ազգային ու տարածաշրջանային մակարդակներով ձեռնարկվող ջանքերը՝ մենք պետք է նկատի ունենանք նաև ավելի լայնածավալ համատեղ գործողությունների անհետաձգելի անհրաժեշտությունը:

Բարեկամական հարաբերություններ մասնակից պետությունների միջև

Այժմ, երբ Եվրոպայի վրա նոր դարաշրջանի արշալույսն է բացվում, մենք լի ենք վճռականությամբ՝ ընդլայնելու և ամրապնդելու բարեկամական հարաբերություններն ու համագործակցությունը Եվրոպայի պետությունների, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների և Կանադայի միջև, ինչպես նաև նպաստելու մեր ժողովուրդների բարեկամությանը:

Ժողովրդավարությունը, խաղաղությունն ու միասնությունը Եվրոպայում պահպանելու և ամրապնդելու նպատակով մենք մեր լիակատար հավատարմությունն ենք հայտնում Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի տասը սկզբունքներին: Մենք հաստատում ենք այդ տասը սկզբունքների անանց արժեքը և դրանք իրագործելու մեր վճռականությունը: Բոլոր սկզբունքները կիրառվում են միատեսակ և անվերապահորեն՝ դրանցից յուրաքանչյուրի մեկնաբանության դեպքում հաշվի առնելով մյուսները: Դրանք են մեր հարաբերությունների հիմքը:

Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ և Հելսինկյան եզրափակիչ ակտով ստանձնած մեր պարտավորություններին համապատասխան՝ մենք վերահաստատում ենք մեր այն հավաստիացումները, որ ձեռնպահ կմնանք որևէ պետության տարածքային ամբողջականության կամ քաղաքական անկախության դեմ ուժի կիրառումից կամ ուժի կիրառման սպառնալիքից, կամ ցանկացած այլ գործողությունից, որն անհամատեղելի է այդ փաստաթղթերի սկզբունքներին ու նպատակներին: Մենք հիշեցնում ենք, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ ստանձնած պարտավորությունները չկատարելը միջազգային իրավունքի խախտում է:

Մենք վերահաստատում ենք վեճերը խաղաղ միջոցներով կարգավորելու մեր պարտավորությունը: Մենք որոշում ենք ստեղծել մասնակից պետությունների միջև հակամարտությունները կանխելու և կարգավորելու մեխանիզմներ:

Եվրոպայի պառակտման ավարտով մենք կձգտենք նոր որակի հաղորդել անվտանգության ոլորտի մեր հարաբերություններին՝ ամբողջությամբ հարգելով յուրաքանչյուրի ընտրության ազատությունն այդ բնագավառում: Անվտանգությունն անքակտելի է, և մասնակից յուրաքանչյուր պետության անվտանգությունն անխզելիորեն կապված է մնացած բոլորի անվտանգության հետ: Ուստի, մենք պարտավորվում ենք համագործակցել մեր միջև վստահությունն ու անվտանգությունն ամրապնդելու և սպառազինությունների վերահսկմանն ու զինաթափմանն օժանդակելու ուղղությամբ:

Մենք ողջունում ենք իրենց հարաբերությունների բարելավման վերաբերյալ քսաներկու պետությունների համատեղ հայտարարությունը:

Մեր հարաբերությունները հենվելու են ժողովրդավարական արժեքներին, ինչպես նաև մարդու իրավունքներին և հիմնարար ազատություններին մեր ընդհանուր նվիրվածության վրա: Մենք համոզված ենք, որ մեր պետությունների խաղաղության և անվտանգության ամրապնդման համար ժողովրդավարության զարգացումը և մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքն ու այդ իրավունքներն արդյունավետորեն իրականացնելն անհրաժեշտություն են:

Մենք վերահաստատում ենք ժողովուրդների իրավահավասարությունը և ինքնորոշման նրանց իրավունքը՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության ու միջազգային իրավունքի համապատասխան նորմերի համաձայն, ներառյալ այն նորմերը, որոնք վերաբերում են պետությունների տարածքային ամբողջականությանը:

Մենք լի ենք վճռականությամբ՝ աշխուժացնելու քաղաքական խորհրդակցություններն ու ընդլայնելու համագործակցությունը տնտեսական, սոցիալական, բնապահպանական, մշակութային և մարդասիրական խնդիրների լուծման հարցում: Այս ընդհանուր վճռականությունը և մեր աճող փոխկախվածությունը կօգնեն հաղթահարել տասնամյակներ շարունակ գոյություն ունեցող անվստահությունը, ամրապնդել կայունությունն ու կառուցել միասնական Եվրոպա:

Մենք ցանկանում ենք, որ Եվրոպան խաղաղության աղբյուր հանդիսանա՝ բաց լինելով այլ երկրների հետ երկխոսության ու համագործակցության համար, ողջունելով փոխանակումներն ու մասնակցելով ապագայի մարտահրավերների համատեղ պատասխանների որոնմանը:

Անվտանգություն

Ժողովրդավարության ամրապնդումն ու անվտանգության բարելավումը բարենպաստ անդրադարձ կունենան մեր բարեկամական հարաբերությունների վրա:

Մենք ողջունում ենք մասնակից քսաներկու պետությունների կողմից «Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի մասին պայմանագրի» ստորագրումը, որը կհանգեցնի զինված ուժերի քանակների նվազեցման: Մենք հաստատում ենք «Վստահության և անվտանգության ամրապնդման միջոցներ» նոր փաթեթի ընդունումը, որ կհանգեցնի մասնակից բոլոր պետությունների միջև թափանցիկության և վստահության աճին: Դրանք Եվրոպայում կայունության և անվտանգության ամրապնդման ուղղությամբ կատարվող կարևոր քայլեր են:

«Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի մասին պայմանագրի գործողության» արդյունքում զինված ուժերի մակարդակի աննախադեպ կրճատումը, զուգակցվելով ԵԱՀԽ գործընթացի շրջանակներում անվտանգության ու համագործակցության նկատմամբ նոր մոտեցումներին, կհանգեցնի Եվրոպայում անվտանգության մի նոր ըմբռնման և մեր հարաբերությունների նոր մակարդակի: Այս համատեքստում մենք լիովին ճանաչում ենք պետությունների՝ անվտանգության ապահովման իրենց մոտեցումներն ընտրելու ազատությունը:

Միասնություն

Ամբողջական և ազատ Եվրոպան նոր նախաձեռնության կոչ է անում: Մենք մեր ժողովուրդներին հրավիրում ենք՝ մասնակցելու այդ վեհ գործին:

Մենք մեծ գոհունակությամբ ենք նշում Գերմանիայի առնչությամբ վերջնական կարգավորման մասին պայմանագիրը, որն ստորագրվել է Մոսկվայում 1990 թվականի սեպտեմբերի 12-ին, և անկեղծորեն ողջունում ենք այն փաստը, որ գերմանացի ժողովուրդը միավորվեց մեկ պետության մեջ՝ Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովի Եզրափակիչ ակտի սկզբունքներին համապատասխան և իր հարևանների լիակատար համաձայնությամբ: Գերմանիայի ազգային միասնության հաստատումը կարևոր ներդրում է՝ կայունության, խաղաղության ու համագործակցության ոլորտում իր պատասխանատվությունը գիտակցող միավորված, ժողովրդավարական Եվրոպայի համար արդարացի ու կայուն խաղաղության հաստատման գործում :

Ինչպես հյուսիսամերիկյան, այնպես էլ եվրոպական պետությունների մասնակցությունը ԵԱՀԽ-ի դրա հիմնարար հատկանիշ է. դա ընկած է անցյալի նվաճումների հիմքում և էական նշանակություն ունի ԵԱՀԽ գործընթացի ապագայի համար: Անփոփոխ նվիրվածությունը մեր որդեգրած արժեքներին և մեր ընդհանուր ժառանգությունը այն օղակներն են, որոնք մեզ միմյանց են շաղկապում: Մեր ժողովուրդների հարուստ բազմազանությամբ հանդերձ՝ մենք միասնական ենք բոլոր բնագավառներում համագործակցությունն ընդլայնելու

մեր նվիրվածությամբ: Մեզ դիմագրավող մարտահրավերները կարող են լուծվել միայն համատեղ գործողություններով, համագործակցությամբ և համերաշխությամբ:

ԵԱՀԽ-ն և աշխարհը

Մեր և մյուս երկրների ճակատագրերը կապված են միմյանց: Մենք լիովին աջակցում ենք Միավորված ազգերի կազմակերպությանը և նրա դերի մեծացմանը՝ միջազգային խաղաղության, անվտանգությանն ու արդարությանը սատարելու գործում: Մենք վերահաստատում ենք մեր նվիրվածությունը Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրությամբ ամրագրված սկզբունքներին ու նպատակներին և դատապարտում այդ սկզբունքների ցանկացած խախտում: Մենք գոհունակությամբ ենք ընդունում համաշխարհային հարաբերություններում Միավորված ազգերի կազմակերպության աճող դերն ու դրա արդյունավետության մեծացումը, ինչին նպաստում է մեր պետությունների փոխհարաբերությունների բարելավումը:

Տեղյակ լինելով աշխարհի մեծագույն մասի անհետաձգելի կարիքներին՝ մենք պարտավորվում ենք համերաշխ լինել մյուս բոլոր երկրների հետ: Ուստի, այսօր մենք Փարիզից կոչով դիմում ենք աշխարհի բոլոր երկրներին: Մենք պատրաստ ենք միավորել ջանքերը յուրաքանչյուր պետության և բոլոր պետությունների հետ՝ մարդկային հիմնարար արժեքների ամբողջությունը պաշտպանելու և հաստատելու համար:

Ելնելով ԵԱՀԽ բոլոր սկզբունքների և դրույթների լիակատար կիրարկմանը մեր հաստատկամ հավատարմությունից՝ մենք այժմ որոշում ենք նոր ազդակ հաղորդել մեր համագործակցության հավասարակշռված ու համակողմանի զարգացմանը՝ մեր ժողովուրդների կարիքների և իդճերի բավարարման նպատակով:

Մարդկային ուղղություն

Մենք հայտարարում ենք, որ մեր հարգանքը մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ անփոփոխ է: Մենք ամբողջությամբ կկիրարկենք ու կզարգացնենք մարդկային ուղղությանն առնչվող ԵԱՀԽ դրույթները:

Առաջնորդվելով Մարդկային ուղղության թեմայով Խորհրդաժողովի՝ Կոպենհագենի հանդիպման փաստաթղթով՝ մենք կհամագործակցենք ժողովրդավարական հաստատություններն ամրապնդելու և իրավունքի գերակայությունն ապահովելու նպատակով: Այդ նպատակով մենք որոշում ենք փորձագետների սեմինար անցկացնել Օսլոյում 1991 թվականի նոյեմբերի 4-15-ը:

Մեր հասարակությունների կյանքում ազգային փոքրամասնությունների հարուստ ներդրմանը նպաստելու վճռականությամբ համակված՝ մենք պարտավորվում ենք հետագայում էլ բարելավել նրանց վիճակը: Մենք վերահաստատում ենք մեր այն խորին համոզմունքը, որ մեր ժողովուրդների միջև բարեկամական հարաբերությունները, ինչպես նաև խաղաղությունը, արդարությունը, կայունությունն ու ժողովրդավարությունը պահանջում են ազգային փոքրամասնությունների էթնիկական, մշակութային, լեզվական և կրոնական ինքնության պաշտպանություն և դրա խրախուսման համար պայմանների ստեղծում: Մենք հայտարարում ենք, որ ազգային փոքրամասնություններին վերաբերող հարցերը կարող են գոհացուցիչ կերպով լուծվել միայն ժողովրդավարական քաղաքականության շրջանակներում: Մենք այնուհետև ընդունում ենք, որ ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների իրավունքները պետք է ամբողջությամբ հարգվեն՝ որպես համընդհանուր մարդու իրավունքների մի մաս: Գիտակցելով ազգային փոքրամասնություններին վերաբերող հարցերում համագործակցությունն ընդլայնելու, ինչպես նաև նրանց պաշտպանությունը բարելավելու անհետաձգելի անհրաժեշտությունը՝ մենք որոշում ենք ազգային փոքրամասնությունների խնդիրներին նվիրված փորձագետների հանդիպում անցկացնել Ժնևում, 1991 թվականի հուլիսի 1-19-ը:

Մենք արտահայտում ենք մեր վճռականությունը՝ պայքարելու ռասայական և էթնիկական ատելության, հրեատյացության, այլատյացության և յուրաքանչյուրի նկատմամբ

խտրականության բոլոր ձևերի, ինչպես նաև կրոնական ու գաղափարախոսական հիմքով հետապնդման դեմ:

ԵԱՀԽ-ի առջև ստանձնած մեր պարտավորություններին համապատասխան՝ մենք ընդգծում ենք, որ մեր քաղաքացիների ազատ տեղաշարժը և նրանց միջև շփումները, ինչպես նաև տեղեկատվության ու գաղափարների ազատ հոսքն առանցքային նշանակություն ունեն ազատ հասարակությունների և ծաղկող մշակույթների պահպանման ու զարգացման համար: Մենք ողջունում ենք զբոսաշրջության զարգացումը և փոխալսելությունները մեր երկրների միջև:

Մարդկային ուղղության մեխանիզմն ապացուցել է իր օգտակարությունը, ուստի մենք լի ենք այն ընդլայնելու վճռականությամբ՝ նոր ընթացակարգեր ընդգրկելու նպատակով, որոնց թվում են, մասնավորապես, այն փորձագետների կամ մի շարք ակնավոր գործիչների ծառայությունները, որոնք փորձ ունեն մարդու իրավունքների այնպիսի հարցերում, որոնք կարող են արժարժվել տվյալ մեխանիզմի շրջանակներում: Մույն մեխանիզմի համատեքստում մենք կապահովենք առանձին անձանց մասնակցությունը իրենց իրավունքների պաշտպանությանը: Այսպիսով, մենք հաստատում ենք մեր հավատարմությունն այդ բնագավառում, մասնավորապես, Մարդկային ուղղության թեմայով Խորհրդատվորական Մոսկվայի հանդիպմանը մեր ստանձնած պարտավորությունների հետագա ընդլայնմանը՝ չխախտելով միջազգային այն փաստաթղթերով ստանձնած պարտավորությունները, որոնց մասնակից կարող են լինել մեր պետությունները:

Մենք ընդունում ենք Եվրոպայի խորհրդի կարևոր ներդրումը մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության ու իրավունքի գերակայության սկզբունքներին նպաստելու, ինչպես նաև մշակույթի բնագավառում համագործակցությունը զարգացնելու գործում: Մենք ողջունում ենք Եվրոպայի խորհրդին անդամակցելու և նրա՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոմիտեցիային միանալու նպատակով մասնակից որոշ պետությունների ձեռնարկած քայլերը: Մենք նաև ողջունում ենք Եվրոպայի խորհրդի պատրաստակամությունը՝ իր փորձը ԵԱՀԽ-ին փոխանցելու առնչությամբ:

Անվտանգություն

Եվրոպայում քաղաքական և ռազմական փոփոխվող միջավայրը համատեղ ջանքեր գործադրելու նոր հնարավորություններ է բացում ռազմական անվտանգության բնագավառում: Մենք կզարգացնենք այն կարևոր նվաճումները, որոնց հաջողվեց հասնել «Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի մասին» պայմանագրում և Վստահության ու անվտանգության ամրապնդման միջոցների (ՎԱԱՄ) շուրջ բանակցություններում: Մենք պարտավորվում ենք շարունակել ՎԱԱՄ-ի շուրջ բանակցությունները նույն մանդատով և ձգտել ավարտել դրանք 1992 թվականին Հելսինկիում կայանալիք ԵԱՀԽ հաջորդ հանդիպումից ոչ ուշ: Մենք նաև ողջունում ենք շահագրգիռ մասնակից պետությունների որոշումը՝ շարունակել «Եվրոպայում սովորական զինված ուժերի մասին» պայմանագրի շուրջ բանակցությունները նույն մանդատով և ձգտել դրանք ավարտել Հելսինկիում կայանալիք հաջորդ հանդիպումից ոչ ուշ: Ազգային մակարդակով նախապատրաստական աշխատանքներից հետո մենք անվտանգության հարցերում ակնկալում ենք մասնակից բոլոր պետությունների կառուցվածքային առումով ավելի կազմակերպված համագործակցություն, ինչպես նաև մասնակից երեսունչորս պետությունների քննարկումներ ու խորհրդակցություններ, որոնք միտված կլինեն Հելսինկիի հաջորդ հանդիպումից հետո՝ մինչև 1992 թվականը, զինաթափման և վստահության ու անվտանգության ամրապնդման առնչությամբ նոր բանակցություններ սկսելուն, որոնք բաց կլինեն մասնակից բոլոր պետությունների համար:

Մենք կոչ ենք անում հնարավորինս շուտ կնքել քիմիական զենքի արգելման մասին կոնվենցիան՝ լիակատար, համապարփակ և արդյունավետ ստուգման մեխանիզմով, և մենք մտադիր ենք դառնալ այն առաջինը ստորագրող երկրները:

Մենք վերահաստատում ենք «Բաց երկինքներ» նախաձեռնության անհրաժեշտությունը և կոչ անում հնարավորինս շուտ հաջողությամբ ավարտել այդ բանակցությունները:

Թեև Եվրոպայում հակամարտության սպառնալիքը նվազել է, այդուհանդերձ, մեր հասարակությունների կայունությանն այլ վտանգներ են սպառնում: Մենք մտադիր ենք համագործակցել ժողովրդավարական հաստատություններն այնպիսի գործողություններից պաշտպանելու գործում, որոնք խախտում են մասնակից պետությունների անկախությունը, ինքնիշխան հավասարությունը կամ տարածքային ամբողջականությունը: Դրանցից են անօրինական այն գործողությունները, որոնք ներառում են արտաքին ճնշումը, հարկադրումն ու քայքայիչ գործունեությունը:

Մենք անվերապահորեն դատապարտում ենք, որպես հանցագործություն, ահաբեկչության բոլոր գործողությունները, եղանակներն ու գործելակերպը և արտահայտում երկկողմ և բազմակողմ համագործակցության միջոցով այն արմատախիլ անելու մեր վճռականությունը: Մենք կմիավորվենք նաև թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարում:

Գիտակցելով, որ ուժի կիրառումից կամ ուժի կիրառման սպառնալիքից ձեռնպահ մնալու՝ պետությունների պարտականությունների էական լրացում է վեճերի խաղաղ կարգավորումն, ընդ որում՝ այդ երկուսն էլ կարևոր գործոններ են միջազգային խաղաղության ու անվտանգության պահպանման և ամրապնդման համար՝ մենք ոչ միայն արդյունավետ ուղիներ կորոնենք քաղաքական միջոցներով հնարավոր հակամարտությունները կանխելու համար, այլև կսահմանենք, միջազգային իրավունքի համաձայն, հնարավոր վեճերի խաղաղ կարգավորման համապատասխան մեխանիզմները: Հետևաբար, մենք պարտավորվում ենք այս հարցում փնտրել համագործակցության նոր ձևեր, մասնավորապես՝ վեճերի խաղաղ կարգավորման եղանակների մի խումբ՝ ներառյալ երրորդ կողմի պարտադիր ներգրավումը: Մենք ընդգծում ենք, որ այս համատեքստում անհրաժեշտ է լիովին օգտագործել Վեճերի խաղաղ կարգավորմանը նվիրված հանդիպման հնարավորությունները, որ տեղի կունենա Վալետայում 1991 թվականի սկզբներին: Արտաքին գործերի նախարարների խորհուրդը հաշվի կառնի Վալետայի հանդիպման զեկույցը:

Տնտեսական համագործակցություն

Մենք ընդգծում ենք, որ շուկայական տնտեսության վրա հիմնված տնտեսական համագործակցությունը մեր հարաբերությունների էական տարրն է, և այն կնպաստի բարգավաճող ու միասնական Եվրոպայի կառուցմանը: Ժողովրդավարական հաստատություններն ու տնտեսական ազատությունը խթանում են տնտեսական ու սոցիալական առաջընթացը, ինչպես նշվում է Տնտեսական համագործակցության՝ Բոննի խորհրդաժողովի փաստաթղթում, որի արդյունքներին հայտնում ենք մեր վճռական աջակցությունը:

Մենք ընդգծում ենք, որ տնտեսության բնագավառում, զիտության ու տեխնիկայի հարցերում համագործակցությունը ներկայումս ԵԱՀԽ կարևոր հենասյունն է: Մասնակից պետությունները պետք է պարբերաբար ուսումնասիրեն առաջընթացն այդ բնագավառում և նոր ազդակներ հաղորդեն այդ ոլորտներում:

Մենք համոզված ենք, որ անհրաժեշտ է ընդլայնել մեր ընդհանուր տնտեսական համագործակցությունը, խրախուսել ազատ ձեռնարկատիրությունը, ընդլայնել և զանազանեցնել առևտուրը՝ Մաքսերի և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի (ՄԱԳՀ) կանոններին համապատասխան: Մենք կնպաստենք սոցիալական արդարությանն ու առաջընթացին, ինչպես նաև կօժանդակենք մեր ժողովուրդների բարեկեցությունը: Այս համատեքստում մենք ընդունում ենք գործազրկության խնդրի կարգավորմանը նպատակաուղղված արդյունավետ քաղաքականության կարևորությունը:

Մենք վերահաստատում ենք, որ անհրաժեշտ է շարունակել աջակցել ժողովրդավարական երկրներին շուկայական տնտեսության անցնելու և սեփական ուժերով տնտեսական ու սոցիալական աճի հիմքեր ստեղծելու հարցում, ինչպես դա արդեն պարտավորվել է անել 24 երկրների խումբը: Մենք ընդգծում ենք նաև միջազգային տնտեսական ու ֆինանսական համակարգին նրանց ավելի խորն ինտեգրման անհրաժեշտությունը՝ ներառելով ինչպես կարգապահության, այնպես էլ արտոնությունների ընդունումը:

Մենք գտնում ենք, որ ԵԱՀԽ գործընթացի շրջանակներում տնտեսական համագործակցությանն ավելի մեծ ուշադրություն դարձնելիս պետք է հաշվի առնել մասնակից զարգացող պետությունների շահերը:

Մենք հիշեցնում ենք մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները հարգելու ու դրանց աջակցելու և գիտական առաջընթացի միջև փոխկապակցվածությունը: Համագործակցությունը գիտության ու տեխնիկայի բնագավառում էական դեր կխաղա տնտեսական և սոցիալական զարգացման գործում: Ուստի այն պետք է զարգանա գիտատեխնիկական համապատասխան տեղեկատվության և գիտելիքների ավելի մեծ փոխանակման ուղղությամբ՝ հաղթահարելու համար մասնակից պետությունների միջև տեխնոլոգիական բացը: Մենք մասնակից պետություններին խրախուսում ենք փոխգործակցել նաև մարդկային ներուժի և ազատ ձեռնարկատիրության ոգու (հիմնական տեքստում հենց այսպես է, գուցե կարելի է ընդհանրապես ջնջել ոգու բառը, բայց ես դա չեմ անի: մտածել եմ նաև ջիդ օգտագործել, բայց գտա, որ չի համապատասխանի հիմնական տեքստին) զարգացման նպատակով:

Մենք լի ենք վճռականությամբ՝ անհրաժեշտ ազդակ հաղորդելու էներգետիկայի, տրանսպորտի և զբոսաշրջության բնագավառում մեր պետությունների համագործակցությանը՝ ի շահ տնտեսական ու սոցիալական զարգացման: Մենք, մասնավորապես, ողջունում ենք էներգետիկ ռեսուրսների՝ տնտեսագիտորեն նպատակահարմար ու խելամիտ զարգացման համար լավագույն պայմաններ ստեղծելու գործնական քայլերը՝ պատշաճ կերպով հաշվի առնելով բնապահպանական գործոնները:

Մենք ճանաչում ենք Եվրոպական համայնքի կարևոր դերը Եվրոպայի քաղաքական ու տնտեսական զարգացման գործում: Միջազգային տնտեսական կազմակերպությունները, ինչպիսիք են Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոպայի հարցերով տնտեսական հանձնաժողովը (ՄԱԿ-ի ԵՏՀ), Բրետոն-Վուդյան հաստատությունները, Տնտեսական համագործակցության ու զարգացման կազմակերպությունը (ՏՀԶԿ), Ազատ առևտրի եվրոպական ասոցիացիան (ԱԱԵԱ) և Առևտրի միջազգային պալատը (ԱՄՊ), կարևոր խնդիր են կատարում տնտեսական համագործակցությանը սատարելու գործում, որը հետագա զարգացում կստանա Վերակառուցման ու զարգացման եվրոպական բանկի (ՎԶԵԲ) ստեղծմամբ: Մեր նպատակներին հասնելու համար մենք ընդգծում ենք այդ կազմակերպությունների աշխատանքների արդյունավետ համակարգման անհրաժեշտությունը և ընդգծում ենք այդ աշխատանքներին մեր բոլոր պետությունների մասնակցության եղանակներ գտնելու անհրաժեշտությունը:

Շրջակա միջավայր

Մենք ընդունում ենք շրջակա միջավայրի խնդիրների լուծման անհետաձգելի անհրաժեշտությունը և այդ բնագավառում անհատական ու համատեղ ջանքեր գործադրելու կարևորությունը: Մենք պարտավորվում ենք աշխուժացնել շրջակա միջավայրը պաշտպանելուն և բարելավելուն ուղղված մեր ջանքերը՝ մթնոլորտում, ջրում և հողում բնապահպանական կայուն հավասարակշռությունը վերականգնելու և պահպանելու նպատակով: Ուստի մենք լի ենք վճռականությամբ՝ լիովին օգտագործելու ԵԱՀԽ-ն՝ որպես շրջակա միջավայրի բնագավառում համընդհանուր պարտավորությունների ու նպատակների մշակման կառույց, այդ կերպ շարունակելով այն աշխատանքը, որի արդյունքներն արտացոլված են Շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը նվիրված՝ Մոֆիայի հանդիպման զեկույցում:

Մենք ընդգծում ենք լավ տեղեկացված հասարակության նշանակալի դերը, որը հասարակությանը և առանձին անհատներին հնարավորություն է տալիս հանդես գալու շրջակա միջավայրը բարելավելու նախաձեռնություններով: Դրա համար մենք պարտավորվում ենք նպաստել շրջակա միջավայրի բնագավառում հանրային իրազեկմանն ու կրթմանը, ինչպես նաև տեղեկացնել հանրությանը շրջակա միջավայրի վրա քաղաքականության, նախագծերի ու ծրագրերի ազդեցության մասին:

Մենք առաջնահերթ նշանակություն ենք տալիս մաքուր և սակավաթափոն տեխնոլոգիաների ներդրմանը՝ գիտակցելով այն երկրներին աջակցելու անհրաժեշտությունը, որոնք առայժմ համապատասխան միջոցառումներ ձեռնարկելու սեփական միջոցներ չունեն:

Մենք ընդգծում ենք, որ բնապահպանական քաղաքականության արդյունավետ իրականացումն ապահովելու համար այն պետք է ամրապնդվի համապատասխան օրենսդրական միջոցներով և վարչական կառույցներով:

Մենք ընդգծում ենք նոր միջոցներ ձեռնարկելու անհրաժեշտությունը, որոնք կապահովեն առկա պարտավորությունների կատարման պարբերական գնահատումը, նաև՝ շրջակա միջավայրի վիճակի և բնապահպանական հնարավոր վտանգների մասին ծանուցման և տեղեկությունների փոխանակման ավելի հեռահար պարտավորությունների մշակումը: Մենք նաև ողջունում ենք Շրջակա միջավայրի եվրոպական գործակալության (ՇՄԳ) ստեղծումը:

Մենք ողջունում ենք այն օպերատիվ աշխատանքները, կոնկրետ խնդիրներին ուղղված հետազոտությունները և քաղաքականության տեսությունները, որ իրականացվում են շրջակա միջավայրի պաշտպանությամբ զբաղվող միջազգային այնպիսի կազմակերպություններում, ինչպիսիք են Միավորված ազգերի կազմակերպության Շրջակա միջավայրի ծրագիրը (ՄԱԿ-ի ՇՄԾ), Միավորված ազգերի կազմակերպության Եվրոպայի հարցերով տնտեսական հանձնաժողովը (ՄԱԿ-ի ԵՏՀ) և Տնտեսական համագործակցության ու զարգացման կազմակերպությունը (ՏՀԶԿ): Մենք ընդգծում ենք նրանց համագործակցության ամրապնդման և արդյունավետ համակարգման անհրաժեշտությունը:

Մշակույթ

Մենք ընդունում ենք մայրցամաքում պառակտումը հաղթահարելու գործում մեր ընդհանուր եվրոպական մշակույթի և մեր որդեգրած արժեքների կարևորագույն ներդրումը: Ուստի մենք ընդգծում ենք մեր հավատարմությունը ստեղծագործական ազատությանը, ինչպես նաև մշակութային և հոգևոր մեր ժառանգության պաշտպանությանն ու զարգացմանը իր ողջ հարստությամբ ու բազմազանությամբ:

Նկատի ունենալով Եվրոպայում վերջերս տեղի ունեցած փոփոխությունները՝ մենք ընդգծում ենք Կրակովի գիտաժողովի աճող նշանակությունը և ակնկալում այդ գիտաժողովի ընթացքում մշակույթի բնագավառում ինտենսիվ համագործակցության հիմնական ուղեցույցների վերաբերյալ քննարկում: Մենք Եվրոպայի խորհրդին հորդորում ենք աջակցել այդ գիտաժողովին:

Մեր ժողովուրդների ավելի խորը փոխադարձ ճանաչմանը նպաստելու նպատակով մենք հանդես ենք գալիս մասնակից մյուս պետությունների քաղաքներում մշակութային կենտրոններ ստեղծելու, ինչպես նաև տեսալսողական բնագավառում ավելի խորը համագործակցության և երաժշտության, թատրոնի, գրականության ու արվեստի ոլորտներում ավելի լայն շփումների օգտին:

Մենք որոշում ենք մեր ազգային քաղաքականության մեջ հատուկ ջանքեր գործադրել, մասնավորապես՝ երիտասարդության շրջանում, ավելի խորը փոխըմբռնմանը նպաստելու համար մշակութային շփումների, կրթության բոլոր ոլորտներում համագործակցելու և, ավելի կոնկրետ, մասնակից պետությունների լեզուներով դասավանդման ու վերապատրաստման միջոցով: Մենք մտադիր ենք այդ գործունեության առաջին արդյունքները քննարկել 1992 թվականին՝ Հելսինկիում կայանալիք մեր հաջորդ հանդիպման ընթացքում:

Միգրանտ աշխատողներ

Մենք ընդունում ենք, որ ընդունող երկրներում օրինական կարգով բնակվող միգրանտ աշխատողների և նրանց ընտանիքների խնդիրները տնտեսական, մշակութային ու սոցիալական բնույթի են, ինչպես նաև ունեն իրենց մարդկային ուղղությունը: Մենք վերահաստա-

տում ենք, որ նրանց իրավունքների պաշտպանությունը և խրախուսումը, ինչպես նաև համապատասխան միջազգային պարտավորությունների կատարումը մեր ընդհանուր գործն է:

Միջերկրածովյան տարածաշրջան

Մենք գտնում ենք, որ Եվրոպայում տեղի ունեցած հիմնական քաղաքական փոփոխությունները դրական նշանակություն ունեն միջերկրածովյան տարածաշրջանի համար: Այդ պատճառով մենք կշարունակենք ջանքերը՝ ամրապնդելու համար միջերկրածովյան տարածաշրջանում անվտանգությունն ու համագործակցությունը՝ որպես Եվրոպայի կայունության կարևոր գործոն: Մենք ողջունում ենք միջերկրածովյան տարածաշրջանին նվիրված՝ Պալմա դե Մայորկայի հանդիպման ընթացքում ընդունված զեկույցը, որի արդյունքները մենք բոլոր սատարում ենք:

Մենք մտահոգված ենք այդ տարածաշրջանում պահպանվող լարվածությամբ և վերստին հայտարարում ենք, որ վճռական ենք աշխուժացնելու ջանքերը՝ Եգրափակիչ ակտի սկզբունքների հիման վրա խաղաղ միջոցներով, չկարգավորված առանցքային խնդիրների՝ արդարացի, կենսունակ և տևական լուծումներ գտնելու ուղղությամբ:

Մենք ցանկանում ենք օժանդակել միջերկրածովյան ոչ մասնակից պետությունների հետ հարաբերությունների ներդաշնակ զարգացման և դրանց զանազանեցման համար բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը: Մեր նպատակն այդ պետությունների հետ համագործակցության ընդլայնումն է, որը նպատակամղված կլինի տնտեսական ու սոցիալական զարգացմանն օժանդակելուն և տարածաշրջանում կայունությունն ամրապնդելուն: Այդ նպատակով այդ երկրների հետ մեկտեղ մենք կձգտենք նշանակալիորեն կրճատել այն խզումը, որ բարեկեցության առումով առկա է Եվրոպայի և նրա միջերկրածովյան հարևանների միջև:

Ոչ կառավարական կազմակերպություններ

Մենք հիշեցնում ենք այն կարևոր դերը, որ ոչ կառավարական կազմակերպությունները, կրոնական և մյուս խմբերն ու անհատները կատարել են ԵԱՀԽ նպատակներին հասնելու ուղղությամբ, և հետագայում էլ աջակցելու ենք ԵԱՀԽ-ի առջև մասնակից պետությունների ստանձնած պարտավորությունների իրականացմանն ուղղված նրանց գործունեությանը: Իրենց կարևոր խնդիրը կատարելու համար այդ կազմակերպությունները, խմբերն ու անհատները պետք է պատշաճ կերպով ներգրավվեն ԵԱՀԽ աշխատանքներում և նոր կառույցներում:

ԵԱՀԽ գործընթացի նոր կառույցներն ու հաստատությունները

Մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքին, ժողովրդավարության ու իրավունքի գերակայության ապահովմանը, խաղաղության ամրապնդմանն ու Եվրոպայի միասնությանը աջակցելուն ուղղված մեր համատեղ ջանքերի համար պահանջվում են քաղաքական երկխոսության ու համագործակցության նոր որակ և այդ ճանապարհով ԵԱՀԽ կառույցների զարգացում:

Մեր ապագա հարաբերությունների ձևավորման գործում առաջնահերթ նշանակություն ունի բոլոր մակարդակներում մեր խորհրդակցությունների աշխուժացումը: Այդ նպատակով մենք որոշում ենք.

Մենք՝ պետությունների կամ կառավարությունների ղեկավարներս, հաջորդ անգամ կհանդիպենք Հելսինկիում՝ 1992 թվականի ԵԱՀԽ հանդիպմանը: Այնուհետև մենք կհավաքվենք հաջորդ հանդիպումներին՝ հետագա քայլերի շրջանակներում:

Մեր արտաքին գործերի նախարարները, որպես Խորհուրդ, կանոնավոր հանդիպումներ կանցկացնեն տարեկան առնվազն մեկ անգամ: Այդ հանդիպումները կդիտարկվեն որպես կենտրոնական համաժողով ԵԱՀԽ գործընթացի շրջանակներում քաղաքական խորհր-

դակցությունների համար: Խորհուրդը կքննարկի Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության խորհրդաժողովին առնչվող հարցեր և համապատասխան որոշումներ կկայացնի:

Խորհրդի առաջին հանդիպումը տեղի կունենա Բեռլինում:

Բարձրաստիճան պաշտոնյաների կոմիտեն կնախապատրաստի Խորհրդի նիստերը և կկատարի դրա որոշումները: Կոմիտեն կամփոփի ընդհանուր հարցերը և կարող է համապատասխան որոշումներ ընդունել, այդ թվում՝ Խորհրդին հասցեագրված առաջարկությունների տեսքով:

Անհետաձգելի հարցերի քննարկման համար կարող է ձեռք բերվել մասնակից պետությունների ներկայացուցիչների լրացուցիչ հանդիպումներ անցկացնելու պայմանավորվածություն:

Խորհուրդը կուսումնասիրի արտակարգ իրավիճակներում Բարձրաստիճան պաշտոնյաների կոմիտեի նիստեր գումարելու վերաբերյալ դրույթների մշակման հարցը:

Մասնակից պետությունները կարող են պայմանավորվել նաև այլ նախարարների հանդիպումներ անցկացնելու մասին:

Այդ խորհրդակցությունների ընթացքում վարչական հարցերում օժանդակություն ցուցաբերելու նպատակով մենք Պրահայում ստեղծում ենք Քարտուղարություն:

Հետագա քայլերի շրջանակներում մասնակից պետությունների հանդիպումները, որպես կանոն, կանցկացվեն երկու տարին մեկ անգամ, որպեսզի մասնակից պետություններին հնարավորություն տրվի ամփոփել զարգացումները, իրենց պարտավորությունների կատարումը, ինչպես նաև քննարկել հետագա քայլերը ԵԱՀԽ գործընթացի շրջանակներում:

Մենք որոշում ենք Վիեննայում ստեղծել Հակամարտությունների կանխարգելման կենտրոն՝ հակամարտությունների ծագման վտանգը նվազեցնելու հարցում Խորհրդին աջակցելու համար:

Մենք որոշում ենք Վարշավայում ստեղծել Ազատ ընտրությունների բյուրո՝ մասնակից պետությունների շփումներին և ընտրությունների մասին տեղեկատվության փոխանակման օժանդակելու համար:

Ընդունելով այն կարևոր դերը, որ խորհրդարանականները կարող են կատարել ԵԱՀԽ գործընթացում, մենք խորհրդարաններին կոչ ենք անում ավելի լայնորեն մասնակցել ԵԱՀԽ-ին, մասնավորապես՝ ԵԱՀԽ խորհրդարանական վեհաժողով ստեղծելու միջոցով, որում կընդգրկվեն մասնակից բոլոր պետությունների խորհրդարանների անդամներ: Այդ նպատակով մենք հաստատակամորեն կոչ ենք անում զարգացնել խորհրդարանական մակարդակով շփումները ԵԱՀԽ խորհրդարանական կառույցի գործունեության ոլորտների, աշխատանքային մեթոդների և ընթացակարգային կանոնների քննարկման համար՝ օգտագործելով այդ բնագավառում եղած փորձն ու արդեն կատարված աշխատանքը:

Մենք մեր արտաքին գործերի նախարարներին խնդրում ենք այդ հարցը քննարկել Խորհրդի կարգավիճակով կայանալիք իրենց անդրանիկ նիստում:

* * *

Նոր Եվրոպայի համար Փարիզի խարտիայում ներառված որոշ դրույթներին վերաբերող ընթացակարգային ու կազմակերպական պայմանները շարադրված են Լրացուցիչ փաստաթղթում, որն ընդունվում է Փարիզի խարտիայի հետ միասին:

Մենք Խորհրդին հանձնարարում ենք ձեռնարկել հետագա այնպիսի քայլեր, որոնք կարող են պահանջվել սույն փաստաթղթի, ինչպես նաև Լրացուցիչ փաստաթղթում ներառված որոշումների կատարումն ապահովելու համար, և քննության առնել Եվրոպայում անվտանգության ու համագործակցության ամրապնդմանն ուղղված հետագա ջանքերի հարցը: Խորհուրդը կարող է Լրացուցիչ փաստաթղթում կատարել ցանկացած փոփոխություն, որ ինքն անհրաժեշտ կհամարի:

* * *

Նոր Եվրոպայի համար Փարիզի խարտիայի բնօրինակը, որ կազմված է անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, իտալերեն, ռուսերեն և իսպաներեն լեզուներով, կհանձնվի Ֆրանսիայի Հանրապետության Կառավարությանը, որն այն կպահի իր արխիվներում: Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը Ֆրանսիայի Հանրապետության Կառավարությունից կստանա Փարիզի խարտիայի ճշգրիտ պատճենը:

Փարիզի խարտիայի տեքստը կհրապարակվի մասնակից յուրաքանչյուր պետությունում, որը կտարածի այն և կպահովի, որ հնարավորինս լայն շրջանակներ ծանոթանան դրան:

Մենք խնդրում ենք, որ Ֆրանսիայի Հանրապետության Կառավարությունը փոխանցի Միավորված ազգերի կազմակերպության Գլխավոր քարտուղարին Նոր Եվրոպայի համար Փարիզի խարտիայի տեքստը, որը, Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրության 102-րդ հոդվածի համաձայն, ենթակա չէ գրանցման, որպեսզի Գլխավոր քարտուղարն իր հերթին տարածի այն որպես պաշտոնական փաստաթուղթ Կազմակերպության բոլոր անդամների շրջանում:

Մենք նաև խնդրում ենք Ֆրանսիայի Հանրապետությանը, որ Փարիզի խարտիայի տեքստը փոխանցի նաև խարտիայում նշված մյուս բոլոր միջազգային կազմակերպություններին:

Ի ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆ ՎԵՐՈՆՇՅԱԼԻ՝ մենք՝ մասնակից պետությունների ներքոստորագրյալ Բարձր ներկայացուցիչներս, գիտակցելով քաղաքական այն կարևոր նշանակությունը, որ մենք տալիս ենք Գազաթնաժողովի արդյունքներին, և հայտարարելով, որ լի ենք մեր ընդունած դրույթներին համապատասխան գործելու վճռականությամբ, մեր ստորագրությունները դրեցինք սույն փաստաթղթի տակ:

**Կատարված է Փարիզում
1990 թ. նոյեմբերի 21-ին:**

ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը նվիրված համաժողովի՝ Կոպենհագենի հանդիպման փաստաթուղթը

Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության խորհրդաժողովի (ԵԱՀԽ) Մասնակից պետությունների՝ Ավստրիայի, Բելգիայի, Բուլղարիայի, Կանադայի, Կիպրոսի, Չեխոսլովակիայի, Դանիայի, Ֆինլանդիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի Ժողովրդավարական Հանրապետության, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության, Հունաստանի, Վատիկանի, Հունգարիայի, Իսլանդիայի, Իռլանդիայի, Իտալիայի, Լիխտենշտեյնի, Լյուքսեմբուրգի, Մալթայի, Մոնակոյի, Նիդերլանդների, Նորվեգիայի, Լեհաստանի, Պորտուգալիայի, Ռումինիայի, Սան Մարինոյի, Իսպանիայի, Շվեդիայի, Շվեյցարիայի, Թուրքիայի, Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության, Սիացյալ Թագավորության, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների և Հարավսլավիայի ներկայացուցիչները հանդիպեցին Կոպենհագենում 1990 թվականի հունիսի 5-ից 29-ը՝ ԵԱՀԽ Վիեննայի հանդիպման եզրափակիչ փաստաթղթում պարունակվող՝ ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը վերաբերող դրույթներին համապատասխան:

Ալբանիայի ներկայացուցիչը մասնակցել է Կոպենհագենի հանդիպմանը որպես դիտորդ:

Խորհրդաժողովի առաջին հանդիպումը կայացել է Փարիզում 1989 թվականի մայիսի 30-ից հունիսի 23-ը:

Կոպենհագենի հանդիպման բացումն ու փակումը վերապահվել է Դանիայի արտաքին գործերի նախարարին:

Կոպենհագենի հանդիպման բացման պաշտոնական արարողությանը ներկա էին Դանիայի Նորին Գերագանցություն Թագուհին և Նորին Արքայական Մեծություն Արքայազն Կոնստանտինը:

Բացման ելույթով հանդես եկան Մասնակից պետությունների նախարարներ և փոխնախարարներ:

Դանիայի արտաքին գործերի նախարարի հրավերով 1990 թվականի հունիսի 5-ին գումարված ԵԱՀԽ Մասնակից պետությունների արտաքին գործերի նախարարների հատուկ հանդիպման ընթացքում համաձայնություն էր ձեռք բերվել 1990 թվականի հուլիսի 10-ին Վիեննայում Նախապատրաստական կոմիտեի նիստ գումարելու մասին՝ Փարիզում պետությունների կամ կառավարությունների ղեկավարների զագաթնաժողով նախապատրաստելու նպատակով:

Մասնակից պետությունները մեծ գոհունակությամբ ողջունում են ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդաժողովի՝ 1989 թվականին Փարիզում կայացած առաջին հանդիպումից հետո Եվրոպայում տեղի ունեցած հիմնարար քաղաքական փոփոխությունները: Նրանք նշում են, որ ԵԱՀԽ գործընթացն զգալիորեն նպաստել է այդ փոփոխությունների իրականացմանը, և որ այդ զարգացումները, իրենց հերթին, մեծապես նպաստել են Եզրափակիչ ակտի և ԵԱՀԽ մյուս փաստաթղթերի դրույթների կիրարկմանը:

Նրանք գիտակցում են, որ բազմակարծիք ժողովրդավարությունը և իրավունքի գերակայությունն էական են մարդու բոլոր իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքի ապահովման, մարդկային շփումների զարգացման և մարդասիրական բնույթի այլ՝ նմանատիպ խնդիրների լուծման համար: Այդ պատճառով նրանք ողջունում են բոլոր Մասնակից պետությունների կողմից արտահայտված նվիրվածությունը ժողովրդավարական իդեալներին և քաղաքական բազմակարծությանը, ինչպես նաև ազատ ընտրությունների և իրավունքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական հասարակություններ ձևավորելու հարցում նրանց ընդհանուր վճռականությունը:

Կոպենհագենի հանդիպման ընթացքում Մասնակից պետությունները վերանայեցին մարդկային ուղղության բնագավառում իրենց հանձնառությունների կատարման հարցը:

Նրանք եկան այն եզրահանգմանը, որ իրենց կողմից ԵԱՀԽ փաստաթղթերի համապատասխան դրույթներով ամրագրված հանձնառությունների կատարման մակարդակը Փարիզի հանդիպումից հետո զգալիորեն բարելավվել է: Այդուհանդերձ, նրանք այն տեսակետն արտահայտեցին, որ մարդկային ուղղության ոլորտում իրենց հանձնառությունների լիարժեք կատարման համար լրացուցիչ քայլեր են պահանջվում:

Մասնակից պետություններն իրենց համոզմունքն են հայտնում առ այն, որ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ լիարժեք հարգանքը և բազմակարծիք ժողովրդավարության ու իրավունքի գերակայության վրա հիմնված հասարակությունների զարգացումը Եվրոպայում խաղաղության, անվտանգության, արդարության և համագործակցության երկարատև կարգի հաստատման առաջընթացի նախապայմաններն են: Հետևաբար, նրանք վերահաստատում են իրենց հանձնառությունը՝ լիարժեք կերպով կիրարկել Եզրափակիչ ակտի և մարդկային ուղղությանը վերաբերող ԵԱՀԽ մյուս փաստաթղթերի դրույթները և պարտավորվում են չբավարարվել ձեռք բերված առաջընթացով:

Նրանք գիտակցում են, որ փոխադարձ համագործակցությունը, ինչպես նաև տարբեր անձանց, խմբերի, կազմակերպությունների և հաստատությունների ներգրավումն էական են լինելու իրենց ընդհանուր նպատակների ուղղությամբ շարունակական առաջընթաց ապահովելու համար:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքը և դրանց իրականացումն ապահովելու, մարդկային շփումները զարգացնելու և մարդասիրական բնույթի այլ նմանատիպ հասցեր լուծելու նպատակով Մասնակից պետությունները համաձայնում են հետևյալի շուրջ.

I

1) Մասնակից պետություններն իրենց համոզմունքն են հայտնում, որ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանությունն ու դրանց նպաստելը կառավարության հիմնական նպատակներից մեկն է, և վերահաստատում են, որ այդ իրավունքների և ազատությունների ճանաչումն ազատության, արդարության և խաղաղության հիմքն է:

2) Նրանք լի են վճռականությամբ՝ պաշտպանել և առաջ մղել արդարադատության այն սկզբունքները, որոնք իրավական պետության հիմքն են կազմում: Նրանք գտնում են, որ իրավական պետությունը զուտ ֆորմալ օրինականություն չէ, որն ապահովում է ժողովրդավարական կարգի կանոնավոր և հետևողական կայացումը և կատարումը, այլ՝ մարդկային անհատականության գերագույն արժեքի ճանաչման և լիարժեք ընդունման վրա հիմնված և այն հաստատությունների կողմից երաշխավորված արդարություն, որոնք դրա լիարժեք արտահայտման համար դաշտ են ապահովում:

3) Նրանք վերահաստատում են, որ ժողովրդավարությունն իրավական պետության անբաժանելի բաղադրիչն է: Նրանք ճանաչում են քաղաքական կազմակերպությունների առնչությամբ բազմակարծության կարևորությունը:

4) Նրանք հաստատում են, որ հարգելու են մեկմեկու՝ մարդու իրավունքների ոլորտի միջազգային չափանիշներին համապատասխան իրենց քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական և մշակութային համակարգերն ազատորեն ընտրելու և զարգացնելու իրավունքը: Այդ իրավունքն իրականացնելիս նրանք ապահովելու են իրենց օրենքների, կանոնակարգերի, գործելակերպի և քաղաքականության համապատասխանությունը միջազգային իրավունքով ստանձնած իրենց պարտավորություններին և դրանց ներդաշնակեցումը Սկզբունքների մասին հռչակագրին և ԵԱՀԽ մյուս հանձնառություններին:

5) Նրանք հանդիսավոր կերպով հայտարարում են, որ բոլոր մարդկային էակներին ներհատուկ արժանապատվության և հավասար ու անօտարելի իրավունքների լիարժեք արտահայտման համար էական համարվող արդարության բաղադրիչներից են.

5.1) – ազատ ընտրությունները, որոնք անցկացվելու են ողջամիտ պարբերականությամբ՝ գաղտնի քվեարկությամբ կամ քվեարկության այլ համարժեք ընթացակարգով, այնպիսի պայմաններում, որոնք գործնականում կապահովեն ընտրողների կարծիքի ազատ արտահայտումն իրենց ներկայացուցիչներին ընտրելու հարցում.

5.2) – կառավարման այնպիսի ձևը, որը բնութով ներկայացուցչական է, և որտեղ գործադիրը հաշվետու է ընտրովի օրենսդրին կամ ընտրազանգվածին.

5.3) – կառավարության և պետական իշխանությունների՝ սահմանադրությանը համապատասխան և օրենքին համահունչ գործելու պարտականությունը.

5.4) – պետության և քաղաքական կուսակցությունների միջև հստակ տարանջատումը. մասնավորապես, քաղաքական կուսակցությունները չպետք է ձուլվեն պետությանը.

5.5) – կառավարության, վարչակազմի և դատական մարմինների գործունեությունն իրականացվելու է օրենքով սահմանված համակարգին համապատասխան: Պետք է ապահովել հարգանք այդ համակարգի նկատմամբ.

5.6) – զինված ուժերը և ոստիկանությունը գտնվելու են քաղաքացիական իշխանությունների հսկողության ներքո և հաշվետու են լինելու վերջիններիս.

5.7) – մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները երաշխավորվելու են օրենքով և միջազգային իրավունքով ստանձնած իրենց պարտավորություններին համապատասխան.

5.8) – հրապարակային ընթացակարգի արդյունքում ընդունված օրենսդրությունը և կանոնակարգերը հրապարակվելու են, ինչը դրանց կիրառության նախապայմանն է լինելու: Այդ տեքստերը հասանելի են լինելու բոլորին.

5.9) – բոլոր մարդիկ հավասար են օրենքի առջև և իրավունք ունեն, առանց որևէ խտրականության, օգտվելու օրենքի հավասար պաշտպանությունից: Այդ առումով օրենքով արգելվելու է խտրականության որևէ դրսևորում, և բոլոր մարդկանց համար երաշխավորվելու է հավասար և արդյունավետ պաշտպանություն որևէ հիմքով խտրականությունից.

5.10) – յուրաքանչյուր ոք ունենալու է իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոց վարչական որոշումների դեմ, որպեսզի երաշխավորվի հարգանքը մարդու իրավունքների նկատմամբ և ապահովվի իրավական համակարգին վնաս չհասցնելը.

5.11) – անձի դեմ կայացված վարչական որոշումները պետք է պատշաճ կերպով հիմնավորված լինեն և, որպես կանոն, մատնանշեն առկա իրավական պաշտպանության միջոցները.

5.12) – ապահովվելու է դատավորների անկախությունը և պետական դատական ծառայության անաչառ գործունեությունը.

5.13) – ճանաչվելու և պաշտպանվելու է փաստաբանների անկախությունը, մասնավորապես՝ նրանց աշխատանքի ընդունման և պրակտիկ գործունեության ոլորտում.

5.14) – քրեական դատավարությանը վերաբերող կանոնները պարունակելու են քրեական հետապնդման մասով լիազորությունների, ինչպես նաև քրեական հետապնդմանը նախորդող կամ ուղեկցող միջոցների հստակ սահմանում.

5.15) – քրեական մեղադրանքով ձերբակալված կամ կալանավորված յուրաքանչյուր անձ իրավունք է ունենալու, իր ձերբակալության կամ կալանավորման օրինականությունը որոշելու նպատակով, կանգնել դատավորի կամ այդպիսի գործառույթ կատարելու համար լիազորված մեկ այլ պաշտոնատար անձի առջև:

5.16) – իրեն ներկայացված որևէ քրեական մեղադրանքի կամ օրենքով սահմանված վարույթում իր իրավունքների և պարտականությունների որոշման ժամանակ յուրաքանչյուր ոք ունենալու է արդար և հրապարակային դատաքննության իրավունք օրենքով ստեղծված՝ իրավասու, անկախ և անաչառ դատարանի կողմից:

5.17) – քրեական հետապնդման ենթարկված յուրաքանչյուր անձ իրավունք է ունենալու պաշտպանելու իրեն անձամբ, կամ իր կողմից ընտրված և անհապաղ տրամադրված իրավաբանական օգնության միջոցով կամ, այն դեպքում, երբ անձը չունի բավարար միջոցներ իրավաբանական օգնության դիմաց վճարելու համար՝ անվճար իրավաբանական օգնության միջոցով, եթե դա են պահանջում արդարադատության շահերը:

5.18) – ոչ ոք չի մեղադրվելու, դատվելու կամ դատապարտվելու հանցագործության համար, եթե հանցագործությունը սահմանված չէ օրենքով, որը հստակ և ճշգրիտ կերպով ամրագրում է այդ հանցագործության հատկանիշները:

5.19) – յուրաքանչյուր ոք համարվելու է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան:

5.20) – հաշվի առնելով մարդու իրավունքների ոլորտի միջազգային փաստաթղթերի կարևոր ներդրումն ազգային մակարդակում իրավունքի գերակայության հաստատման գործում՝ Մասնակից պետությունները վերահաստատում են, որ միանալու են «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրին, «Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրին և համապատասխան մյուս միջազգային փաստաթղթերին, եթե դեռևս չեն միացել դրանց:

5.21) – իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները լրացնելու և Մասնակից պետությունների ստանձնած միջազգային պարտավորությունների պահպանումն ապահովելու նպատակով Մասնակից պետությունները քննարկելու են մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտի՝ տարածաշրջանային կամ գլոբալ միջազգային կոնվենցիաներին, այդ թվում՝ «Մարդու իրավունքների եվրոպական» կոնվենցիային կամ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի կամընտիր արձանագրությանը միանալու հարցը, որոնք նախատեսում են միջազգային մարմիններ անհատական գանգատներ ներկայացնելու ընթացակարգեր:

6) Մասնակից պետությունները հայտարարում են, որ պարբերական և իրական ընտրությունների միջոցով ազատ և արդար ձևով արտահայտված ժողովրդի կամքը բոլոր կառավարությունների իրավասության և լեգիտիմության հիմքն է: Մասնակից պետություններն, ըստ այդմ, հարգելու են պետության կառավարմանը մասնակցելու իրենց քաղաքացիների իրավունքը՝ ուղղակիորեն կամ արդարացի ընտրական գործընթացների միջոցով ազատորեն ընտրված ներկայացուցիչների միջոցով: Նրանք ճանաչում են իրենց օրենքներին, մարդու իրավունքների ոլորտի իրենց պարտավորություններին և միջազգային հանձնառություններին համապատասխան, ժողովրդի կամքով ազատորեն հաստատված ժողովրդավարական կարգն այն անձանց, խմբերի կամ կազմակերպությունների գործողություններից պաշտպանելու իրենց պարտականությունը, որոնք ներգրավված են ահաբեկչության կամ բռնության մեջ կամ հրաժարվում են մերժել ահաբեկչությունը կամ բռնությունը, որի նպատակն այդ կարգը կամ մեկ այլ Մասնակից պետության կարգը տապալելն է:

7) Ժողովրդի կամքը որպես կառավարության իշխանության հիմք ապահովելու նպատակով Մասնակից պետությունները.

7.1) – օրենքով սահմանված կարգով, ողջամիտ պարբերականությամբ անցկացնելու են ազատ ընտրություններ,

7.2) – թույլ են տալու, որ ազգային օրենսդիր մարմնի առնվազն մեկ պալատի տեղերն զբաղեցվեն ժողովրդական քվեարկության արդյունքում, մրցակցային հիմունքներով,

7.3) – երաշխավորելու են համընդհանուր և հավասար ձայնի իրավունք բոլոր չափահաս քաղաքացիների համար,

7.4) – ապահովելու են, որ քվեարկությունն անցկացվի գաղտնի կամ այլ համարժեք ազատ քվեարկության ընթացակարգով, և որ ձայները հաշվարկվեն, և դրանց վերաբերյալ տեղեկությունները հայտարարվեն ազնիվ կերպով, և որ պաշտոնական արդյունքները հրապարակային դարձվեն,

7.5) – հարգելու են քաղաքացիների՝ քաղաքական կամ պետական պաշտոն զբաղեցնելու իրավունքը՝ առանց որևէ խտրականության, անձամբ կամ որպես քաղաքական կուսակցությունների կամ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ,

7.6) – հարգելու են անձանց կամ խմբերի՝ միանգամայն ազատորեն իրենց սեփական քաղաքական կուսակցությունները կամ այլ քաղաքական կազմակերպություններ ստեղծելու իրավունքը և այդ քաղաքական կուսակցություններին և կազմակերպություններին ապահովելու են անհրաժեշտ իրավական երաշխիքներով՝ հնարավորություն ընձեռելով նրանց մրցելու մեկմեկու դեմ օրենքի առջև և իշխանությունների կողմից հավասար վերաբերմունքի պայմաններում,

7.7) – ապահովելու են, որ օրենքը կիրառվի և պետական քաղաքականությունն իրականացվի այնպես, որ հնարավորություն ստեղծվի քաղաքական քարոզչություն իրականացնել արդար և ազատ մթնոլորտում, որտեղ վարչական գործողությունները, բռնությունները կամ ահաբեկումը չեն խոչընդոտի կուսակցություններին և թեկնածուներին իրենց տեսակետները և որակավորումներն ազատորեն ներկայացնել, կամ չեն արգելի քվեարկողներին դրանց մասին տեղեկանալ և քննարկել կամ ազատորեն տալ իրենց ձայնը՝ առանց վախենալու հատուցումից,

7.8) – ապահովելու են, որ ընտրական գործընթացին մասնակցել ցանկացող բոլոր քաղաքական խմբավորումների և անհատների համար լրատվության միջոցներից անարգել օգտվելու ճանապարհին չհայտնվեն իրավական կամ վարչական խոչընդոտներ,

7.9) – ապահովելու են, որ օրենքով պահանջվող ձայներ հավաքած թեկնածուները պատշաճ կերպով ստանձնեն իրենց պաշտոնները, և որ նրանց թույլ տրվի մնալ այդ պաշտոններում մինչև իրենց պաշտոնավարության ժամկետի ավարտը կամ օրենքով կարգավորվող եղանակով այլ կերպ լրանալը՝ խորհրդարանական և սահմանադրական ժողովրդավարական ընթացակարգերին համապատասխան:

8) Մասնակից պետությունները գտնում են, որ օտարերկրյա և տեղական դիտորդների ներկայությունը կարող է կատարելագործել ընտրական գործընթացն այն պետություններում, որտեղ անց են կացվում ընտրություններ: Նրանք, հետևաբար, հրավիրում են դիտորդներ ԵԱՀԽ մյուս Մասնակից պետություններից և այլ համապատասխան մասնավոր հաստատություններից և կազմակերպություններից, որոնք ցանկություն ունեն հետևելու իրենց ներ-

պետական ընտրական գործընթացներին՝ օրենքով թույլատրելի սահմաններում: Նրանք նաև փորձելու են ապահովել նմանատիպ մասնակցություն ազգային մակարդակից ցածր անցկացվող այլ ընտրական գործընթացներում: Այդօրինակ դիտորդները պարտավորվելու են չմիջամտել ընտրական գործընթացներին:

II

9) Մասնակից պետությունները վերահաստատում են որ.

9.1) – յուրաքանչյուր ոք ունենալու է արտահայտվելու ազատության, ներառյալ՝ հաղորդակցության իրավունք: Այդ իրավունքը ներառելու է կարծիք ունենալու և տեղեկություններ ու կարծիքներ ստանալու և տարածելու իրավունքը՝ առանց պետական մարմինների միջամտության և անկախ սահմաններից: Այդ իրավունքի իրականացումը կարող է ենթակա լինել միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք նախատեսված են օրենքով և համապատասխանում են միջազգային չափանիշներին: Մասնավորապես, որևէ սահմանափակում չի դրվելու որևէ տեսակի փաստաթղթի բազմացման միջոցների հասանելիության և օգտագործման վրա՝ պահպանելով, միևնույն ժամանակ, մտավոր սեփականության ոլորտի իրավունքները՝ ներառյալ հեղինակային իրավունքը,

9.2) – յուրաքանչյուր ոք ունենալու է խաղաղ հավաքներ և ցույցեր անցկացնելու իրավունք: Այդ իրավունքների իրականացման ցանկացած սահմանափակում ամրագրվելու է օրենքով և համապատասխանելու է միջազգային չափանիշներին,

9.3) – երաշխավորվելու է միավորվելու իրավունքը: Երաշխավորվելու է արհեստակցական միություն կազմելու և, կախված արհեստակցական միության՝ սեփական անդամությունը որոշելու ընդհանուր իրավունքից, դրան միանալու իրավունքը: Այդ իրավունքները բացառում են որևէ նախնական հսկողություն: Աշխատողների համար երաշխավորվելու է միավորվելու, այդ թվում՝ գործադուլի ազատությունը՝ պահպանելով այն սահմանափակումները, որոնք նախատեսված են օրենքով և համապատասխանում են միջազգային չափանիշներին,

9.4) – յուրաքանչյուր ոք ունենալու է մտքի, խղճի և կրոնի ազատության իրավունք: Այդ իրավունքը ներառում է կրոնը կամ համոզումները փոխելու ազատությունը և սեփական կրոնը կամ համոզումները արտահայտելու ազատությունը՝ միանձնյա կամ այլ անձանց հետ համատեղ, հրապարակավ կամ մասնավոր կարգով՝ պաշտամունքի, քարոզչության, արարողությունների և ծեսերի միջոցով: Այդ իրավունքների իրականացումը կարող է ենթակա լինել միայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք սահմանված են օրենքով և համապատասխանում են միջազգային չափանիշներին,

9.5) – հարգելու են յուրաքանչյուրի՝ ցանկացած, այդ թվում՝ սեփական երկրից հեռանալու և սեփական երկիր վերադառնալու իրավունքը՝ պետության միջազգային պարտավորություններին և ԵԱՀԽ առջև ստանձնած հանձնառություններին համապատասխան: Այդ իրավունքի սահմանափակումները կրելու են խիստ սահմանափակ բացառությունների բնույթ. դրանք համարվելու են անհրաժեշտ, եթե հասցեագրվում են կոնկրետ հանրային կարիքի, ծառայում են օրինական նպատակի և համաչափ են այդ նպատակին ու չեն չարաշահվելու կամ կիրառվելու կամայական եղանակով,

9.6) – յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ եղանակով սեփականություն ունենալու իրավունք՝ միանձնյա կամ համատեղ: Ոչ մեկին չի կարելի զրկել իր սեփականությունից՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա է պահանջում հանրային շահը՝ օրենքով սահմանված պայմանների առկայությամբ և միջազգային հանձնառություններին և պարտավորություններին համապատասխան:

10) – Վերահաստատելով՝ մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատություններն իմանալու և դրանց համաձայն գործելու և, ինչպես միանձնյա, այնպես էլ՝ այլ անձանց հետ համատեղ, դրանց խթանմանն ու պաշտպանությանն ակտիվորեն օժանդակելու անձի իրավունքներն արդյունավետորեն ապահովելու իրենց հանձնառությունը՝ Մասնակից պետություններն արտահայտում են իրենց պարտավորությունը.

10.1) – հարգել յուրաքանչյուրի իրավունքը՝ միանձնյա կամ այլ անձանց հետ համատեղ, ազատորեն փնտրել, ստանալ և տարածել տեսակետներ և տեղեկություններ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների վերաբերյալ, այդ թվում՝ այդպիսի տեսակետներ և տեղեկություններ տարածելու և հրապարակելու իրավունքները,

10.2) – հարգել յուրաքանչյուրի իրավունքը՝ միանձնյա կամ այլ անձանց հետ համատեղ, ուսումնասիրել և քննարկել մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պահպանման հարցը և զարգացնել ու քննարկել կարծիքներ մարդու իրավունքների պաշտպանության բարելավման և մարդու իրավունքների ոլորտում միջազգային չափանիշների պահպանումն ապահովելու առավել կատարելագործված միջոցների վերաբերյալ,

10.3) – ապահովել, որ անհատներին թույլ տրվի իրականացնել միավորումներ կազմելու ազատությունը, այդ թվում՝ այնպիսի հասարակական կազմակերպություններ կազմելու, դրանց միանալու և դրանց գործունեությանը արդյունավետ կերպով մասնակցելու իրավունքը, որոնք զբաղվում են մարդու իրավունքներին և հիմնարար ազատություններին աջակցելով և պաշտպանությամբ, այդ թվում՝ արհեստակցական միությունները և մարդու իրավունքների ոլորտի մոնիտորինգային խմբերը,

10.4) – թույլ տալ այդպիսի խմբերի և կազմակերպությունների անդամներին անարգել մուտք ունենալ և հաղորդակցվել իրենց պետություններում և դրանցից դուրս գործող նպանատիպ մարմինների և միջազգային կազմակերպությունների հետ, իրականացնել փոխանակումներ, շփումներ և համագործակցություն մանատիպ խմբերի և կազմակերպությունների հետ, ինչպես նաև, մարդու իրավունքներին և հիմնարար ազատությունների աջակցելու և պաշտպանելու նպատակով, օրենքով սահմանված կարգով խնդրել, ստանալ և օգտվել ազգային և միջազգային աղբյուրներից կամավոր հիմունքներով տրամադրվող ֆինանսական նվիրատվություններից,

11) – Մասնակից պետություններն այնուհետև վերահաստատում են, որ մարդու իրավունքների և ազատությունների խախտումների մասին մեղադրանքներ հնչելու դեպքում առկա իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցները ներառում են.

11.1) – համապատասխան իրավաբանական օգնություն փնտրելու և ստանալու՝ անձի իրավունքը,

11.2) – մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները պաշտպանելիս՝ անձի՝ այլ անձանց օժանդակության համար դիմելու և նրանցից դա ստանալու իրավունքն, ինչպես նաև մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները պաշտպանելու հարցում այլ անձանց օգնելու իրավունքը,

11.3) - անհատների կամ խմբերի՝ իրենց անունից մարդու իրավունքների չարաշահումների մասին մեղադրանքներ ստանալու և քննելու իրավասություն ունեցող միջազգային մարմինների հետ հաղորդակցվելու իրավունքը,

12) Մասնակից պետությունները ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության ոլորտում Վիեննայի եզրափակիչ փաստաթղթով ստանձնած հանձնառությունների կատարման հարցում առավել մեծ

Քափանցիկություն ապահովելու նպատակով որոշում են ընդունել Մասնակից պետությունների կողմից ուղարկված դիտորդների և հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների ու այլ շահագրգիռ անձանց ներկայությունը դատավարություններին՝ որպես վստահության ձևավորմանն ուղղված միջոց, ազգային օրենսդրությամբ և միջազգային իրավունքով սահմանված կարգով. հասկանալի է, որ դատավարությունը կարող է անցկացվել դրամիակ միայն օրենքով սահմանված հանգամանքներում և միջազգային իրավունքով ստանձնած պարտավորություններին և միջազգային հանձնառություններին համապատասխան:

13) Մասնակից պետությունները որոշում են հատուկ ուշադրություն դարձնել երեխայի իրավունքների ճանաչմանը, նրա քաղաքացիական իրավունքներին և անձնական ազատություններին, նրա տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներին և բռնության ու շահագործման բոլոր ձևերի դեմ հատուկ պաշտպանության նրա իրավունքին: Նրանք քննարկելու են 1990 թվականի հունվարի 26-ին ստորագրության համար բացված՝ «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիային միանալու հարցը, եթե դեռևս դա չեն արել: Իրենց ներպետական օրենսդրության մեջ նրանք ճանաչելու են երեխայի իրավունքները, ինչպես որ դրանք ամրագրված են այն միջազգային համաձայնագրերում, որոնց նրանք կողմ են հանդիսանում:

14) Մասնակից պետությունները համաձայնում են իրենց երկրներում խրախուսել այլ Մասնակից պետություններից եկած ուսանողների և պրակտիկանտների, այդ թվում՝ մասնագիտական և տեխնիկական դասընթացներին մասնակցող անձանց համար ուսումնառության պայմանների ստեղծումը: Նրանք նաև համաձայնում են խթանել իրենց երկրների երիտասարդների ճամփորդություններն այլ Մասնակից պետություններ՝ կրթություն ստանալու համար, և, այդ նպատակով, խրախուսում են, անհրաժեշտության դեպքում, երկկողմ և բազմակողմ համաձայնագրերի կնքումը համապատասխան պետական հաստատությունների, կազմակերպությունների և կրթական հաստատությունների միջև:

15) Մասնակից պետությունները գործելու են այնպես, որ դյուրացնեն դատապարտված անձանց փոխանցումը, և խրախուսելու են այն Մասնակից պետություններին, որոնք 1983 թվականի նոյեմբերի 21-ին Ստրասբուրգում ստորագրված՝ «Դատապարտված անձանց փոխանցման մասին» կոնվենցիայի կողմ չեն հանդիսանում, քննարկել այդ կոնվենցիային միանալու հարցը:

16) Մասնակից պետությունները՝

16.1) – վերահաստատում են խոշտանգումները և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժն արգելելուն, նման գործելակերպը կանխարգելելուն և պատժելուն ուղղված՝ արդյունավետ օրենսդրական, վարչական, դատական և այլ միջոցներ ձեռնարկելու, մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները ոտնահարող՝ հոգեբուժական կամ այլ բժշկական գործելակերպից անձանց պաշտպանելու և այդօրինակ գործելակերպը կանխարգելելուն և պատժելուն ուղղված արդյունավետ միջոցներ ձեռնարկելու իրենց հանձնառությունը.

16.2) – մտադիր են անհապաղ քննարկել, եթե դա դեռևս չեն արել, «Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի դեմ» կոնվենցիային միանալու և, կոնվենցիայի 21-րդ և 22-րդ հոդվածներին համապատասխան, Խոշտանգումների դեմ կոմիտեի իրավասությունները ճանաչելու և Կոմիտեի իրավասության վերաբերյալ 20-րդ հոդվածով նախատեսված վերապահումներից հրաժարվելու հարցը.

16.3) – ընդգծում են, որ որևէ բացառիկ հանգամանք՝ լինի դա պատերազմական դրություն կամ պատերազմի սպառնալիք, ներքին քաղաքական անկայունություն կամ որևէ այլ արտակարգ դրություն, չի կարող վկայակոչվել որպես խոշտանգման արդարացում:

16.4) – ապահովելու են, որ խոշտանգումների արգելքի վերաբերյալ ուսուցումը և տեղեկատվությունը լիարժեքորեն ներառվեն իրավապահ մարմինների աշխատակիցների՝ քաղաքացիական կամ զինվորական, բժշկական անձնակազմի, պետական պաշտոնատար և այն բոլոր անձանց վերապատրաստման դասընթացներում, որոնք որևէ առնչություն ունեն որևէ անձի ձեռքարկության, կալանքի կամ ազատազրկման որևէ ձևի ենթարկված անձանց անազատության մեջ պահելու, հարցաքննության կամ նրանց պահելու պայմաններին:

16.5) – կանոնավոր կերպով վերանայելու են հարցաքննության կանոնները, ցուցումները, մեթոդները և գործելակերպը, ինչպես նաև իրենց իրավագործության ներքո գտնվող ցանկացած տարածքում ձեռքարկության, կալանքի կամ ազատազրկման որևէ ձևի ենթարկված անձանց անազատության մեջ պահելու և նրանց պահելու պայմաններին կապված հարցերը՝ խոշտանգումների դեպքերը կանխարգելելու նպատակով:

16.6) – առաջնահերթության կարգով ուսումնասիրելու և անհրաժեշտ քայլեր են ձեռնարկելու, ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության ոլորտի հանձնառությունների արդյունավետ կատարման նպատակով համաձայնեցված միջոցներին և ընթացակարգերին համապատասխան, խոշտանգման և այլ անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի այն դեպքերի առնչությամբ, որոնք հայտնի են դարձել իրենց պաշտոնական ուղիներով կամ տեղեկատվության որևէ այլ վստահելի աղբյուրից:

16.7) – գործելու են այն գիտակցմամբ, որ խոշտանգման և այլ անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի ենթարկված որևէ անձի կյանքը և անձեռնմխելիությունը պահպանելը և երաշխավորելը միակ չափորոշիչն է լինելու համապատասխան իրավական պաշտպանության միջոց ձեռնարկելիս հրատապությունը և գերակայությունը որոշելու հարցում, և, հետևաբար, խոշտանգման և այլ անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի ցանկացած դեպքի ուսումնասիրումը որևէ այլ միջազգային մարմնի կամ մեխանիզմի շրջանակներում չի կարող վկայակոչվել որպես ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության ոլորտի հանձնառությունների արդյունավետ կատարումն ապահովող համաձայնեցված միջոցներին և ընթացակարգերին համապատասխան ուսումնասիրությունից և անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկելուց խուսափելու պատճառաբանություն:

17) – Մասնակից պետությունները՝

17.1) – վկայակոչում են Վիեննայի եզրափակիչ փաստաթղթով ստանձնած՝ մահապատժի հարցը մշտապես քննարկելու և համապատասխան միջազգային կազմակերպությունների շրջանակներում համագործակցելու իրենց հանձնառությունը:

17.2) – այդ համատեքստում վկայակոչում են Միավորված ազգերի կազմակերպության գլխավոր վեհաժողովի կողմից 1989 թվականի դեկտեմբերի 15-ին ընդունված՝ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրին կից երկրորդ կամընտիր արձանագրությունը, որի նպատակը մահապատժի վերացումն է:

17.3) – հաշվի են առնում մահապատժի կիրառման հարցում միջազգային հանրության կողմից ընդունված սահմանափակումները և երաշխիքները, մասնավորապես, «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի 6-րդ հոդվածը:

17.4) – հաշվի են առնում «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի վեցերորդ արձանագրության՝ մահապատժի վերացմանն առնչվող դրույթները.

17.5) – հաշվի են առնում մի շարք Մասնակից պետությունների կողմից մահապատժի վերացման ուղղությամբ վերջերս ձեռնարկված միջոցները.

17.6) – հաշվի են առնում մի շարք հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը մահապատժի վերացման ուղղությամբ.

17.7) – Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդատուական շրջանակներում փոխանակելու են տեղեկություններ մահապատժի վերացման հարցի վերաբերյալ և շարունակելու են քննարկել այդ հարցը.

17.8) – հանրության համար հասանելի են դարձնելու մահապատժի կիրառմանը վերաբերող տեղեկատվությունը:

18) Մասնակից պետությունները՝

18.1) – հաշվի են առնում, որ Միավորված ազգերի կազմակերպության մարդու իրավունքների հանձնաժողովը ճանաչել է յուրաքանչյուրի՝ զինվորական ծառայությունից խղճի թելադրանքով հրաժարվելու իրավունքը.

18.2) – հաշվի են առնում մի շարք Մասնակից պետությունների կողմից խղճի թելադրանքով հրաժարման հիմքով պարտադիր զինվորական ծառայությունից ազատվելը թույլատրելու ուղղությամբ վերջերս ձեռնարկված միջոցները.

18.3) – հաշվի են առնում մի շարք հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը պարտադիր զինվորական ծառայությունից խղճի թելադրանքով հրաժարվելու հարցի ուղղությամբ.

18.4) – համաձայնում են քննարկել, եթե դեռևս դա չեն արել, խղճի թելադրանքով հրաժարման պատճառներին համատեղելի այլընտրանքային ծառայության տարբեր ձևերի ներդրումը, որտեղ այլընտրանքային ծառայության այդօրինակ ձևերը, ըստ էության, ոչ զինվորական կամ քաղաքացիական բնույթի են, բխում են հանրության շահից և չեն կրում պատժի բնույթ.

18.5) – հանրությանը հասանելի են դարձնելու այդ հարցին վերաբերող տեղեկատվությունը.

18.6) – շարունակելու են քննարկել Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդատուական շրջանակներում պարտադիր զինվորական ծառայությունից, որտեղ այն գոյություն ունի, անձանց՝ զինված ծառայությունից խղճի թելադրանքով հրաժարման հիմքով ազատելուն վերաբերող հարցերը և փոխանակելու են տեղեկատվություն այդ հարցերի շուրջ:

19) Մասնակից պետությունները հաստատում են, որ իրենց քաղաքացիների միջև առավել ազատ տեղաշարժը և շփումները կարևոր են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության և դրանց աջակցելու համատեքստում: Նրանք ապահովելու են, որ իրենց տարածքներ մուտք գործելու հարցում իրենց քաղաքականությունը լիովին համահունչ լինի Եզրափակիչ ակտի, Մադրիդի եզրափակիչ փաստաթղթի և Վիեննայի եզրափակիչ փաստաթղթի դրույթներին: Մինչ նրանք վերահաստատում են ԵԱՀԽ փաստաթղթերով ամրագրված հանձնառություններից չնահանջելու իրենց վճռականությունը, նրանք պարտա-

վորվում են լիարժեքորեն կատարել և բարելավել մարդկային շփումների ոլորտում իրենց ներկայիս հանձնառությունները, այդ թվում՝ երկկողմ և բազմակողմ հիմքով: Այդ համատեքստում նրանք.

19.1) – ձգտելու են իրականացնել իրենց տարածքներ մուտք գործելու ընթացակարգերը, այդ թվում՝ մուտքի արտոնագրեր տրամադրելու և անձնագրային ու մաքսային հսկողության ոլորտներում, պատշաճ կերպով և առանց չարդարացված ձգձգումների: Անհրաժեշտության դեպքում նրանք կրճատելու են մուտքի արտոնագրերի տրամադրման կամ մերժման վերաբերյալ որոշումներին սպասելու ժամանակը, ինչպես նաև պարզեցնելու են մուտքի արտոնագրերի դիմումների քննարկման գործելակերպը և նվազեցնելու են այդ դիմումներին ներկայացվող վարչական պահանջները.

19.2) – մուտքի արտոնագրերի դիմումներն ուսումնասիրելիս ապահովելու են, որ դրանց ընթացք տրվի հնարավորինս արագ՝ ի թիվս այլ հարցերի, ընտանեկան, անձնական կամ մասնագիտական կարևոր նկատառումները պատշաճ կերպով հաշվի առնելու նպատակով, մասնավորապես՝ հրատապ, մարդասիրական դեպքերում.

19.3) – ձգտելու են, անհրաժեշտության դեպքում, նվազեցնել մուտքի արտոնագրերի համար դիմումների վճարները հնարավոր նվազագույն մակարդակի:

20) Համապատասխան Մասնակից պետությունները խորհրդակցելու և, անհրաժեշտության դեպքում, համագործակցելու են այնպիսի խնդիրներ քննարկելիս, որոնք կարող են ի հայտ գալ անձանց առավել մեծ տեղաշարժի արդյունքում:

21) Մասնակից պետություններն առաջարկում են ԵԱՀԽ Հելսինկիի հաջորդ հանդիպմանը քննարկել հյուպատոսական հարցերով փորձագետների հանդիպում անցկացնելու նպատակահարմարությունը:

22) Մասնակից պետությունները վերահաստատում են, որ միգրանտ աշխատողների իրավունքների պաշտպանությունը և դրանց աջակցելն ունեն մարդկային ուղղություն: Այդ համատեքստում նրանք.

22.1) – համաձայնում են, որ միգրանտ աշխատողների իրավունքների պաշտպանությունն ու դրանց աջակցելը բոլոր Մասնակից պետությունների խնդիրն է և, որպես այդպիսին, պետք է քննարկվի ԵԱՀԽ գործընթացի շրջանակներում.

22.2) – վերահաստատում են իրենց հանձնառությունը՝ լիարժեք կերպով իրականացնել իրենց ներպետական օրենսդրության մեջ միգրանտ աշխատողների այն իրավունքները, որոնք սահմանված են այն միջազգային համաձայնագրերում, որոնց նրանք կողմ են հանդիսանում.

22.3) – գտնում են, որ միգրանտ աշխատողների իրավունքներին վերաբերող ապագա միջազգային փաստաթղթերում իրենք պետք է հաշվի առնեն այն փաստը, որ այդ հարցը կարևոր է իրենց բոլորի համար.

22.4) – արտահայտում են իրենց պատրաստակամությունը՝ ԵԱՀԽ հաջորդ հանդիպումներում քննարկել միգրանտ աշխատողների և նրանց ընտանիքների իրավունքների հետագա աջակցման համապատասխան ասպեկտները:

23) Մասնակից պետությունները վերահաստատում են Վիեննայի եզրափակիչ փաստաթղթում արտահայտած իրենց համոզմունքը, որ տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ի-

րավունքներին, ինչպես նաև քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքներին աջակցելը չափազանց կարևոր է մարդկային արժանապատվության և յուրաքանչյուր անձի օրինական ձգտումներին հասնելու տեսանկյունից: Նրանք նաև վերահաստատում են Եվրոպայում տնտեսական համագործակցության վերաբերյալ Բոննի խորհրդատվական կոնֆերանսի ստանձնած՝ սոցիալական արդարությունը և կյանքի ու աշխատանքի պայմանների բարելավումը խթանելու իրենց հանձնառությունը: Անհրաժեշտ բոլոր միջոցներով տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների լիարժեք իրականացմանը հետզհետե հասնելու նպատակով իրենց ջանքերի գործադրումը շարունակելու համատեքստում նրանք հատուկ ուշադրություն են դարձնելու զբաղվածության, բնակարանային, սոցիալական ապահովության, առողջության, կրթության և մշակույթի ոլորտի հիմնախնդիրներին:

24) Մասնակից պետություններն ապահովելու են, որ վերը նշված բոլոր իրավունքների և հիմնարար ազատությունների իրականացումը ենթակա չլինի որևէ սահմանափակման՝ բացառությամբ այն սահմանափակումների, որոնք սահմանված կլինեն օրենքով և համահունչ կլինեն միջազգային իրավունքով իրենց ստանձնած պարտավորություններին, մասնավորապես՝ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի շրջանակներում, ինչպես նաև իրենց միջազգային հանձնառություններին, մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի շրջանակներում: Այդ սահմանափակումները բացառիկ բնույթ են կրելու: Մասնակից պետություններն ապահովելու են, որ այդ սահմանափակումները չհարաշահվեն և չկիրառվեն կամայականորեն, այլ կիրառվեն այնպես, որ ապահովվի այդ իրավունքների արդյունավետ իրականացումը:

Իրավունքների և ազատությունների նկատմամբ ցանկացած սահմանափակում ժողովրդավարական հասարակությունում պետք է կապված լինի կիրառելի իրավունքով սահմանված նպատակներից մեկին և հատակ կերպով համաչափ լինի այդ իրավունքի նպատակին:

25) Մասնակից պետությունները հաստատում են, որ արտակարգ դրության ժամանակ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների ոլորտի պարտավորություններից շեղումները պետք է մնան միջազգային իրավունքով ամրագրված սահմանների շրջանակներում, մասնավորապես՝ իրենց համար պարտադիր բնույթ կրող համապատասխան միջազգային փաստաթղթերով, հատկապես այն իրավունքների մասով, որոնցից շեղվել չի կարելի: Նրանք նաև վերահաստատում են, որ.

25.1) – այդ պարտավորություններից շեղում արձանագրող միջոցները պետք է ձեռնարկվեն այդ փաստաթղթերով սահմանված ընթացակարգային պահանջներին խիստ համապատասխան,

25.2) – արտակարգ դրություն պետք է հայտարարել պաշտոնապես և հրապարակային ձևով և օրենքով սահմանված դրույթներին համապատասխան,

25.3) – պարտավորություններից շեղում արձանագրող միջոցները սահմանափակվելու են այնքանով, որքանով դա պահանջում է դրության սրությունը,

25.4) – այդ միջոցները խտրականություն չեն մտցնելու բացառապես ռասայի, մաշկի գույնի, սեռի, լեզվի, կրոնի, սոցիալական ծագման կամ փոքրամասնության պատկանելության հիմքով:

III

26) Մասնակից պետությունները գիտակցում են, որ կայացած ժողովրդավարությունը կախված է որպես ազգային կյանքի բաղկացուցիչ մաս գոյություն ունեցող ժողովրդավարական արժեքներից և գործելակերպից, ինչպես նաև զգալի թվով ժողովրդավարական հաստատություններից: Նրանք, հետևաբար, խրախուսելու, ապահովելու և, անհրաժեշտության դեպքում,

աջակցելու են գործնական համագործակցությանն ուղղված ջանքերին և տեղեկությունների, գաղափարների և մասնագիտական գիտելիքների փոխանակմանն ու առանձին անձանց, խմբերի և կազմակերպությունների միջև ուղղակի շփումներին և համագործակցությանը հետևյալ ոլորտներում.

- սահմանադրական իրավունք, բարեփոխում և զարգացում,
- ընտրական օրենսդրություն, վարչարարություն և դիտարկում,
- դատարանների և իրավական համակարգերի ստեղծում և կառավարում,
- անկողմնակալ և արդյունավետ պետական ծառայության զարգացում, որտեղ աշխատանքի ընդունումն ու առաջխաղացումը կատարվում են ըստ արժանիքների,
- իրավապահ համակարգ,
- տեղական ինքնակառավարում և ապակենտրոնացում,
- տեղեկատվության հասանելիություն և անձնական կյանքի գաղտնիության պաշտպանություն,
- քաղաքական կուսակցությունների և նրանց դերի զարգացում բազմակարծիք հասարակություններում,
- ազատ և անկախ արհեստակցական միություններ,
- համագործակցային շարժումներ,
- ազատ միավորումների և հանրային շահերի խմբերի այլ ձևերի զարգացում,
- լրագրություն, անկախ լրատվության միջոցներ և հոգևոր ու մշակութային կյանք,
- ժողովրդավարական արժեքների, հաստատությունների և գործելակերպի ուսուցում կրթական հաստատություններում, ինչպես նաև ազատ ճանաչողության մթնոլորտի ապահովում:

Այդօրինակ ջանքերը կարող են տարածվել ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության սահմաններում նախատեսված համագործակցության վրա՝ ներառյալ վերապատրաստումը, տեղեկությունների, գրքերի և ուսումնական նյութերի, համագործակցային ծրագրերի և նախագծերի փոխանակումը, գիտատուսմանական և մասնագիտական փոխանակումները և խորհրդաժողովները, կրթաթոշակները, հետազոտական դրամաշնորհները, փորձագիտական կարծիքի և խորհրդատվության տրամադրումը, գործարար և գիտական կապերը և ծրագրերը:

27) Մասնակից պետությունները նաև նպաստելու են մարդու իրավունքների և իրավունքի գերակայության ոլորտում անկախ ազգային հաստատությունների ստեղծմանն ու հզորացմանը, որոնք ծառայելու են որպես կիզակետ Մասնակից պետություններում այդ հաստատությունների գործունեությունը համակարգելու և այդ հաստատությունների փոխգործակցության համար: Նրանք առաջարկում են, որ խրախուսվի համագործակցությունը Մասնակից պետությունների խորհրդարանականների միջև, այդ թվում՝ նաև միջխորհրդարանական ասոցիացիաների միջոցով և, ի թիվս այլ եղանակների, համատեղ հանձնաժողովների, խորհրդարանականների մասնակցությամբ հեռուստատեսային բանավեճերի, հանդիպումների և կլոր սեղանի քննարկումների միջոցով: Նրանք նաև խրախուսելու են գործող հաստատություններին, ինչպիսիք են Միավորված ազգերի կազմակերպության համակարգում գործող կազմակերպությունները և Եվրոպայի խորհուրդը, շարունակել և ընդլայնել այն աշխատանքը, որը վերջիններս սկսել են այդ ոլորտում:

28) Մասնակից պետությունները ճանաչում են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների ոլորտում Եվրոպայի խորհրդի կարևոր փորձառությունը և համաձայնում են քննարկել այն հետագա ուղիները և միջոցները, որոնք հնարավորություն կընձեռեն Եվրոպայի խորհրդին իր ներդրումն ունենալու ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության հարցում: Նրանք համաձայնում են, որ այդ ներդրման բնույթը հնարավոր կլինի քննարկել ԵԱՀԽ ապագա համաժողովներից մեկի ժամանակ:

29) Մասնակից պետությունները քննարկելու են փորձագետների հանդիպում կամ սեմինար հրավիրելու հարցը՝ վերանայելու և քննարկելու համար Մասնակից պետություններում կենսունակ ժողովրդավարական հաստատություններին աջակցելուն ու կայունության ապահովմանն ուղղված համագործակցության միջոցները, ներառյալ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների ոլորտում Մասնակից պետությունների օրենսդրության համեմատական ուսումնասիրությունները, հիմնվելով, ի թիվս այլ հարցերի, այս ոլորտում Եվրոպայի խորհրդի ձեռք բերած փորձի և «Ժողովրդավարություն իրավունքի միջոցով» հանձնաժողովի գործունեության վրա:

IV

30) Մասնակից պետությունները ճանաչում են, որ ազգային փոքրամասնություններին առնչվող հարցերը կարող են գոհացուցիչ լուծում ստանալ միայն իրավունքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական քաղաքական դաշտի և անկախ դատական համակարգի պարագայում: Այս շրջանակում երաշխավորվում է լիարժեք հարգանք մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ, բոլոր քաղաքացիների համար հավասար իրավունքներ և կարգավիճակ, նրանց օրինական շահերի և ձգտումների ազատ արտահայտում, քաղաքական բազմակարծություն, սոցիալական հանդուրժողականություն և այնպիսի իրավական կանոնների պահպանում, որոնք արդյունավետ սահմանափակումներ են նախատեսում պետական իշխանության չարաշահման մասով:

Նրանք նաև ճանաչում են հասարակական կազմակերպությունների, այդ թվում՝ քաղաքական կուսակցությունների, արհեստակցական միությունների, մարդու իրավունքների հարցերով զբաղվող կազմակերպությունների և կրոնական խմբերի կարևոր դերը հանդուրժողականությամբ, մշակութային բազմազանությամբ նպաստելու և ազգային փոքրամասնություններին վերաբերող հարցերը կարգավորելու գործում:

Նրանք այնուհետև վերահաստատում են, որ ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց իրավունքների նկատմամբ հարգանքը՝ որպես համընդհանուր կերպով ճանաչված մարդու իրավունքներ, էական գործոն է Մասնակից պետություններում խաղաղության, արդարության, կայունության և ժողովրդավարության համար:

31) Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձինք իրավունք ունեն լիարժեքորեն և արդյունավետորեն իրականացնելու իրենց իրավունքները և հիմնարար ազատությունները՝ առանց խտրականության և օրենքի առջև լիարժեք հավասարության պայմաններում:

Մասնակից պետությունները, անհրաժեշտության դեպքում, ընդունելու են հատուկ միջոցներ՝ մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների իրականացման և դրանցից օգտվելու հարցում ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց համար այլ քաղաքացիների հետ լիարժեք հավասարություն ապահովելու նպատակով:

32) Ազգային փոքրամասնությանը պատկանելի անձի ընտրության հարցն է, և այդ ընտրության իրականացումը չպետք է բացասաբար անդրադառնա տվյալ անձի վրա:

Ազգային փոքրամասնությանը պատկանող անձինք իրավունք ունեն ազատորեն արտահայտելու, պահպանելու և զարգացնելու իրենց էթնիկ, մշակութային, լեզվական և կրոնական ինքնությունը և պահպանելու ու զարգացնելու իրենց մշակույթը բոլոր ասպեկտներով՝ իրենց կամքին հակառակ ձուլման ենթարկվելու բոլոր փորձերի բացառման պայմաններում: Մասնավորապես, նրանք իրավունք ունեն.

32.1) – ազատորեն օգտագործելու իրենց մայրենի լեզուն անձնական և հասարակական կյանքում,

32.2) – ստեղծելու և պահպանելու իրենց սեփական կրթական, մշակութային և կրոնական հաստատությունները, կազմակերպությունները կամ ասոցիացիաները, որոնք կարող են

փնտրել կամավոր ֆինանսական և այլ ներդրումներ, ինչպես նաև պետական աջակցություն՝ ազգային օրենսդրությանը համապատասխան,

32.3) – դավանելու և հետևելու իրենց կրոնին, ներառյալ կրոնական նյութեր ձեռք բերելը, տիրապետելն ու օգտագործելը, ինչպես նաև անցկացնելու կրոնական կրթական գործունեություն իրենց մայրենի լեզվով,

32.4) – հաստատելու և պահպանելու անարգել շփումներ մեկմեկու հետ իրենց երկրում, ինչպես նաև՝ միջաահամային շփումներ այլ պետությունների այն քաղաքացիների հետ, որոնք ընդհանուր էթնիկ կամ ազգային ծագում, մշակութային ժառանգություն կամ կրոնական համոզմունքներ ունեն,

32.5) – տարածելու, օգտվելու և փոխանակելու տեղեկություններ իրենց մայրենի լեզվով,

32.6) – ստեղծելու և պահպանելու կազմակերպություններ կամ ասոցիացիաներ իրենց երկրում և մասնակցելու միջազգային հասարակական կազմակերպությունների աշխատանքներին:

Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձինք կարող են իրականացնել և օգտվել իրենց իրավունքներից միանձնյա կամ իրենց խմբի այլ անդամների հետ համատեղ: Այդպիսի որևէ իրավունքի իրականացումը կամ չիրականացումը չպետք է բացասաբար անդրադառնա ազգային փոքրամասնությանը պատկանող անձի վրա:

33) Մասնակից պետություններն իրենց տարածքներում պաշտպանելու են ազգային փոքրամասնությունների էթնիկ, մշակութային, լեզվական և կրոնական ինքնությունը և պայմաններ են ստեղծելու այդ ինքնությանը նպաստելու համար: Այդ նպատակով, պատշաճ խորհրդակցություններ անցկացնելուց հետո, նրանք կձեռնարկեն անհրաժեշտ միջոցներ, ներառյալ այդ փոքրամասնությունների կազմակերպությունների կամ ասոցիացիաների հետ շփումները, յուրաքանչյուր պետության որոշումների ընդունման ընթացակարգերին համապատասխան:

Այդպիսի ցանկացած միջոց պետք է համապատասխանի հավասարության և խտրականության բացառման սկզբունքներին՝ հաշվի առնելով տվյալ Մասնակից պետության մյուս քաղաքացիներին:

34) Մասնակից պետությունները ջանալու են ապահովել, որ ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձինք, անկախ տվյալ պետության պաշտոնական լեզուն կամ լեզուները սովորելու անհրաժեշտությունից, ունենան համապատասխան հնարավորություններ իրենց մայրենի լեզուն կամ իրենց մայրենի լեզվով դասավանդելու, ինչպես նաև, հնարավորության և անհրաժեշտության դեպքում, պետական մարմինների հետ հարաբերություններում այն օգտագործելու համար՝ գործող ազգային օրենսդրությանը համապատասխան:

Ուսումնական հաստատություններում պատմության և մշակույթի դասավանդման համատեքստում նրանք նաև հաշվի են առնելու ազգային փոքրամասնությունների պատմությունը և մշակույթը:

35) Մասնակից պետությունները հարգելու են ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց՝ հանրային գործերին արդյունավետ մասնակցություն ունենալու իրավունքը, այդ թվում՝ մասնակցությունը փոքրամասնությունների ինքնությունը զարգացնելուն և դրան նպաստելուն առնչվող գործերին:

Մասնակից պետությունները հաշվի են առնում այն ջանքերը, որոնք գործադրվել են որոշ ազգային փոքրամասնությունների էթնիկ, մշակութային, լեզվական և կրոնական ինքնությունը պաշտպանելու և դրան նպաստելու համար պայմաններ ստեղծելու ուղղությամբ՝ որպես այդ նպատակներին հասնելու հնարավոր միջոց ստեղծելով պատշաճ՝ տեղական և

ինքնուրույն վարչակազմեր, որոնք համապատասխանում են այդ փոքրամասնությունների առանձնահատուկ պատմական և տարածքային պայմաններին և տվյալ պետության քաղաքականությանը:

36) Մասնակից պետությունները ճանաչում են ազգային փոքրամասնություններին վերաբերող հարցերում կառուցողական փոխգործակցության ամրապնդման առանձնահատուկ կարևորությունը: Նման համագործակցությունը նպատակ ունի խթանելու փոխըմբռնումը և փոխադարձ վստահությունը, բարեկամական և բարիդրացիական հարաբերությունները, միջազգային խաղաղությունը, անվտանգությունը և արդարությունը:

Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը նպաստելու է փոխադարձ հարգանքի, փոխըմբռնման, համագործակցության և համերաշխության մթնոլորտի ձևավորմանը իր տարածքում ապրող բոլոր անձանց շրջանում՝ առանց որևէ խտրականության, էթնիկ կամ ազգային ծագման կամ կրոնական հիմքով, և խրախուսելու է խնդիրների լուծմանը հասնել իրավունքի գերակայության սկզբունքների վրա հիմնված երկխոսության միջոցով:

37) Այս հանձնառություններից և ոչ մեկը չի կարող մեկնաբանվել որպես որևէ գործունեությանը զբաղվելու կամ որևէ արարքի կատարման իրավունք տրամադրող, որը հակասում է Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության նպատակներին և սկզբունքներին, միջազգային իրավունքով ստանձնած այլ պարտավորությունների կամ Եզրափակիչ ակտի դրույթներին, այդ թվում՝ պետությունների տարածքային ամբողջականության սկզբունքին:

38) Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց իրավունքները պաշտպանելու և դրանց աջակցելուն ուղղված ջանքեր գործադրելիս Մասնակից պետությունները լիարժեք կերպով պահպանելու են մարդու իրավունքների ոլորտում գործող կոնվենցիաներով և այլ համապատասխան միջազգային փաստաթղթերով ստանձնած իրենց պարտավորությունները և քննարկելու են համապատասխան կոնվենցիաներին, այդ թվում՝ այն կոնվենցիաներին, որոնք ամրագրում են անհատական զանգատների իրավունքը, միանալու հարցը, եթե դեռևս չեն միացել դրանց:

39) Մասնակից պետությունները սերտորեն համագործակցելու են համապատասխան միջազգային կազմակերպությունների հետ, որոնց նրանք անդամակցել են, այդ թվում՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության և, անհրաժեշտության դեպքում, Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում, հաշվի առնելով իրենց շարունակական գործունեությունն ազգային փոքրամասնություններին առնչվող հարցերի ոլորտում:

Նրանք քննարկելու են փորձագետների հանդիպում հրավիրելու հարցը՝ ազգային փոքրամասնությունների հարցերը հանգամանալից քննարկելու նպատակով:

40) Մասնակից պետությունները հստակ կերպով և միանշանակ դատապարտում են ամբողջատիրությունը, ռասայական կամ էթնիկ ատելությունը, հրեատեցությունը, այլատյացությունը և խտրականությունը որևէ մեկի նկատմամբ, ինչպես նաև կրոնական և գաղափարական հիմքով հետապնդումը: Այդ համատեքստում նրանք նաև ճանաչում են զնչուների առանձնահատուկ հիմնախնդիրները:

Նրանք հայտարարում են այդ երևույթների դեմ՝ դրանց բոլոր ձևերով, պայքարելու հարցում ջանքերն ակտիվացնելու իրենց անկոտրում վճռականությունը և, հետևաբար.

40.1) – ձեռնարկելու են արդյունավետ միջոցներ, այդ թվում, իրենց սահմանադրական համակարգերին և միջազգային պարտավորություններին համապատասխան, ընդունելու են այնպիսի օրենքներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել, այնպիսի արարքների դեմ պաշտպանություն ապահովելու նպատակով, որոնք հրահրում են բռնություն անձանց կամ խմբերի

դեմ՝ ազգային, ռասայական, էթնիկ կամ կրոնական խտրականության, թշնամանքի կամ ատելության, այդ թվում՝ հրեատեցության հիմքով,

40.2) – հանձն են առնելու ձեռնարկել անհրաժեշտ և համաչափ միջոցներ՝ պաշտպանելու համար այն անձանց կամ խմբերին, որոնք կարող են ենթարկվել խտրականության, թշնամանքի կամ բռնության սպառնալիքների կամ արարքների իրենց ռասայական, էթնիկ, մշակութային, լեզվական կամ կրոնական ինքնության պատճառով, և պաշտպանելու նրանց սեփականությունը,

40.3) – ձեռնարկելու են արդյունավետ միջոցներ, իրենց սահմանադրական համակարգերին համապատասխան, ազգային, տարածաշրջանային և տեղական մակարդակներում խթանելու համար փոխընթացումը և հանդուրժողականությունը, հատկապես՝ կրթության, մշակույթի և տեղեկատվության ոլորտներում,

40.4) – ջանալու են ապահովել, որ կրթության նպատակների շրջանակներում հատուկ ուշադրություն դարձվի ռասայական նախապաշարմունքի և ատելության խնդրին, ինչպես նաև տարբեր քաղաքակրթությունների և մշակույթների նկատմամբ հարգանքի արմատավորմանը,

40.5) – ճանաչելու են անձի՝ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը և ձգտելու են ճանաչել, իրենց ազգային օրենսդրությանը համապատասխան, շահագրգիռ անձանց և խմբերի՝ խտրականության, այդ թվում՝ ռասիզմի և օտարատյացության գործողությունների դեմ բողոքներ նախաձեռնելու և դրանց աջակցելու իրավունքը,

40.6) – քննարկելու են խտրականության հիմնախնդրին արձագանքող միջազգային փաստաթղթերին միանալու հարցը, եթե դեռևս չեն միացել դրանց, և ապահովելու են դրանցով ստանձնած պարտավորությունների լիարժեք կատարումը, այդ թվում՝ պարբերական զեկույցներ ներկայացնելու վերաբերյալ պարտավորությունները,

40.7) – քննարկելու են նաև այն միջազգային մեխանիզմների ընդունումը, որոնք թույլ են տալիս պետություններին և անձանց խտրականության մասին հաղորդագրություններ ներկայացնել միջազգային մարմիններ:

V

41) Մասնակից պետությունները վերահաստատում են ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության նկատմամբ իրենց նվիրվածությունը և ընդգծում դրա՝ որպես Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության հարցում հավասարակշռված մոտեցման բաղկացուցիչ մասի կարևորությունը: Նրանք համաձայնում են, որ ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդատվությունը և ԵԱՀԽ Վիեննայի եզրափակիչ փաստաթղթի՝ մարդկային ուղղությանը վերաբերող բաժնում նկարագրված մարդկային ուղղության մեխանիզմն ապացուցել են իրենց արժեքը՝ որպես իրենց միջև երկխոսության և համագործակցության խթանման և համապատասխան առանձնահատուկ հարցերի լուծմանն օժանդակող մեթոդներ: Նրանք հանդուրժում են հայտնում, որ այդ ամենը պետք է շարունակել և զարգացնել՝ որպես ԵԱՀԽ ընդլայնող գործընթացի մաս:

42) Մասնակից պետությունները ճանաչում են Վիեննայի եզրափակիչ ակտի՝ ԵԱՀԽ մարդկային ուղղությանը վերաբերող բաժնի 1-ին և 4-րդ պարբերություններում նկարագրված ընթացակարգերի արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտությունը և այդ նպատակով որոշում են.

42.1) – հնարավորինս կարճ, սակայն չորս շաբաթից ոչ ուշ ժամկետում գրավոր պատասխանել այլ պետությունների կողմից 1-ին պարբերության համաձայն գրավոր ներկայացված՝ տեղեկատվություն ստանալու մասին դիմումներին ու ներկայացված փաստաթղթերին,

42.2) – որ 2-րդ պարբերությամբ նախատեսված երկկողմ հանդիպումները տեղի են ունենալու հնարավորինս արագ և, որպես կանոն, այդ հանդիպումների համար դիմելուց հետո երեք շաբաթվա ընթացքում,

42.3) – ձեռնպահ մնալ 2-րդ պարբերությամբ նախատեսված երկկողմ հանդիպման ընթացքում այնպիսի իրադրությունների և դեպքերի հետ կապված հարցեր բարձրացնելուց, որոնք կապ չունեն հանդիպման առարկայի հետ, եթե երկու կողմերը համաձայնություն ձեռք չեն բերել դրա վերաբերյալ:

43) Մասնակից պետություններն ուսումնասիրել են ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության ոլորտի պարտավորությունների կատարման բարելավմանն ուղղված նոր միջոցներ ձեռնարկելու մասին առաջարկությունները: Այդ առնչությամբ նրանք քննարկել են այն առաջարկությունները, որոնք վերաբերում են իրավիճակի կամ կոնկրետ դեպքի ուսումնասիրության համար դիտորդներ ուղարկելուն, քննության և համապատասխան լուծումներ առաջարկելու համար զեկուցողներ նշանակելուն, ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղության հարցերով կոմիտե ստեղծելուն, մարդկային ուղղության մեխանիզմում անձանց, կազմակերպություններին և հաստատություններին առավել ակտիվորեն ընդգրկելուն և համապատասխան հարցերի լուծմանն ուղղված՝ երկկողմ և բազմակողմ ջանքերը խթանելուն:

Նրանք որոշում են շարունակել հանգամանալից քննարկել ԵԱՀԽ հետագա համաժողովներում այդ և նմանատիպ այլ առաջարկությունները, որոնք նպատակ ունեն հզորացնելու մարդկային ուղղության մեխանիզմը, և ԵԱՀԽ գործընթացի հետագա զարգացման համատեքստում քննարկելու համապատասխան նոր միջոցներ ձեռնարկելու հարցը: Նրանք համաձայնում են, որ այդ միջոցները պետք է նպաստեն հետագա արդյունավետ առաջընթացի ապահովմանը, բախումների կանխարգելմանը և ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության ոլորտում վստահության բարձացմանը:

44) Մասնակից պետությունների ներկայացուցիչներն իրենց խորին երախտագիտությունն են հայտնում Դանիայի ժողովրդին և Կառավարությանը Կոպենհագենի հանդիպումը գերազանց կազմակերպելու և Հանդիպմանը մասնակցող պատվիրակություններին ցուցաբերած ջերմ հյուրընկալության համար:

45) ԵԱՀԽ Վիեննայի հաջորդ հանդիպման եզրափակիչ փաստաթղթում ներառված՝ ԵԱՀԽ Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդաժողովին առնչվող դրույթներին համապատասխան՝ Խորհրդաժողովի երրորդ հանդիպումը կայանալու է Մոսկվայում 1991 թվականի սեպտեմբերի 10-ից հոկտեմբերի 4-ը:

Կոպենհագեն, 1990 թվականի հունիսի 29

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՆԸ ՆՎԻՐՎԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՀԱՆՐԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԼՐԱՏՎԱՍԻՉՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՄԱՆԵԼԻ ԴԱՐՉՆԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Նախագահողը նշում է, որ Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդաժողովի հանդիպումների հրապարակայնության և հասանելիության գործելակերպը, այնպես, ինչպես դրանք ապահովվել են Վիեննայի հանդիպման ընթացքում և ներառված են այդ հանդիպման եզրափակիչ փաստաթղթի XI հավելվածում, կարևոր է բոլոր Մասնակից պետությունների համար: Մարդկային ուղղությանը նվիրված խորհրդաժողովի հետագա հանդիպումներում այս գործելակերպին հետևելու և դրանք կատարելագործելու նպատակով Մասնակից պետությունները համաձայնություն են ձեռք բերում, որ անհրաժեշտ է պահպանել հրապարակայնության և հասանելիության հետևյալ գործելակերպը.

- Խորհրդաժողովի տարածքում, բացառությամբ այն տարածքների, որոնք նախատեսված են պատվիրակությունների և Գործադիր քարտուղարության ծառայությունների համար, շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների (ՀԿ-ներ) անդամների ազատ տեղաշարժի ապահովում: Այդ նպատակով, նրանց խնդրանքով, Գործադիր քարտուղարությունը նրանց կտրամադրի հավատարմագրման քարտեր,
- անարգել շփումներ շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների անդամների և պատվիրակների, ինչպես նաև լրատվամիջոցների հավատարմագրված ներկայացուցիչների միջև,
- հասանելիություն բոլոր աշխատանքային լեզուներով Խորհրդաժողովի պաշտոնական փաստաթղթերի, ինչպես նաև ցանկացած այլ փաստաթղթի, որ պատվիրակները կցանկանան տրամադրել շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների անդամներին,
- շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների համար հնարավորության ընձեռում՝ պատվիրակներին ԵԱՀԽ մարդկային ուղղության վերաբերյալ հաղորդագրություններ փոխանցելու համար: Այդ նպատակով բոլոր պատվիրակությունների համար կապահովվեն փոստարկղեր,
- շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների կողմից, ի գիտություն Խորհրդաժողովի, Գործադիր քարտուղարությանը ներկայացված բոլոր փաստաթղթերի հասանելիություն պատվիրակների համար: Այդ նպատակով Գործադիր քարտուղարությունը պատվիրակների համար կապահովի նման փաստաթղթերի՝ պարբերաբար թարմացվող հավաքածուի հասանելիությունը:

Նրանք այնուհետև պարտավորվում են ապահովել լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների համար.

- Խորհրդաժողովի տարածքում, բացառությամբ այն տարածքների, որոնք նախատեսված են պատվիրակությունների և Գործադիր քարտուղարության ծառայությունների համար, ազատ տեղաշարժ: Այդ նպատակով անձը հաստատող վկայական ներկայացվելու դեպքում Գործադիր քարտուղարությունը նրանց կտրամադրի հավատարմագրման քարտեր,
- անարգել շփումներ պատվիրակների և շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների անդամների հետ,
- Խորհրդաժողովի պաշտոնական փաստաթղթերի հասանելիություն բոլոր աշխատանքային լեզուներով:

Նախագահողն այնուհետև նշում է, որ սույն հայտարարությունը կցվելու է Կոպենհագենի հանդիպման փաստաթղթին՝ որպես հավելված, և հրապարակվելու է դրա հետ միասին: